

MOTTO:

Să înțelegi trecutul și să judeci prezentul înseamnă să anticipezi viitorul. (*To understand the past and to judge the present is to foresee the future.*)

J.F. Fuller – strateg britanic

Puterea evreilor este dată de capacitatea lor de a reduce la tăcere critica la adresa Puterii evreiești. (*Jewish power is the capacity to silence criticism of the Jewish Power.*)

Gilad Atzmon – scriitor și muzician israelian

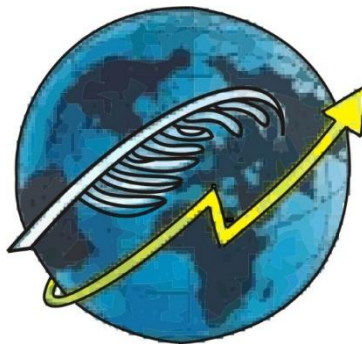
Statele se pot alia cu alte state, dar nu pot fi niciodată sigure că aliații vor fi alături de ele atunci când vor avea nevoie. Până și cei mai apropiați aliați se dau la o parte uneori. Statele nu pot avea prieteni permanenți. (*States can form alliance with other states but they can be never completely sure those allies will be there for them in time of trouble. Even close allies drift apart over time. States do not have permanent friends.*)

Lord Palmerston (Henry John Temple, al 3-lea visconte Palmerston) - prim ministru al Marii Britanii între anii 1855-1858 și 1859-1865

DINCOLO DE ORIZONTURI

REVISTĂ DE OPINII

Anul IX, NUMĂRUL 17/APRILIE 2024

Publicație bianuală a Asociației Diplomaților Militari în Rezervă și în Retrageră
„Alexandru Ioan Cuza”

DINCOLO DE ORIZONTURI

Publicație bianuală care conține analize de geopolitică, opinii politico-militare și prezentări de tehnică militară, fondată de Asociația Diplomaților Militari în Rezervă și în Retragere „Alexandru Ioan Cuza”

www.admrr.com
Bulevardul Schitu Măgureanu
nr. 7, ap. 2, parter,
BUCUREȘTI, sectorul 1,
cod poștal 10181
Telefon/fax: 0314 208 086
admrrcentral1@yahoo.com

ISSN 2501-9279

Tot conținutul editorial aparține Asociației Diplomaților Militari în Rezervă și în Retragere „Alexandru Ioan Cuza” și este furnizat de membrii săi contribuitori. Articolele pot fi reproduse numai cu permisiunea colegiului director al asociației.

©ADMRR

Responsabilitatea pentru conținutul materialelor publicate revine în exclusivitate autorilor. Imaginile care însoțesc articolele sunt preluate în majoritate din mediul online.

Tipar digital realizat la
Tipografia PIM
Iași, Șoseaua Ștefan cel Mare și
Sfânt nr.109, cod poștal 700497
Tel.: 0730.086.676,
0732.430.407;
Fax: 0332.440.715
editura@pimcopy.ro
editura.pim@gmail.com

SENIORI EDITORI

Prof. dr. Ioan Mircea PAȘCU
Gl. (rtr.) dr. Decebal ILINA
Gl. (rtr.) prof. univ. dr. Sergiu MEDAR
Gl. (r.) dr. ing. Gheorghe SAVU
Gl. lt. (r.) ing. Iulian-Cristian DINCOVICI
Gl. mr. (rtr.) Mihaiu MĂRGĂRIT
Gl. mr. (rtr.) prof. univ. dr. Adrian PÂRLOG
Gl. mr. (rtr.) prof. univ. dr. Gheorghe NICOLAESCU
Gl. bg. (rtr.) Gheorghe VĂDUVA
Col. (r.) Dumitru CIURCI

REDACTOR ȘEF

Gl. bg. (rtr.) Dan NICULESCU

REDACTOR

Col. (r.) Antonio MARINESCU

SECRETAR DE REDACȚIE

Col. (rtr.) Ion TOADER

EDITARE TEXT

Gl. bg. (rtr.) Vasile ILIEȘ

TEHNOREDACTARE

Col. (r.) Antonio MARINESCU

CUPRINS:

EDITORIAL	5
ORIZONTURI GEOPOLITICE	7
*Finalul războiului din Ucraina va depinde și de viteza de adaptare a combatanților – Gl. mr. (rtr.) prof. univ. dr. Adriean PÂRLOG.....	7
*Sfârșitul iluziilor sau confirmarea întoarcerii paradigmei confruntării între F. Rusă și Alianța Nord Atlantică – Gl. mr. (rtr.) dr. Adrian-Leonard BANTAȘ	14
*GEOINT în războiul viitorului – Gl. bg. (rtr.) ing. Marin ALNIȚEL.....	25
*Inteligența Artificială și războiul modern, studiu de caz Ucraina – Col. (r.) dr. Cătălin BALOG.....	38
*Iudaismul politic – Gl. bg. (rtr.) Dan NICULESCU.....	50
*Reglementarea și legiferarea Inteligenței Artificiale – Col. (rtr.) Ion SCARLAT.....	60
*Războiul economic SUA-China în domeniul tehnologiilor avansate – Col. (r.) Dumitru CIURCI	69
OPINII	76
*Inteligența Artificială și viitorul nostru... postuman – Gl. mr. (rtr.) prof. univ. dr. Gheorghe NICOLAESCU.....	76
*Conflictul interetnic româno-maghiar, Târgu-Mureș: 19-21 martie 1990 – Comandor (rtr.) dr. Mihai AXANTE.....	83
ISTORIE	95
*Discordanțe în funcționarea Pactului Ribbentrop-Molotov: Bucovina, Transilvania și problema Dunării – prof. univ. dr. Alexandru GHIȘA.....	95
*Spiritul lui Avram Iancu încă nu are tihnă la 200 de ani de la nașterea sa – Col. (rtr.) dr. Gheorghe CRISTACHE.....	113
NOUTĂȚI MILITARE	119
PREZENTARE DE CARTE	131
*Lee Kuan Yew, „Viziunea unui om asupra lumii”.....	131

EDITORIAL

Lumea este în schimbare, ceea ce este normal. Așa a fost mereu, chiar dacă uneori schimbările se petreceau lent și erau mai greu percepute. Ceea ce este diferit în prezent este ritmul alert al acestora, neprevăzutul lor, ceea ce generează o stare de confuzie. Această situație naște neîncredere în lideri și instituții, alimentează teoriile conspirativității și readuce în prim planul vieții sociale grupările extremiste și mai ales alimentează comportamentul violent al acestora. Toate la un loc, dar și multe altele seamănă frica în rândul oamenilor și cea mai cumplită frică este aceea de război. În ultimii 20 de ani lumea a fost martora tuturor ororilor războiului. Unii le-au simțit direct, alții indirect, dar mesajul a fost înțeles cât se poate de clar de toți.

Canalele de propagare a acestei anxietăți generale sunt multiple: lipsa unei conduceri ferme, credibile și acceptate la nivel global, scăderea nivelului de credibilitate a presei (mass media) care este aservită diferitelor interese, orientată spre știri negative și senzațional, nu spre adevăr sau, mai bine zis, spre jumătăți de adevăr. Adevărații ziariști sunt din ce în ce mai puțini și mesajele lor sunt bruiate.

Se spune că ideologia nu mai este așa de importantă ca în trecut. Eu cred că ideologia este un mod de a adormi vigilența maselor și a le putea conduce spre un scop anume. Desigur, au existat și idealști care au crezut, unii chiar și-au sacrificat viața pentru diferite idealuri. Aceasta nu înseamnă că idealul este altceva decât o construcție lingvistică sau o fantezie care nu se transformă niciodată în realitate și eșuează întotdeauna lamentabil în ridicol. Nu vreau să insist prea mult asupra acestui subiect, dar nu mă pot împiedica să văd că nimic din ceea ce ni s-a spus nu este adevărat sau că este adevărat și obligatoriu numai pentru unii. Există legi care protejează drepturile omului, altele care reglementează relațiile dintre state, relațiile comerciale, există instituții internaționale și ONU. Totul este minunat, dar când trebuie să acționeze nu se întâmplă nimic dacă nu sunt sprijinite, de cele mai multe ori interesat, de cei care le-au creat. În Fâșia Gaza au murit în patru luni de conflict peste 32.000 de oameni, marea majoritate civili și dintre aceștia aproximativ jumătate sunt femei și copii. Dacă exista voință politică din partea celor ce au creat instituțiile menționate mai sus, așa ceva era imposibil să se întâmple sau se putea opri urgent. Nu am în vedere cine are dreptate și cine nu, deși întotdeauna ocupația produce violență și acestea se alimentează reciproc. Mă gândesc cum a fost posibilă această explozie de ură, acest cinism extrem de a omorî femei și copii pentru a afecta creșterea biologică a unui popor. Dacă aici a ajuns civilizația umană mă întreb cum

va arăta un al treilea război mondial și intenționat evit de a adăuga un adverb circumstanțial precum „posibil”, „probabil” etc. fiindcă după cum se desfășoară confruntarea dintre marile puteri un război de sistem nu poate fi evitat. Ca să folosesc parabola lui Dino Buzzati, trăim în „deșertul tătarilor” – vedem, știm, dar nu credem că totuși se va întâmpla. Situația actuală se încadrează perfect în ceea ce numim „capcana lui Tucidide”: părțile în conflict nu doresc să se ajungă la război, dar prin escaladarea reciprocă a confruntărilor dintre ele fac războiul imposibil de evitat.

Confuzie, cinism, individualism, minciună, inegalitate și frică: acesta este portretul lumii de astăzi. Cum s-a ajuns aici? Simplu, ca în tabloul lui Bruegel cel Bătrân în care un orb conducea o ceată de orbi către prăpastie. Artiștii întotdeauna au fost vizionari, au știut să anticipeze viitorul.

Vorbind de confuzie, aș oferi un exemplu de dată recentă care are impact direct și asupra României. În timp ce președintele SUA, Joe Biden, anunța că Washington-ul va sprijini Ucraina cu tot ce are nevoie, mai puțin cu militari, președintele Franței, Emmanuel Macron, propune exact contrariul. Mai mult, se duce în Lituania și semnează o alianță cu Țările Baltice în scopul de a trimite trupe să lupte în Ucraina. Nu știu ce se poate înțelege din această inițiativă. Face o alianță în cadrul altei alianțe? Este o încercare de a intimida Federația Rusă? A fost pus de cineva sau este o expresie a intențiilor reale ale Parisului? Este o greșeală sau un truc planificat, ce are un scop precis, eventual acela de a implica și celelalte țări membre ale UE? Crede Macron că dacă Franța este la celălalt capăt al Europei și posedă arme nucleare este în siguranță? Dorește să mai slăbească presiunea pe care o exercită Rusia asupra balticilor? Eu personal nu am un răspuns convenabil la această șaradă.

Cred că cel mai bine este să ne întoarcem la clasicii greci și să înțelegem sensul tragediei în care suntem personaje.

Mai departe de atât nu vreau să mă gândesc, cel puțin nu în acest editorial care mi-a reușit să fie scurt.

Gl.bg. (tr.) Dan Niculescu

ORIZONTURI GEOPOLITICE

FINALUL RĂZBOIULUI DIN UCRAINA VA DEPINDE ȘI DE VITEZA DE ADAPTARE A COMBATANȚILOR

Gl. mr. (rtr.) prof. univ. dr. Adriean PÂRLOG

Încă din primele zile ale invaziei armate ruse în Ucraina, atât Kievul, cât și Moscova au pornit și eforturile de adaptare reciprocă la punctele tari și slabe ale celeilalte părți. Inițial, Ucraina a avut o abordare mai realistă, probabil și urmare a sprijinului material și de informații oferit de SUA și lumea occidentală. Rusia, în schimb, a trebuit să accepte costurile unei slabe planificări strategice inițiale.

Dar după mai mult de doi ani de război, decalajul de calitate a eforturilor de adaptare a cunoscut o relativă inversare de tendințe. Ucraina continuă să fie superioară pe latura inovării în actul de comandă bazat pe descentralizare și inițiativă sporită a eșaloanelor tactice, iar Rusia s-a desprins mai greu de vechea filosofie a comenzii centralizate, dar s-a adaptat mai eficient la modificările impuse de mobilizarea rapidă a resurselor necesare recuperării inițiativei strategice. Ambele forme de adaptare sunt importante, dar câștigarea inițiativei strategice, probabil, este mai benefică pentru viitorul evoluțiilor în teatrul de confruntări, pentru că permite rearanjări structurale mai consistente, așa cum au fost cele necesare evitării efectelor negative ale așa-zisei contraofensive strategice din perioada iunie-noiembrie 2023, anunțată de Kiev.

O primă diferențiere a produs vitezele diferite de realizare a proceselor comparabile de mobilizare, urmată de reconsiderarea dinamică a conceptului de restructurare a acțiunilor de luptă bazate pe entități tactice de nivel batalion, cu structuri combinate de forțe speciale cu forțe tradiționale furnizate de toate categoriile de forțe armate (grupuri tactice). La nivelul adaptărilor impuse de răspunsuri la provocările tehnologice, forțele Federației Ruse par să se fi adaptat mai eficient la ducerea acțiunilor de luptă pe spații în care a existat un risc ridicat generat de existența senzorilor informaționali, inclusiv a dronelor de diverse tipuri.

În ultimii ani, dezvoltarea tehnologiilor disruptive a schimbat semnificativ conceptul de ducere a acțiunilor de luptă în conflictele militare contemporane. Utilizarea informațiilor și a comunicațiilor, ca arme în sine și creșterea exponențială a sistemelor de luptă ce beneficiază de tehnologia inteligenței artificiale au schimbat aria de cuprindere și viteza de derulare a conflictelor. În rândurile ce urmează abordăm, în principal, domeniul dronelor și roiuilor de drone care și-au demonstrat eficiența în atacurile de înaltă precizie, în controlul și managementul în timp real al spațiului de luptă, ca parte a confruntărilor informaționale contemporane.

După atacurile cu drone, din septembrie 2019, asupra unor câmpuri petrolifere din Arabia Saudită, războiul din Ucraina a demonstrat că ignorarea cel puțin parțială a acestor capacități de luptă, poate genera surprize operaționale majore. În prima parte a anului 2022, în etapele inițiale ale războiului, Ucraina a reușit să respingă multe atacuri și să distrugă o parte semnificativă a tehnicii clasice de luptă a forțelor ruse, bazându-se, în special, pe echipamente moderne de supraveghere, dar costisitoare, oferite de partenerii occidentali (informații operative SIGINT, mijloace antitanc de diverse categorii, drone bazate pe tehnologii civile, drone militare și alte sisteme moderne oferite, în principal, de SUA, Marea Britanie și Turcia). Utilizarea dronelor militare și civile de către armata ucraineană a provocat întreruperea înaintării și pierderi mari forțelor ruse. Statele Unite au livrat sute de drone kamikaze de tip Switchblade și o serie de drone Puma pentru misiuni de informații, supraveghere și recunoaștere (ISR), precum și drone de luptă Phoenix Ghost, capabile să lanseze mine antipersonal. Dar cel mai mediatizat tip de dronă folosit de ucraineni a fost Bayraktar TB2, furnizat de Turcia, dronă care poate opera aproximativ 30 de ore și poate lansa rachete ghidate laser. Cu acest tip de armă, armata ucraineană a lovit depozite de combustibil, sisteme de rachete sol-aer, convoaie militare, puncte de comandă de artilerie și infanterie, de blindate și tancuri. Eficacitatea dronelor în acea parte a războiului din Ucraina a generat reconsiderarea profundă a utilizării acestor echipamente, nu numai în Ucraina, ci și în luptele armate sau acțiunile teroriste din Yemen, Liban, Etiopia, Libia, Siria sau Iordania. În această idee, la câteva săptămâni după începerea invaziei militare, Rusia a fost nevoită să ceară sprijin Chinei, în special în domeniul dronelor de luptă, solicitare pe care Beijingul a respins-o, probabil din considerente geopolitice. În contextul relațiilor tradiționale de cooperare militară dintre Rusia și Iran, începând din iulie 2022, Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Islamice Iran, a confirmat vânzarea de drone către Federația Rusă subliniind totodată că: „istoria cooperării dintre Republica Islamică Iran și Rusia în domeniul tehnologiilor

moderne datează dinaintea războiului din Ucraina”. În plus, embargoul impus împotriva Iranului fusese ridicat de către ONU în octombrie 2020, eliminând astfel orice obstacol oficial în calea vânzării și cumpărării de arme între Rusia și Iran. Teheranul a folosit această oportunitate și pentru creșterea statutului său internațional ca furnizor de arme pe piața de profil.

În primul an al războiului dintre Rusia și Ucraina evoluțiile militare nu au decurs așa cum se aștepta Kremlinul. Rezistența ucraineană, sprijinită de Occident, incapacitarea Rusiei de a-și folosi forțele sale aeriene și perturbarea rețelei sale logistice au fost cei mai importanți factori ce au determinat progresul lent al Moscovei. Printre alte aspecte ce au ținut de o planificare strategică deficitară, inclusiv de considerente ce țin de pregătirea de intelligence a câmpului de luptă, amintim faptul că Rusia nu a acordat atenția necesară capacității sale de utilizare a dronelor în termeni practici. Drone precum Eleron-3 și Orlan-10 – ambele drone tactice utilizate pentru colectarea de informații, supraveghere, identificare de ținte, sprijinul focului artileriei, recunoașteri etc. – au fost identificate și distruse cu ușurință de sistemele de arme și de război electronic ucrainene. Inițial, Rusia s-a bazat doar pe câteva tipuri de drone avansate, cum ar fi Kronshtadt Orion (cunoscute și sub denumirile de Sirius sau Inokhodets) pe care le-a folosit puțin și cu rezultate incerte. Dronele Zala KYB, capabile să transporte încărcături explozive de maximum 3 kilograme și să lovească ținte la distanțe de maximum 40 de kilometri au avut o rată de eșec ridicată. Dronele sinucigașe Lancet-3, denumite și „Kalashnikovul zburător” și dronele KUB-BLA nu au fost nici ele eficiente. Rusia, deși a încercat să înlocuiască rapid modelele Orlan-10 și Eleron-3, nu a putut asigura platforme de atac avansate, cu componente de înaltă tehnologie. În acest context, a apelat la sprijinul Teheranului, adept al strategiei de apărare avansată, bazată pe drone și rachete care să fie utilizate în afara teritoriului național.

Teheranul a devenit un aliat natural al Rusiei. Liderii politici și militari de la Teheran, aflați permanent sub presiunea Occidentului, apreciază că mediul de securitate al țării este amenințat credibil de evoluțiile din Asia Centrală, Caucazul de Sud, Orientul Mijlociu, din Afganistan și Irak, de situația politică a unor țări islamice, Israel și, cel mai important, de o potențială confruntare cu Statele Unite.

O privire atentă asupra programelor referitoare la drone, ale tuturor producătorilor de astfel de echipamente, indică versatilitate dinamică și capabilități de adaptare eficientă la scenarii și obiective concrete dintre cele mai diverse. Dronele viitorului vor poseda o serie de caracteristici care le vor face atractive pe piața contemporană a armelor. Precizia de lovire,

acuratețea, costurile reduse de producție, operarea relativ ușoară, nevoile de întreținere limitate, sunt argumente pentru care avioanele fără pilot au devenit vedetele confruntărilor armate recente. În conflictul dintre Armenia și Azerbaidjan (2020), dronele, practic, au câștigat războiul. Importanța cinetică a acestor platforme, potențialul lor operațional în gestionarea crizelor umanitare și de securitate, în culegerea de informații necesare infiltrărilor și exfiltrărilor de orice fel, în utilizarea lor eficientă în mediul urban, împreună cu potențialul lor de a fi integrate în sistemele de monitorizare a traiectelor rachetelor controlate din spațiul cosmic, inclusiv în ceea ce privește programele de control a rachetelor balistice, de croazieră și a apărării anti-rachetă le fac să devină componentă vitală pentru doctrinele de orice nivel de complexitate.

Dronele nu sunt singura armă cu care Rusia a schimbat tendințele inițiale înregistrate de acțiunile de luptă. Moscova s-a adaptat pentru a reduce efectul armelor de precizie prin dispersarea forțelor de luptă și logistice și, mai ales, prin perturbarea comunicațiilor electronice, inclusiv a rețelelor de comunicații criptate, precum și prin recurs la elemente moderne de război electronic, care au blocat eficiența armelor de precizie ucrainene (inclusiv artileria reactivă și sistemele HIMARS). Rusia a exploatat și avantajul strategic oferit de complexul său industrial de apărare, care a beneficiat și de sprijin din partea Iranului, Coreei de Nord și Chinei, cu tehnologii cu dublă utilizare. În plus, Moscova și-a adaptat unele dintre rachetele de croazieră, cum ar fi Kh-101, pentru a evita interceptorii ucraineni. În mod similar, Ucraina trebuie să-și adapteze și ea propria abordare strategică la noile procedee de luptă.

Urmând tendința tehnologiei militare din lume, domeniile dronelor și roiuirilor de drone au revoluționat sectorul militar al unor actori statali mai puțin relevați în lumea comerțului militar (printre care Iranul și Turcia) ce au oferit oportunități noi unor forțe aeriene mai degrabă dependente de importuri. Dezvoltarea diverselor tipuri de drone performante și ieftine s-a dovedit a fi un factor cheie al marketingului militar curent, determinând chiar și state cu forțe armate dezvoltate să se orienteze către furnizori noi care nu se aliniază solicitărilor de sancțiuni militare, tehnologice, financiare impuse de anumiți factori de putere. În urma cooperării militare recente în domeniul dronelor dintre Iran și Rusia, peste 20 de țări și-au arătat deja interesul pentru achiziționarea de astfel de echipamente militare.

Spre exemplu, economia Iranului s-a confruntat timp de decenii cu sancțiuni dure impuse de Statele Unite, după care a receptat puternic efectele crizei economice post-Covid, precum și pe cele ale inflației globale generate de războiul din Ucraina. Aceste considerente au fost folosite

propagandistic de autoritățile de la Teheran pentru a prezenta țara lor ca posedând o economie rezilientă, capabilă să performeze inclusiv în condiții nefavorabile. Acest lucru se încearcă a fi tradus și prin nivelul atins de către Iran în domeniul militar, al cărui regim este precaut în ceea ce privește vânzarea celor mai avansate drone pe care le-a produs deja.

În ultimii ani, Iranul a exportat drone în țări din Africa, America de Sud, dar și către organizații de tip proxy pe care le susține în Orientul Mijlociu (Hezbollah și Houthi – organizații care le-au și întrebuințat în Israel, Arabia Saudită și Emiratele Arabe Unite). Pe lângă aceste țări din Orientul Mijlociu Iranul cooperează cu Tadjikistan investind pentru deschiderea unei fabrici pentru producția acestor echipamente.

În vara anului 2022, o delegație rusă a vizitat repetitiv baza aeriană Kashan din sudul Teheranului cu scopul de a evalua unele dintre cele mai evaluate drone de luptă produse aici: Shahed-129, Shahed-191 și Mohajer-6. Dronele Shahed-191 și 129 sunt realizate în tehnologie stealth, probabil copiată după drona americană RQ-170. Sistemele Shahed pot fi adaptate misiunilor de cartografiere topogeodezică, culegerii de informații tactice și de sprijin operativ al subunităților de artilerie. Mohajer-6 reprezintă o platformă cu rază lungă de acțiune, aproximativ 2.000 km, specializată în anihilarea sistemelor de apărare antiaeriană.

Alte opțiuni de cumpărare ale Rusiei includ dronele Ababil-3, cu autonomie maximă de 8 ore și rază de acțiune de 250 km. Acest tip de dronă este adecvată pentru misiuni ofensive, inclusiv pentru managementul focului de contrabaterie. În operații ofensive, Ababil-3 poate lansa bombe de tip Qaim (40 kg echivalent TNT) ghidate laser sau Almas. Altă opțiune o reprezintă drona kamikaze Arash-2, semnificativ mai rapidă, mai precisă și mai distructivă decât Shahed-136. Folosirea de drone sinucigașe permite Rusiei să reducă utilizarea de rachete balistice sau de croazieră mult mai scumpe.

Merită remarcat și faptul că, Iranul are o dotare a forțelor sale aeriene depășită din toate punctele de vedere. În contextul conflictului din Ucraina, Rusia este înclinată să ofere avioane de luptă SU-35, după ce tentative anterioare s-au soldat cu eșecuri. În eventualitatea achiziționării de avioane SU-35 de către Iran, am asista la o creștere a relevanței militare a acestuia și la alterarea raportului de forțe în Orientul Mijlociu.

Iranul și Rusia au un obiectiv strategic comun, acela de a se opune unipolarității lumii contemporane condusă de SUA, ceea ce include contracararea așa-numitei „interferențe” a SUA în afacerile interne ale altor țări. În acest sens, Teheranul a declarat în mod repetat că extinderea NATO în Europa de Est este cauza războiului din Ucraina. În același timp, Iranul și

Rusia tatonează o mulțime de priorități convergente legate de gestionarea conflictelor. Contribuția Iranului la războiul dintre Ucraina și Rusia a influențat alți actori din Orientul Mijlociu și i-a adus în prim-planul războiului. Primul dintre aceștia pare a fi Israelul (un aliat tradițional al Rusiei în Orientul Mijlociu și inamicul numărul unu al Iranului), care și-a extins sprijinul pentru Ucraina, anunțând livrarea de echipamente militare Kievului, imediat după ce Iranul a anunțat livrarea de echipamente militare către Rusia. Cu toate acestea, Israelul a ezitat să furnizeze Ucrainei sisteme de apărare antiaeriană, cum ar fi Iron Dome. La fel, Arabia Saudită a oferit un ajutor de 400 milioane de dolari Ucrainei ca răspuns la implicarea Iranului alături de Federația Rusă. Cu toate acestea, atât Iranul, cât și Arabia Saudită au cooperat cu Rusia în cadrul OPEC Plus și au scăzut periodic producția globală de petrol, adică ceva care este în conformitate cu planul Kremlinului de a folosi energia ca pârghie de securitate pentru a pune presiune asupra Occidentului.

Consolidarea poziției Iranului ca potențială putere militară și apariția sa ca unul dintre furnizorii internaționali de arme, oferă o sursă importantă de venit și influență politică pentru Teheran, care se confruntă în prezent cu restricțiile financiare majore ca rezultat a unei lungi perioade de embargo. Veniturile generate de perspectiva continuării exporturilor militare vor fi canalizate spre investiții suplimentare în dezvoltarea producției de noi sisteme de arme avansate, poziționând Iranul drept concurent al altor furnizori regionali de arme cum ar fi Turcia și Israel, cu implicații majore asupra echilibrului geopolitic regional și internațional. Cooperarea militară este unul dintre cele mai sensibile niveluri posibile de cooperare între două țări.

În primele luni ale anului 2024, Rusia deține inițiativa strategică în teatrul de război din Ucraina, iar prietenii Kievului ar trebui să continue sprijinul necesar Ucrainei pentru a rezista. În ceea ce privește pe liderii de la Kiev, aceștia ar trebui să găsească soluții pentru actuala situație de pe front, dar și să se adapteze la conjunctura internațională care ar putea să-i devină nefavorabilă (alegeri în majoritatea țărilor Occidentale, mișcări sociale, intensificarea opoziției față de război și eficiența propagandei rusești).

Cu cât războiul din Ucraina se va prelungi ca durată, cu atât forțele militare se vor consolida, își vor îmbunătăți procedurile de adaptare strategică și vor trece la acțiuni ofensive cu obiective mai ample decât în prezent. În timp ce Ucraina încearcă să convingă partenerii și aliații săi să intensifice furnizarea de arme, muniții și echipamente necesare pentru a-și apăra teritoriul, Federația Rusă a adoptat o altă cale de creștere a

potențialului său de luptă, surprinzând oarecum Occidentul. Bugetul apărării a crescut la aproximativ 7,5% din produsul său intern brut, conform estimărilor britanice. În 2024 acesta ajunge la 109 miliarde dolari, ceea ce reprezintă aproximativ o treime din totalul cheltuielilor guvernamentale.

Pentru a susține producția militară, Kremlinul și-a reprojecțat lanțurile de aprovizionare pentru a evita efectele sancțiunilor internaționale, concomitent cu trecerea economiei naționale pe picior de război și cu reactivarea unor parteneriate utile cu R.P. Chineză, R.P.D. Coreeană, Iran, în principal, precum și cu unele companii transnaționale, interesate exclusiv de profit. În acest sens, analiștii occidentali confirmă aprecierile lui Putin conform cărora au fost create peste 520.000 de noi locuri de muncă în sectorul industriei de apărare și conexe, care a ajuns la un total de 3,5 milioane de angajați. Iar ceea ce îngrijorează și mai mult sunt aprecierile specialiștilor estonieni, care nu văd apropierea punctului de oprire a acestor tendințe. O exemplificare a acestei idei o reprezintă referirile la producția Rusiei de lovituri de artilerie care prevăd creșteri succesive de la 2 la 4 milioane de lovituri până în anul 2025. Aceste estimări aparțin unor oficiali occidentali, citați de New York Times, care a remarcat că producerea a 2 milioane de obuze pe an reprezintă dublul față de ceea ce serviciile de informații occidentale credeau că Moscova ar putea produce în mod rezonabil înainte de invazia Ucrainei.

Cunoscutul think tank britanic RUSI, numește economia de azi a Federației Ruse „o economie Kalashnikov”, care nu este sofisticată, dar care este rezilientă și construită pentru conflicte de durată. Moscova a riscat și a plătit pentru acest sistem de orientare a economiei timp de ani de zile. Au subvenționat industria de apărare împotriva avertismentelor ce atrăgeau atenția asupra irosirii banilor pentru evenimente care s-ar putea să nu vină niciodată. Din păcate, pentru toată lumea, această opțiune de planificare strategică se dovedește că este una benefică pentru Moscova.

SFÂRȘITUL ILUZIILOR SAU CONFIRMAREA ÎNTOARCERII PARADIGMEI CONFRUNTĂRII ÎNTRE FEDERAȚIA RUSĂ ȘI ALIANȚA NORD- ATLANTICĂ

Gl. mr. (rtr.) dr. Adrian-Leonard BANTAȘ

„Anglo-saxonii duc un război prin procură împotriva Rusiei, iar războiul nu se va opri nici după încheierea fazei fierbinți a conflictului din Ucraina”.

Nikolai Patrușev, Secretarul Consiliului de Securitate al Federației Ruse

Timp de mai mult de trei decenii Vestul colectiv (termen prin care, în mod uzual, este desemnat ansamblul statelor de cultură politică occidentală sau cele ale căror societăți s-au inspirat ori au fost influențate, politic vorbind, de ideile occidentale) s-a lăsat indus în eroare de perspectiva posibilității unei relații de colaborare cu Rusia.

Desigur, gradul în care influența neo-rusească s-a manifestat asupra diverselor societăți occidentale și măsura în care acestea au militat pentru strângerea legăturilor cu Rusia a variat în funcție de mulți factori, între care convergența intereselor economice ocupă un loc primordial. Dacă în cazul Statelor Unite ale Americii, în primul rând, această apropiere a fost, poate, cea mai redusă, state europene precum Germania, Austria, dar și Franța, Italia și chiar Regatul Unit au manifestat suficientă înțelegere în raport cu diversele interese ale Rusiei.

Bineînțeles, s-ar putea invoca faptul că până la invadarea Georgiei de către Rusia (2008) se putea considera că interesele Rusiei au migrat, în mod miraculos, din zona (geo)politică înspre cea economică. După acest moment, însă, argumentul necunoașterii, subestimării sau chiar negării adevăratelor interese rusești și mijloacelor pe care acest stat, obișnuit cu agresiunea militară, este dispus să le utilizeze pentru realizarea lor își pierde semnificativ din consistență.

Acest argument nu poate să ascundă, însă, realitatea din care invadarea Ucrainei ne-a trezit în mod brutal, dar (se poate spera) decisiv. Speranța că

Rusia poate deveni un partener al Occidentului și că rolul forței sau amenințării cu forța va fi luat de cooperarea reciproc avantajoasă a dispărut, ajungând în prezent la un nivel minim. De asemenea, epoca în care ne puteam (auto)iluziona cu privire la interesele Rusiei și, prin urmare, consideram că pregătirea armatei și a industriei de apărare pentru descurajarea unei posibile agresiuni a luat sfârșit. Mesajul noii realități este acela că istoria nu a murit, alternanța dintre pace și război este o constantă a civilizației umane, bunăstarea nu este permanentă, crizele sunt ciclice și lupta între marile puteri este o realitate. Din perspectiva acestor factori de securitate globală, războiul din Ucraina pare un eveniment istoric ce se înscrie într-un curs logic al relațiilor internaționale și nu ar trebui să surprindă pe nimeni. Aceasta este prima fază a confruntării, deocamdată prin proxii, între Rusia cu aliații săi și Vestul colectiv cu aliații săi. Faptul că anumiți lideri naționali din Occident aduc în discuție posibilitatea trimiterii de trupe în Ucraina sub egida NATO nu este întâmplătoare și mai curând prefățează inițierea celei de a doua faze a conflictului.

Incompatibilitatea ca destin. Statele Unite, Europa (în special Germania) și Federația Rusă – un joc imposibil în trei.

Analizând raportul de forțe dintre marile puteri europene, geopoliticienii secolului al XIX-lea, considerau că puterile mai slabe (de regulă mai multe) se vor alia împotriva celor mai puternice (mai puține). Alianțele Primului Război Mondial în care Puterile Centrale (Germania, Austro-Ungaria și Turcia) luptau împotriva Antantei Cordiale (Anglia, Franța, Rusia și Italia) confirmă acest principiu care a fost valabil și în Al Doilea Război Mondial: Germania și Japonia împotriva Angliei, Rusiei, Franței și ulterior SUA, care a și fost factorul determinant în obținerea victoriei.

În prezent ascensiunea Chinei, a Indiei și Braziliei și mai recent a Turciei și Iranului, au complicat ecuația de putere și extinderea globală a unui viitor conflict, fără însă a modifica principiul raportului de forțe care rămâne valabil în situația unei confruntări militare sistemice cu armament clasic. Introducerea în luptă a armei nucleare, a celor ce încorporează inteligență artificială și a altora va modifica probabil modul de calculare al raportului de forțe, dar nu îl vor elimina.

Din punctul de vedere al rezultantei capabilităților militare, economice (inclusiv tehnologice) și politice (de *soft power*), lumea este, încă, în bună măsură o afacere între două alianțe: Statele Unite ale Americii, Uniunea Europeană, pe de o parte și Federația Rusă, China, de cealaltă parte. În afară de aceste patru entități, sunt o mulțime de alte state sau grupări de state (Sudul global) sau state nealinate, ce așteaptă să vadă de ce parte se

vor atășa. În prezent, lupta marilor puteri se axează pe maximizarea alianțelor și pentru realizarea acestui obiectiv se folosește o gamă mare de metode: convingerea, interesarea prin metode economice, presiunea, șantajul, intervenția militară etc. Lumea arată ca o tablă de Go în care atenția jucătorilor este concentrată pe controlul teritoriului și pe obținerea de poziții avantajoase. După această fază va urma cea a tablei de șah când atenția jucătorilor se va muta pe anihilarea inamicului.

Scopul conflictului între marile puteri este obținerea dominației globale, cu tot ce implică aceasta în termeni de avantaje și responsabilități. Problema este că orice posibile coaliții între puterile menționate se lovesc de limitări severe generate de interese contradictorii. Desigur, o coaliție sau măcar o armonizare suficient de semnificativă a intereselor SUA și Rusiei poate fi exclusă, dar prezintă interes posibilele coaliții ruso-europene. Mai precis, coaliția între SUA și UE, sub aspect militar și politic deja există – NATO –, însă sub aspect economic lucrurile sunt mult mai nuanțate. Multe dintre statele UE au avut relații strânse și îndelungate cu Federația Rusă, cel puțin până la invadarea, de către aceasta din urmă a Ucrainei, la 24 februarie 2022. Aceste legături sunt motivate de interese comune rusești și europene în sfera economică. Rusia avea nevoie pe de o parte, de un client sigur și solvabil pentru resursele sale naturale, pe care le comercializează sub formă de materii prime și pe de altă parte, de acces la tehnologia europeană superioară și de investiții ale marilor companii europene.

Europa, în același timp, are nevoie de hidrocarburi și materii prime ieftine din Rusia, care să-i permită menținerea competitivității pe piața mondială. Rusia a reprezentat pentru UE un partener convenabil și o piață de desfacere enormă care, în prezent, intră sub controlul Chinei.

Relația Statelor Unite cu UE, dar și cu țările ce formează nucleul dur al continentului (Marea Britanie, Germania, Franța, Italia, Olanda), ocupă un loc important în paradigma triumphiulară a raporturilor de putere globale.

Pe de o parte, Statele Unite nu poate opera singură într-o lume dominată de puteri ostile sau cel puțin nu-și poate păstra principalele coordonate socio-economice și politice. După cum afirmă numeroși analiști ai relațiilor internaționale, SUA are nevoie de parteneri atât comerciali, cât și politici care să facă lumea un pic mai sigură pentru ea.

Dacă Statele Unite ar opera într-o lume ostilă, protecția naturală asigurată de cele două oceane ce o izolează și o protejează de restul lumii nu ar mai fi suficientă. O astfel de situație ar ridica alocațiile bugetare pentru securitate națională. Pentru SUA retragerea de pe scena internațională și promovarea unui nou izolaționism nu mai sunt soluții. SUA a ajuns la faza în care trebuie să lupte pentru a-și păstra poziția

internațională, în condițiile în care conjunctura internațională nu îi este favorabilă.

Statele Unite are nevoie de parteneri economici solizi și UE este un astfel de partener. Problema care apare pentru UE este legată de poziția sa de partener secundar. Deși UE este o putere mondială din punct de vedere economic, tehnologic și comercial, este slabă din punct de vedere militar. După cel de Al Doilea Război Mondial țările europene, cu precădere cele occidentale, au fost sprijinite pentru reconstrucție și dezvoltare economică, în timp ce aspectul militar al securității naționale a trecut pe un plan secundar, securitatea urmând a fi asigurată, în principal, de SUA. Se pare că această politică a fost convenabilă pentru ambele părți: țările europene au prosperat, iar SUA și-a asigurat controlul în Europa. Confruntată cu situația politică și militară actuală generată de revenirea în forță a militarismului Rusiei, UE pare slabă, confuză, indecisă și lipsită de unitate. Mesajele de unitate venite de la Washington nu mai sunt suficient de convingătoare din cauza problemelor ce țin mai curând de conflictele interne, politice și sociale, ale SUA. UE începe să resimtă presiunea, este prinsă într-o capcană economico-securitară majoră. Dacă acceptă locul secund în parteneriatul cu SUA, stilul de viață european, bazat pe protecția angajaților și protecția socială, poate avea de suferit, iar companiile europene cu greu vor putea face față concurenței americane. Iar dacă se înarmează, Europa trebuie să aloce resurse importante, ceea ce va afecta bunăstarea populației. Extrapolând, putem spune că Europa este supusă unei presiuni asemănătoare celei resimțite de Rusia din partea Chinei. De asemenea, am mai putea trage concluzia că atât China, cât și SUA încep să-și radicalizeze atitudinea față de aliați pentru ca aceștia să fie mai receptivi la nevoile metropolei.

Statele Unite trebuie să se asigure că UE va rămâne strâns legată de ele, atât economic, cât și militar fapt pentru care orice disidență va fi combătută cu fermitate. Posibilitatea Germaniei conectată la Rusia, cum sugerează geopoliticianul rus Aleksandr Dughin, nu este de acceptat pentru Washington deoarece ar crea un bloc politico-economic periculos ce ar diviza Europa și o va scoate din zona de influență americană. Pentru a preveni formarea unui astfel de binom, SUA are tot interesul să utilizeze statele din Estul Europei, sprijinindu-le pe toate planurile – economic, politic și militar –, cu atât mai mult cu cât Estul Europei percepe mai acut pericolul rusesc decât Vestul Europei.

Desigur, pentru reprezentanții curentului suveranist, atenția Washington-ului de a utiliza sprijinul economic, politic și de securitate pentru statele din Europa de Est ar putea părea cinică, lipsită de scrupule și mai ales

contraproductivă pentru acestea din urmă. Realitatea, dincolo de jocul orgoliilor, este aceea că sprijinul american este absolut vital pentru prevenirea scenariului de coșmar al materializării binomului ruso-german. Într-un astfel de scenariu, nu o dată devenit realitate de-a lungul istoriei, Germania ar fi tentată să facă Rusiei concesiile solicitate de aceasta, în schimbul influenței economice pe continent care ulterior să fie transformată în influență politică. Această cale ar fi mai sigură și mai profitabilă pentru Germania decât cea militară încercată și eșuată în două războaie mondiale. Cancelarul Willy Brandt a denumit această abordare politică de dezvoltare a Germaniei, Ostpolitik¹.

Pentru statele din Estul Europei un astfel de scenariu presupune acceptarea unor concesiuni politice și economice în beneficiul Rusiei, fără ca în schimbul acestora să se poată aștepta la beneficii. Estul european a mai trecut printr-o astfel de situație care s-a materializat în cincizeci de ani de stagnare și numeroase traume sociale.

Trebuie menționat faptul că modul de comportare a guvernului german în contextul conflictului ruso-ucrainean nu ne îndreptățește să dăm prea multă crezare acestui scenariu, care este mai curând parte a politicii Moscovei de a introduce teme false atât în UE, cât și în NATO cu scopul de a le scinda. Chiar și așa, pentru guvernele țărilor din estul continentului trebuie multă prudență politică fiindcă evoluțiile politice pot fi surprinzătoare și sprijinul american nu este oferit pentru totdeauna.

Analiza incompatibilităților majore dintre cei trei mari actori ai configurației de securitate a emisferei nordice nu ar putea elimina sub nicio formă din analizele sale interesele Rusiei, în primul rând, preocuparea constantă a Moscovei de readucere a Rusiei în rândul marilor puteri globale prin preluarea controlului asupra zonelor sale tradiționale de influență: Asia Centrală, zona caucaziană și estul european. Politica de extindere teritorială a Rusiei, fie ea țaristă, comunistă sau capitalistă, a fost de expansiune: când Rusia a fost respinsă din Europa s-a orientat către Asia Centrală; când a avut probleme acolo s-a extins în Europa; atunci când nu a existat opoziție, a înaintat și în Est și în Vest, cum s-a întâmplat după terminarea celui de Al Doilea Război Mondial. În prezent este greu să se reconstituie spațiul dominat de URSS, dar mașina de război rusească este în marș, ceea ce ar trebui să unească forțele care pot să-i stea în cale.

Pentru a-și atinge obiectivele Rusia poate folosi o gamă largă de instrumente: politice (cazul Belarusului, fosta republică sovietică supusă

¹ Orientare politico-economică ce a îmbinat îmbunătățirea relațiilor cu Uniunea Sovietică și statele socialiste din Estul Europei cu aprofundarea relațiilor economice cu acestea.

celui mai puternic control rusesc), militare (Georgia, Armenia, Transnistria etc.), comerciale (șantajul livrărilor de hidrocarburi) sau, de cele mai multe ori, îmbinarea acestora (conflicte înghețate, război hibrid etc.).

În raport cu Europa, unul dintre cele mai importante interese ale Rusiei este menținerea vechiului continent într-o stare de dependență energetică de Rusia. Această dependență a asigurat Rusiei sume mari la bugetul național, folosirea livrărilor de petrol ca instrument politic, pentru obținerea de cât mai multe concesi de orice natură și pentru prevenirea acțiunilor europene îndreptate împotriva intereselor rusești. Dependența țărilor europene de gazul rusesc a ajutat mult Rusia în perioada 2014-2016, când acțiunile sale în Ucraina (anexarea Crimei, încurajarea separatismului în Donbas) nu au fost sancționate, iar Ucraina nu a fost ajutată să devină o forță de descurajare la adresa Rusiei, pentru că statele europene nu doreau să-și pericliteze relațiile economice cu Rusia. În prezent, prin politica de identificare a noi surse de aprovizionare cu hidrocarburi, UE a început procesul de punere în practică a planului de independență energetică față de Rusia.

Un alt obiectiv important urmărit de Moscova este divizarea UE pentru a o împiedica să acționeze unitar împotriva sa și, în final, pentru a scoate Europa de sub influența americană. Diplomația rusească a obținut câteva succese importante: a sprijinit prin toate mijloacele ieșirea Marii Britanii din UE, a alimentat opoziția guvernelor Ungariei și Slovaciei pentru sprijinirea Ucrainei în războiul cu Rusia, a alimentat prin mijloace specifice nemulțumirile sociale din țările vecine Ucrainei, a sprijinit mișcările naționaliste în Balcani și partidele și mișcările de extrema stângă din țările europene.

Ambițiile Moscovei vizează și NATO, dar în această direcție nu a avut succes. Statele NATO se înarmează, se pregătesc în comun în cadrul unor exerciții militare de amploare și două noi state, Finlanda și Suedia, au aderat la NATO, ceea ce a dus la întărirea flancului nordic al alianței. Chiar dacă în Ucraina Rusia se află în ofensivă, la nivel strategic rămâne în defensivă și va resimți din ce în ce mai mult presiune euro-atlantică exercitată asupra sa.

Un factor negativ care trebuie tratat cu atenție de Occident este apropierea din ce în ce mai mult a Rusiei de China. Această situație îi accentuează influența politică și economică asupra Sudului global, prin participarea în BRICS unde se află multe state nealiniat care trebuie convinse de ce parte să se atașeze în eventualitatea unui viitor conflict sistemic.

Nu în ultimul rând, obsesia Rusiei a fost și rămâne securitatea. Această frică vine din trecutul îndepărtat și se continuă cu invazia napoleoniană, cu cele din secolul al XX-lea, dispariția URSS și sentimentul actual de țară aflată sub asediu. Obsesia Rusiei pentru securitate este reală, dar peste aceasta se suprapun ambițiile de superputere mondială, dorința fără limite de a controla și domina alte state, etosul național (specificul cultural, religios, militarismul) și toate trăsăturile atribuite puterilor telurice de către părintele geopoliticii, Harford John Mackinder. De aici vine și preocuparea conducătorilor politici și militari ai Rusiei de a realiza perimetre succesive de apărare, deși, aceste perimetre, ca și granițele statelor, nu sunt pentru totdeauna. Prin definiție, menirea unui perimetru de securitate este de a proteja un centru imperial sau statal. Pentru Rusia, Kaliningrad, Belarus și Ucraina, reprezintă un astfel de perimetru de apărare menit să protejeze centrul imperial reprezentat de Rusia de o eventuală invazie inamică.

Mergând pe linia acestei logici, ne putem întreba ce se poate întâmpla dacă peste un număr de ani, decidenții politici de la Moscova vor considera ansamblul ruso-ucraineano-bielorus (cele trei componente ale poporului rus, cum este el văzut de către cei mai naționaliști ruși format din: velicoruși-Rușii Mari, cu centrul la Moscova, maloruși-Rușii Mici sau ucrainenii, cu centrul la Kiev și bieloruși-Rușii Albi, cu centrul la Minsk) ca noul nucleu imperial și, prin urmare, se va resimți nevoia protejării acestuia printr-un nou perimetru de securitate format din state „neutre”, în acest caz fiind vorba despre Polonia, Slovacia și, evident, România? Acest lucru demonstrează că interesele Rusiei sunt și perene și temporare, în egală măsură. Căutarea puterii este un interes peren, direcțiile și mijloacele prin care este obținută pot fi temporare. Căutarea securității este un interes permanent, statele în detrimentul cărora se realizează sunt mereu altele. Dorința de a crea perimetre de securitate este perpetuă, statele care constituie aceste perimetre se pot schimba.

Până unde merge angajamentul Rusiei de a-și urmări interesele și ce mijloace este hotărâtă să folosească?

Că Rusia își va urmări aceste interese este dincolo de orice dubiu. Întregul său trecut istoric indică faptul că, dacă Rusia consideră că își va putea promova interesele în dauna statelor limitrofe, o va face. Singura chestiune supusă dubiilor este forma prin care se va realiza acest obiectiv. Cu siguranță, acțiunile vor fi adaptate circumstanțelor specifice ale fiecărui actor internațional împotriva căruia Rusia acționează, deoarece fiecare actor are propriile interese, propriile puncte forte și propriile vulnerabilități, prin urmare o abordare personalizată este mai susceptibilă de a produce rezultate

decât una comună. Totuși, înaintea agresiunii pe scară largă a Rusiei în Ucraina, începută pe 24 februarie 2022, comunitatea analiștilor de politică externă avea motive să creadă că mijloacele preponderente pe care le va utiliza Rusia vor fi cele non-militare.

„Războiul și pacea devin noțiuni ale căror granițe sunt din ce în ce mai estompate” și modalitățile de purtare a unui conflict sau, în cazul Rusiei, de desfășurare a unei agresiuni implică „recursul masiv la măsuri politice, economice, informaționale, umanitare și alte măsuri ne-militare” spunea șeful Statului Major General al Federației Ruse, Valeri Gherasimov, nu cu mult timp în urmă, într-un articol publicat în presa militară din Rusia. Desigur, nimic din prezumtivele acțiuni ale Rusiei din prezent în Europa, Statele Unite, Africa sau Asia deopotrivă nu indică faptul că Rusia nu ar mai aplica această doctrină de acțiune politico-militară. Dimpotrivă, doctrina Gherasimov, departe de a fi eșuat este cât se poate de actuală. De la multiplele acțiuni din categoriile dezinformării și războiului psihologic (de tipul știrilor false de tot felul, conspirațiilor rostogolite pe rețelele de socializare, luărilor de poziție politice anti-NATO și UE și, implicit, favorabile Rusiei), până la acțiuni mai concrete, cum ar fi specularea faliiilor din societățile statelor occidentale și a nemulțumirilor diverselor categorii sociale pentru crearea de tensiuni, continuând cu specularea acestor tensiuni pentru sprijinirea unor partide politice fidele, Rusia acționează în continuare conform doctrinei Gherasimov prin diferite forme de război hibrid.

Nemulțumirile sociale speculate sau chiar create de la zero obligă forțele politice naționale să pună în aplicare o parte din revendicările acestora (aproape în majoritate îndreptățite, dar favorabile intereselor Rusiei) pentru a nu pierde capital politic, mai ales în anii electorali. Aceste acțiuni creează efectul pervers al deplasării întregului spectru politic într-o direcție favorabilă Rusiei și opusă Statelor Unite sau Ucrainei, în special. Mai mult, pe termen lung se realizează răspândirea în rândul tineretului a unor idei extremist-naționaliste și nefavorabile apartenenței la organizații politice și de securitate, realizându-se astfel slăbirea coeziunii acestora și poate, într-un viitor îndepărtat, dizolvarea lor.

Un loc aparte în rândul acțiunilor psihologice puse în practică de către Rusia împotriva societăților occidentale îl ocupă inducerea impresiei puterii covârșitoare a Rusiei, inutilității sancțiunilor împotriva acesteia, iluzia inepuizabilei capacități industriale și militare rusești și, în ultimă instanță, a inutilității oricăror eforturi de sprijinire a Ucrainei.

Marea și poate cea mai mare greșală pe care analiștii occidentali au făcut-o în perioada de după destrămarea blocului comunist și a Uniunii Sovietice a fost, însă, aceea de a considera că utilizarea instrumentului

militar este de domeniul trecutului. În fapt, dacă privim retrospectiv, aproape nimic nu ne îndreptățește să ajungem la o astfel de concluzie. Rusia nu s-a abținut de la acțiunile militare (asumate sau neasumate) după căderea Uniunii Sovietice, a menținut conflictele „înghețate” și le-a „dezghețat” pe cele care îi erau favorabile, uneori a sprijinit guvernele, alteori insurgenții, tot conform propriilor interese (Transnistria, Abhazia, Osetia, sprijinul acordat Armeniei în primul război din Nagorno-Karabakh din 1988-1994 și neintervenția favorabilă Azerbaidjanului în cel de al doilea război din 2020, invadarea Georgiei în 2008, ocuparea Crimeii în 2014, acțiunile din Donbas, dar și sprijinul militar acordat regimului Assad în Siria). În fapt, concluzia suficient de clară nu trebuia să fie că Rusia a trecut pe plan secund utilizarea acțiunilor militare, ci că, pentru mult timp, le-a utilizat numai în măsura în care s-a considerat capabilă. Rusia a fost și este un stat militarist, dar este numai atunci când consideră că își poate îndeplini obiectivele pe această cale fără să genereze reacții internaționale majore.

În fapt, actuala desfășurare a războiului din Ucraina demonstrează tocmai extraordinara reziliență a Rusiei și disponibilitatea acesteia de a folosi instrumentul militar cu orice costuri, în oameni și materiale, atâta timp cât acesta poate conduce la îndeplinirea obiectivelor politice propuse sau, altfel spus, atâta timp cât decidenții de la Moscova cred în posibilitatea victoriei. Iar această credință este aproape invariabil întărită de ceea ce liderii de la Moscova percep drept vulnerabilitatea, caracterul ezitant și lipsa de unitate ale Vestului. Rusia va folosi instrumentul militar în măsura în care crede că poate rezista unui conflict prelungit mai mult decât inamicul său direct (în acest caz, Ucraina) și decât este Vestul colectiv hotărât și/sau capabil să reziste.

Desigur, având în vedere toate cele de mai sus nu înseamnă că Rusia va folosi instrumentul militar în toate situațiile de conflict. Așa cum a fost o greșeală să considerăm că Rusia nu mai utilizează forța militară în relațiile internaționale, este eronat să considerăm că va recurge la forța militară oriunde și oricând, fără să țină cont de situația geopolitică globală. Rusia deja își proiectează politica externă la nivel global și dacă va ieși învingătoare în conflictul din Ucraina, aspirațiile vor crește. Atunci când Moscova va considera că poate să-și atingă obiectivele doar amenințând cu folosirea forței, cu siguranță o va face. Ce trebuie remarcat este existența unei disponibilități și a unei reziliențe superioare a Rusiei fie pentru un nou Război Rece cu Vestul, fie pentru o confruntare militară cu Occidentul.

Desigur, în cazul oricărui stat, este de presupus că între interesele sale manifeste (cele clamate, exprimate de către factorii de decizie politică) și cele reale, poate exista o diferență, însă în cazul Rusiei nu considerăm că

diferența este semnificativă atunci când interesele manifeste sunt legate de maximizarea puterii și asigurarea securității spațiului pe care îl consideră că îi aparține.

Edificatoare pentru intențiile de viitor ale Moscovei sunt declarațiile liderilor ruși, deopotrivă politici și militari. Astfel, Secretarul Consiliului de Securitate al Federației Ruse, Nikolai Patrușev, în timpul unei prelegeri susținute la Universitatea Tehnică Maritimă de Stat din Sankt Petersburg pe tema pregătirii personalului tehnic pentru cerințele industriei de înaltă tehnologie, afirma: „Inamicul a venit în repetate rânduri cu foc și sabie în țara noastră. Și acum Statele Unite, NATO și sateliții lor, cu mâinile regimului nazist de la Kiev și ale diverșilor mercenari, duc un război prin procură împotriva poporului nostru și a Statului nostru, pe care lumea anglo-saxonă nu îl va opri nici măcar cu sfârșitul fazei fierbinți a conflictului din Ucraina”. În aceste condiții, conform aceluiași Patrușev, „datoria sacră a rușilor este de a proteja valorile tradiționale și de a educa generațiile tinere, folosind exemplul victoriilor armelor rusești. Este important să prevenim încercările de a rescrie istoria și de a combate presiunea politică și economică asupra Rusiei”. Cu alte cuvinte, în viziunea sa, Rusia poartă și va purta pe termen nedeterminat un război cu episoade alternative, „calde” și „reci”, împotriva Occidentului. Iar viziunea lui Patrușev nu este unică în Rusia. Atât Serghei Narîșkin, Directorul Serviciului de Securitate Federală (FSB), cât și Alexei Juravlev, prim-vicepreședintele Comitetului pentru Apărare al Dumei de Stat, împărtășesc viziunea confruntării permanente, acesta din urmă declarând recent că „în ceea ce privește rachetele noastre cele mai apropiate de Statele Unite, eu, de exemplu, sunt de mult timp în favoarea furnizării de sisteme de lansare prietenilor noștri din Cuba, Venezuela și Nicaragua”. Cu alte cuvinte, Rusia nu dorește doar să permanentizeze liniile de confruntare cu Occidentul, ci și să le împingă cât mai aproape de acesta.

Concluzii: ce este de făcut pentru România și nu numai?

Dacă evoluțiile care au dus la această oficializare a confruntării permanente dintre Rusia și Occident se vor permanentiza este greu de spus. Politicienii ruși ne-au demonstrat în nenumărate rânduri că știu să blufeze atunci când consideră necesar.

În ceea ce ne privește, opinăm în sensul caracterului mai degrabă inevitabil al acestui deznodământ. Indiferent de ce a încercat Occidentul în relația cu Rusia în anii 1990, 2000 și 2010, era imposibil să se ajungă la un modus vivendi reciproc acceptabil fără eforturi și din partea Rusiei – încercări de deschidere, de consolidare a încrederii, de democratizare și de

creare a unei societăți care să manifeste un minim respect față de valori considerate universale de către Occident, precum pluralismul și respectarea drepturilor omului. Rusia nu a avut niciodată aceste intenții. Din contră, revenirea la politica de putere a fost mereu pe agendă, doar lipsa posibilităților financiare a amânat-o pentru o vreme și lipsa de performanță a economiei proprii încă nerestructurată pentru a se baza pe productivitate.

În orice caz, în prezent suntem, în mod evident, într-o relație antagonică cu Rusia și Moscova va avea grijă să aplice tratamente diferențiate țărilor din UE și România nu va intra în rândul celor avantajate.

O opțiune posibilă este aceea de a echilibra potențialul Rusiei prin creșterea potențialului țărilor din UE, inclusiv al celui militar. În mod evident, o astfel de opțiune politică presupune utilizarea de resurse financiare în prezent alocate altor domenii, ceea ce ar putea genera probleme sociale, mai ales în țările obișnuite cu un nivel de trai ridicat.

În toate scenariile posibile va trebui inclus un factor perturbator esențial anume poziția viitoare a Chinei. În ultimă instanță, China este adevăratul inamic al SUA dar și un potențial pericol pentru F. Rusă în ceea ce privește postura sa geopolitică.

Washington-ul a înțeles acest lucru și se pregătește intens pentru confruntare; Moscova, chiar dacă înțelege ce înseamnă să devină partenerul secundar al Chinei nu are deocamdată alte opțiuni. Cum se va dezlega această șaradă rămâne de văzut, dar să nu uităm proverbul: „Când doi se bat al treilea câștigă”.

BIBLIOGRAFIE

1. Dobrescu, Paul, *Crizele de după criză. O lume fără busolă și fără hegemon*, Editura Litera, București, 2016;
2. Figes, Orlando, *Dansul Natașei. O istorie culturală a Rusiei*, Editura Polirom, Iași, 2018
3. Layne, Christopher, *Pacea iluziilor. Marea strategie americană din 1940 până în prezent*, Editura Polirom, Iași, 2011;
4. Rüdiger von Fritsch, *Drumul Rusiei. Ambasador la Moscova*, Editura Curtea Veche, București, 2022;
5. Rüdiger von Fritsch, *Un punct de cotitură. Războiul lui Putin și urmările lui*, Editura Curtea Veche, București, 2022).
6. Christopher Ward, John Thompson, *Rusia: o scurtă istorie. De la Rusia kieveană până în prezent*, Editura Meteor Press, București, 2022.

GEOINT (GEOSPATIAL INTELLIGENCE) ÎN RĂZBOIUL VIITORULUI – partea a doua –

Gl. bg. (rtr.) inginer Marin ALNIȚEI

Orice strategie de securitate națională se bazează în mare parte pe abilitatea structurilor responsabile de a furniza factorilor naționali de decizie și forțelor sale operaționale, informațiile necesare pentru anticiparea/împiedicarea /limitarea amenințărilor asupra intereselor naționale, precum și pentru îmbunătățirea capacității de a răspunde amenințărilor, rapid, eficient și decisiv.

Informațiile necesare fundamentării unor decizii relaționate cu securitatea națională provin din multiple surse și domenii de activitate, iar procesele prin care acestea sunt integrate, în scopul transformării lor în „cunoștințe acționabile”, sunt extrem de complexe.

Prin forța integrării unor date și informații, procesate pentru uzul serviciilor de informații, din domeniile Topografie, Cartografie și Geodezie-Geospațial (Mapping, Charting and Geodesy) și Imagery Intelligence (IMINT), este demonstrată convergența acestor domenii, aceasta fiind cunoscută sub denumirea de GEOINT (Geospatial Intelligence).

GEOINT reprezintă una din bazele fundamentării actului de decizie la toate nivelele – strategic, operațional și tactic – reprezentând totodată și o capacitate critică de înțelegere a lumii care ne înconjoară.

Capacitatea unei națiuni de a învinge provocările informațiilor tradiționale prin folosirea unor senzori de teledetecție, apoi înregistrarea, manipularea și integrarea datelor obținute de la acești senzori a fost modificată substanțial în ceea ce privește modul în care informațiile sunt percepute, configurate și diseminate sub formă de informații utilizabile.

Ca rezultat, GEOINT permite factorilor de decizie să răspundă, rapid și precis, unor întrebări de genul:

- a) Unde mă aflu și cum arată mediul meu înconjurător?
- b) Unde se află exact adversarul meu și cum arată mediul lui înconjurător?
- c) Ce capacități pare să posede adversarul?
- d) Noile situații sau capacități care au apărut pot amenința interesele naționale?

- e) Care sunt centrele de greutate, limitele și vulnerabilitățile adversarului?
- f) Care este intenția adversarului și cum se poate exprima aceasta prin poziționarea ei?
- g) Unde se află necombatanții?
- h) Care sunt amenințările pentru aliați?
- i) Unde sunt granițele și limitele altor părți interesate?
- j) Ce este permis și ce este interzis să facă forțele proprii?
- k) Cum pot să navighez în jurul, prin, peste sau pe sub spațiul înconjurător în cauză?
- l) Ce imagine operațională integrată (COP) poate fi pusă la dispoziție pentru susținerea și menținerea cunoștințelor operaționale?

Răspunzând acestor întrebări, GEOINT pune la dispoziția utilizatorilor orientarea rapidă și vizualizarea spațiului lor de misiune – un avantaj care trimite direct la noi nivele de precizie, agilitate și eficacitate. Combinând teledetecția, precizia de poziționare, procesarea digitală și diseminarea, GEOINT permite comandanților combatanți să utilizeze cu succes arme avansate din punct de vedere tehnologic, în timp și la țintă, pe orice condiții de vreme, pe timp de zi și de noapte, oriunde în lume.

GEOINT integrează într-o Imagine de Intelligence, alături de informațiile de bază provenite din Imaginea Recunoscută a Mediului (REP), toate informațiile de tip intelligence astfel:

- a) HUMINT – informații provenite de la sursele umane sau agențiile de orice tip; aceasta implică folosirea unei game foarte variate de surse și agenții, acționându-se la toate nivelele (tactic, operativ și strategic);
- b) IMINT (IMagery INTelligence) – informații provenite din exploatarea imaginilor fotografice, radar, electro-optice, în infraroșu, termice sau multispectrale;
- c) SIGINT – informații provenite din comunicații (COMINT) și non-comunicații (ELINT);
- d) MASINT – informații care oferă date despre caracteristicile tehnico-tactice și de funcționare a aparaturii și mijloacelor tehnice ale adversarului, identifică prezența lor în zona de operații și descoperă indicii care arată folosirea acestora;
- e) OSINT – informații provenite din surse deschise, accesibile publicului larg – Internet, mass-media, cărți, reviste, etc.;
- f) COLINT – informații obținute din operațiuni de legătură și cooperare.

Dintre acestea, componente principale ale conceptului GEOINT sunt GEOSPAȚIAL și IMINT, însă este important de notat că toate celelalte tipuri de informații (de intelligence) adaugă profunzime și detaliu analizelor GEOINT și indică analiștilor GEOINT, în funcție de rezultate, să caute în

noi direcții. Luând toate aceste surse de informații într-un context geospațial (analizarea locației, a caracteristicilor spațiale și fizice, dar și a relațiilor spațiale), analiștii GEOINT pot face aprecieri asupra unor activități viitoare. Mai mult, ei pot reprezenta evaluările lor într-un mod vizual foarte intuitiv pentru utilizatori.

Informații geospațiale

Informațiile geospațiale, dintr-o perspectivă militară, nu se referă numai la datele spațiale și eventualele metadate ce se pot găsi astăzi în sistemele de navigație civile sau în aplicații gen Google Earth (aplicație dezvoltată pe baza investițiilor SUA într-o companie care inițial s-a numit KEYHOLE VIEWER, astăzi Google Earth).

Deși acestea sunt instrumente valoroase care pot fi folosite de departamentele de apărare și comunitățile de informații, din perspectivă militară sunt mult mai importante datele ce populează astfel de sisteme și aplicații. Comparativ (date civile/date militare), în cazul efectuării unei vizite, nu ar fi decât un inconvenient să ajungeți într-un loc diferit decât destinația dorită (puteți suna gazda și aflați că sunteți la doar o stradă distanță), însă în cazul unei participări în cadrul unei operații (fie ea și umanitară), sosirea la un loc greșit (și/sau pe un traseu incert) poate echivala cu pierderea de vieți omenești.

Nevoia de informații „în timp real” despre spațiul de luptă este evidentă, cunoașterea acestuia fiind un element de bază în crearea superiorității informaționale.

Informațiile geospațiale cuprind realități despre Pământ puse în evidență prin poziția geografică și aranjate într-o structură coerentă. Acestea descriu mediul fizic și includ date din disciplinele aeronautică, geografie, hidrografie, oceanografie și meteorologie. Este important de reținut că informațiile geospațiale, în sensul definiției GEOINT (disciplină a prezentului, dar mai ales a viitorului), includ date geografice, hidrografice, oceanografice și meteorologice, iar lista nu este exclusivă, astfel încât și alte discipline (geologie, geodezie și altele) pot fi relaționate cu informațiile geospațiale.

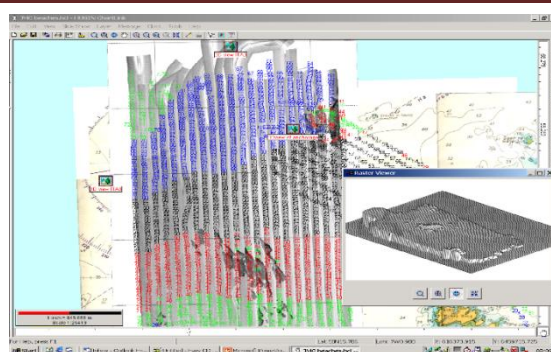
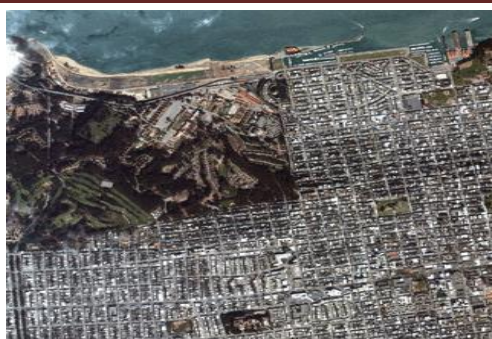

Figura 10: a) Imagine aeriană

b) Reprezentarea tridimensională (numerică)

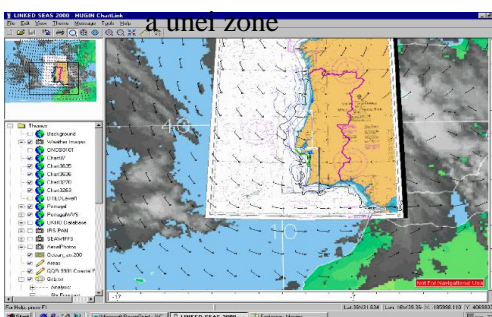
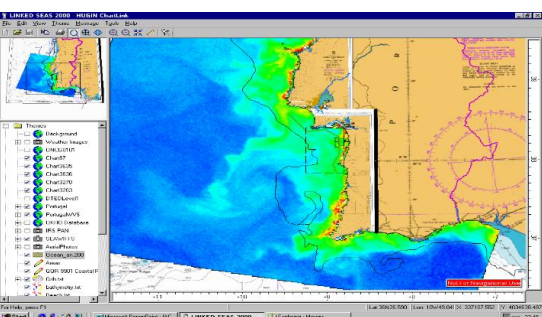

Figura 11: a) Hartă de navigație maritimă

b) Integrarea informațiilor de navigație maritimă (oceanografice) cu datele meteorologice

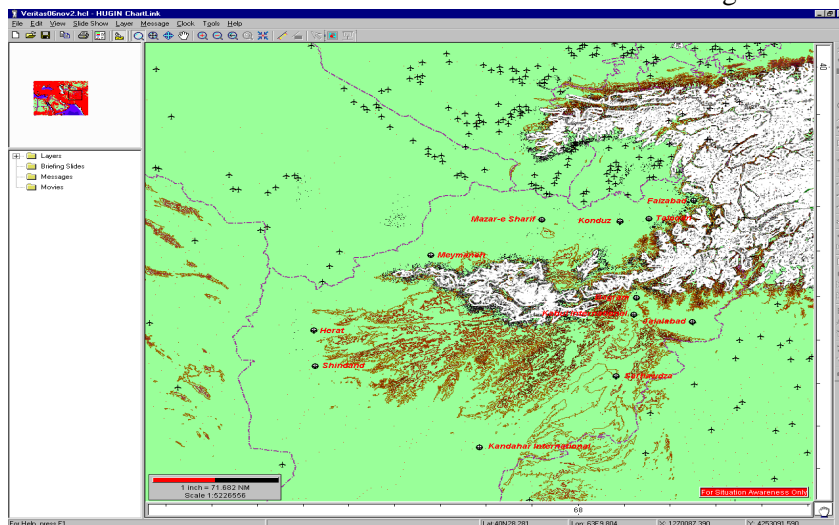

Figura 12: Hartă de navigație aeriană (Integrarea informațiilor de navigație aeriană cu informațiile geospațiale)

IMINT (Imagery Intelligence)

Domeniul IMINT reprezintă obținerea informațiilor de orice tip prin fotointerpretarea și analiza imaginilor aerospațiale și terestre, utilizate în

aplicații specifice apărării și siguranței naționale, monitorizarea mediului etc.

Printre principalele misiuni ale IMINT, de strictă actualitate, se numără: asigurarea suveranității politice și securității naționale, misiuni regionale de menținere a păcii, misiuni civile.

Observarea din spațiu a suprafeței terestre, permite patru tipuri de misiuni IMINT și niveluri de interpretare, care se diferențiază prin valoarea rezoluției spațiale (definită drept capacitatea de a distinge două puncte învecinate) utilizate:

- a) Detectarea: rezoluție decametrică, permite delimitarea formelor și contururilor care pot fi interpretate ca și conforme unor entități cunoscute;
- b) Recunoașterea: rezoluție metrică, permite realizarea unor analize de structură, destinate determinării unei infrastructuri;
- c) Identificarea: rezoluție decimetrică, permite determinarea formei și naturii elementelor existente într-o structură;
- d) Analiza tehnică: rezoluție centimetrică, descrie precis un detaliu, un obiect sau o componentă a unui obiect.

În România, conceptul I3S (I3Status dezvoltat sub Linux și ArcGIS), dezvoltat în Academia Tehnică Militară din București, începând cu 2001, a fost aplicat cu succes în timpul operației Iraqi Freedom. Exploatând în timp real imagini multispectrale, multitemporale, multisursă și date geospațiale, structura GEOINT românească a fost capabilă să identifice și să monitorizeze potențiale vehicule inamice de transport și să localizeze posibile amplasamente ilegale de armament, muniții și explozivi.

Sistemul este programat să recepționeze date satelitare militare sau comerciale (SPOT, RADARSAT, EROS, QUICK BIRD, GEOEYE, PLEIADES etc.) și imagini de la avioane de cercetare fără pilot (UAV), capacitatea de recepție (mai mare de 250 imagini/zi) fiind condiționată de disponibilitatea satelitului (conflicte de programare în zona de interes) și de condițiile meteorologice.

Sistemul I3S oferă noi posibilități în domeniul fotointerpretării și analizei imaginilor aerospațiale și reprezintă un pas important pentru autonomie și suveranitate în domeniul IMINT. De asemenea, este o soluție dedicată atât cerințelor militare, cât și celor civile, fiind totodată și o aplicație abordabilă pentru dezvoltări ulterioare.

HUMINT, SIGINT, MASINT, OSINT, COLINT, IPB

Alături de celelalte componente ale GEOINT, prezentate mai sus – informațiile geospațiale și IMINT – HUMINT, SIGINT, MASINT, OSINT, COLINT, IPB (Pregătirea Informativă a Câmpului de Luptă - Intelligence

Preparation of Battlespace) adaugă plus valoare produsului final GEOINT prin caracteristicile specifice acestor discipline, creând o Imagine Integrată de Informații (de intelligence), similară Imaginii Strategice Integrate (ISI).

În figura de mai jos este prezentat un exemplu de Imagine Integrată de Informații (de intelligence) - GEOINT, care integrează date și informații multidisciplinare, în același format, care dacă sunt interpretate și analizate corect, pot furniza expertiza necesară pentru ca factorii de comandă să ia cele mai bune decizii.

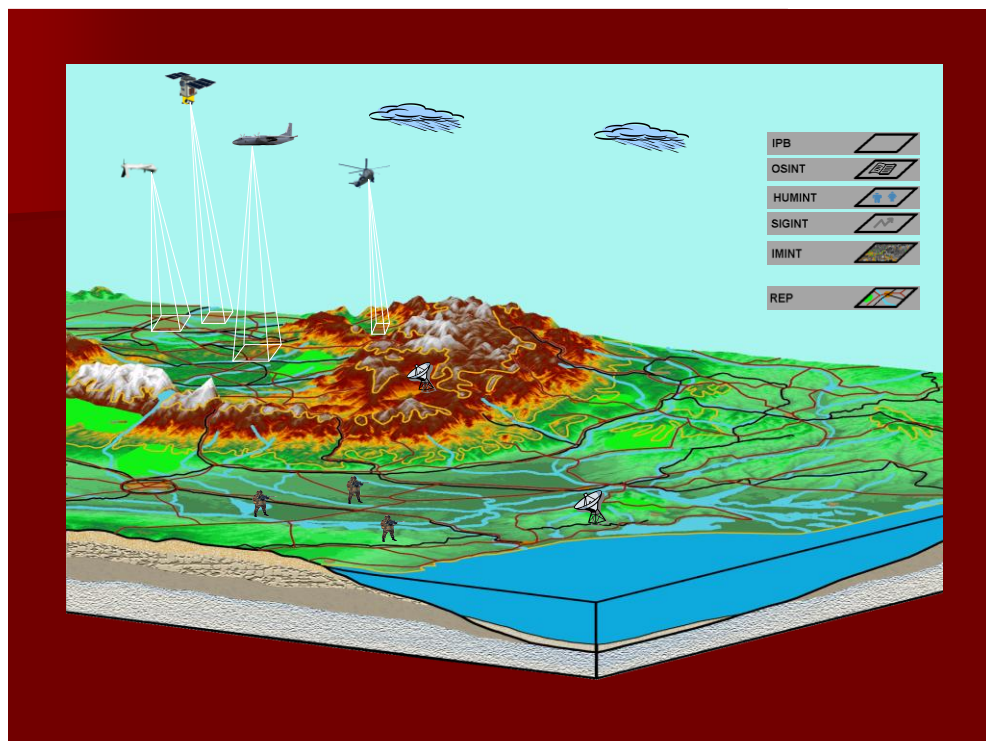

Figura 13: Reprezentarea GEOINT (GEOspatial INTelligence) pe teritoriul României.

GEOINT – Convergența IMINT (Imagery Intelligence) și Geospațial (MC&G)

Conform National Geospatial-Intelligence Agency (NGA) din SUA, autoritate mondială în domeniu, GEOINT reprezintă exploatarea și analiza informațiilor sub formă de imagine și a informațiilor geospațiale pentru descrierea, evaluarea și vizualizarea descrierii detaliilor fizice și referențierea geografică a activităților de pe sau din jurul Pământului.

Evoluția (și convergența) IMINT și MC&G (topografie, cartografie și geodezie) într-o disciplină succesoare numită GEOINT a permis obținerea

unui produs informațional digital integrat cu o detaliere și precizie fără precedent pe care utilizatorii îl pot folosi ca fundament pentru analizele tuturor surselor de informații sau pentru planificare, decizie și acțiune.

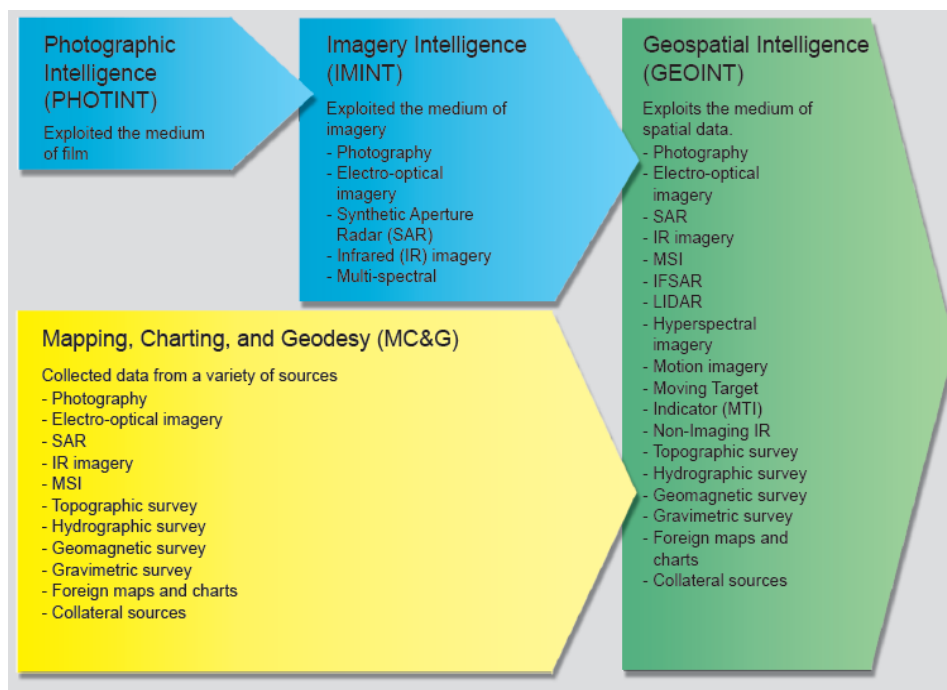

Figura 14: Discipline cu relevanță privind convergența dintre IMINT (Imagery Intelligence) și Geospatial (MC&G)

Conceptul GEOINT este folosit în două moduri:

a) în primul rând, GEOINT este o activitate sau o disciplină, un domeniu specializat al practicii în cadrul profesiei lărgite a informațiilor. El înseamnă folosirea teledetecției, a datelor spațiale și a metodelor analitice pentru înțelegerea situației globale de securitate;

b) în al doilea rând, GEOINT este un tip de informație sau produs al informației.

Ca disciplină informațională, GEOINT cuprinde toate activitățile implicate în culegerea, analiza și exploatarea informațiilor spațiale în scopul cunoașterii mediului național de securitate și a reprezentării vizuale a acestei cunoașteri. Integrarea cunoașterii adversarului în cadrul mediului furnizează o mai bună înțelegere a situației de securitate și reprezintă contribuția GEOINT la ansamblul informațiilor naționale. Rezultatele GEOINT decurg din toate sursele de informații și din informațiile ce îndeplinesc cerințele factorilor militari și civili.

Ca produs, GEOINT furnizează cunoaștere – vizualizare cvadri-

dimensională (spațiul tridimensional + timpul) și o precizie și acuratețe fără precedent – care nu este disponibilă prin alte mijloace. Cu analiza informațiilor și a răspunsului la situații de criză, GEOINT furnizează mijloace prin care analiștii, tacticienii, luptătorii și primii care reacționează pot orienta și vizualiza mediul înconjurător. Cu ajutorul acestui cadru comun de referință în spațiu și timp, GEOINT este un fundament pentru analizele informațiilor din toate sursele și modalități de reprezentare operațională integrată.

Datele GEOINT pot fi împărțite în două categorii de bază:

- a) un strat fundamental;
- b) un strat informațional.

Stratul fundamental include elemente topografice, imagini ale detaliilor sau ale facilităților fixe, date altimetrice etc. – detalii esențiale care se modifică rar sau se schimbă încet. Stratul informațional conține o varietate de alte teme care includ vremea, siguranța navigației, rapoarte de informații și detalii informative multidisciplinare, care pot fi foarte dinamice.

Ciclul GEOINT include șase faze distincte, în continuare fiind punctate câteva detalii despre fiecare în parte:

a) Achiziția (colectarea). Încorporează strategii de culegere a informațiilor, orientate pe locații de interes, precum și preprocesări și filtrări, pentru a colecta, nu mai mult și nu mai puțin decât ceea ce este solicitat. O strategie curentă este de a colecta totul. Odată cu dezvoltarea GEOINT, strategia va fi de a colecta doar ceea ce s-a schimbat.

b) Identificarea. Metodele actuale de identificare sunt preponderent automate, necesitând totuși un anumit grad de supraveghere și fotointerpretare manuală. Identificarea în zone urbane este o problemă specială datorită ratei mari de modificare a detaliilor și de asemenea, datorită volumului de activități desfășurate „în interior” (în clădiri, în subteran etc.).

c) Integrarea. Integrarea datelor rectifică poziția coordonatelor, astfel încât se pot stabili detaliile care nu s-au schimbat în timp, concentrarea urmând să aibă loc asupra celor care au făcut-o. Integrarea este un proces complex în care are loc combinarea spațială și temporală, rezolvarea unor aspecte legate de rezoluții și nivele de acuratețe, crearea de ontologii și arhitecturi necesare pentru atingerea interoperabilității, precum și administrarea incertitudinilor legate de metadata.

d) Analiza. Dependența datelor geospațiale de rezoluție, proximitate și context local creează probleme speciale pentru formele convenționale ale analizelor spațiale. Există nevoi suplimentare pentru suportul analizelor în timp real (cvasi-real) ale scenariilor de planificare, incluzând aici probleme

de optimizare spațială. Alte subiecte ce trebuie abordate și rezolvate în această fază analitică: relevanța, incertitudinile.

e) Diseminarea. Realizarea cu succes a acestei faze solicită “un limbaj comun” între sistemele folosite de mai mulți utilizatori (agenții). Pe scurt, standarde comune.

f) Conservarea informațiilor. Are de rezolvat problema volumului de informații care sunt colectate (actualmente de ordinul terabyte/zi). Problema volumului de informații este o provocare, inclusiv pentru țările dezvoltate, care include gestionarea informațiilor redundante, a dificultăților întâmpinate la indexarea, catalogarea și recuperarea informațiilor, precum și gestionarea politicilor de securitate și declasificare care trebuie stabilite pentru protejarea informațiilor.

Capabilități și limitări

GEOINT este o sursă valoroasă de informații deoarece el furnizează capabilități unice esențiale pe care alte surse nu le pot furniza în mod eficace sau chiar deloc:

a) Vizualizare. GEOINT permite utilizatorilor să vizualizeze spațiile operaționale și șabloane de activități la toate scările și dimensiunile, începând de la nivel global și regional, la orașe și chiar la anumite construcții. Tehnicile analizei spațiale pot identifica șabloane în activitățile adversarilor. Produsele GEOINT sunt de înaltă intuiție, permițând afișarea simultană a mai multor relații spațiale complexe și a unor detalii utile, transmise pe cale vizuală. GEOINT folosește un mod de reprezentare standardizat pentru a asigura că mesajul transmis este cel scontat. Mai simplu spus, este cea mai rapidă cale de a transmite informații spațiale unui consumator de informații.

b) Precizie și detalii. GEOINT poate stabili cu precizie coordonate geografice și alte măsurători ale obiectelor și detaliilor din zone de interes, mai rapid, mai precis și mai eficient decât ar fi posibil prin alte mijloace. Folosind imagini de teledetecție și alte date spațiale, analiștii GEOINT pot să caracterizeze detalii naturale și artificiale și o multitudine de alte subiecte de interes.

c) Acces global la cerere. Obținerea de imagini în timp aproape real și comunicațiile de date în bandă de înaltă frecvență au îmbunătățit semnificativ capacitățile de răspuns ale GEOINT. Datorită vitezei și perspectivei oferite de zborul la mare altitudine și de zborul orbital, senzorii GEOINT pot să acopere regiuni întregi în numai câteva zile.

d) Înregistrare permanentă și obiectivă. Imaginile de teledetecție și datele spațiale pun la dispoziția GEOINT o înregistrare permanentă și obiectivă a

detaliilor și a activităților din zonele țintă, stabilind detalii infinite ale scenei, într-un moment de timp definit. Pune la dispoziție o actualizare continuă, o înregistrare succesivă obiectivă care poate detecta modificările atât ale mediului fizic, cât și ale activităților desfășurate pe/sub/deasupra acestuia.

e) Colectare multi-sursă. GEOINT folosește înregistrări de la senzori multipli care au flexibilitatea de a face față la condițiile țintei și abilitatea de a caracteriza țintele în moduri din ce în ce mai sofisticate. În timp ce majoritatea datelor spațiale sunt colectate în prezent prin imagini electro-optice, GEOINT utilizează și imagini SAR, imagini IR și imagini multispectrale. Noile tipuri de senzori includ imagini hiperspectrale IFSAR, LIDAR și o varietate de senzori geofizici.

f) Concentrare. Produsele digitale GEOINT pot fi modificate pentru a îndeplini nevoile în creștere ale utilizatorilor, după cum se schimbă situația. Prin concentrare, produsele inițiatorilor adaugă continuu detalii, mărind utilitatea pentru utilizatorul operațional final.

În ciuda capabilităților sale, GEOINT are un anumit număr de limitări. Cu toate că noile tehnologii micșorează aceste limitări în unele direcții, rămân factori pe care colectorii, producătorii și utilizatorii trebuie să îi recunoască și să-i ia în considerare atunci când planifică operații informaționale, precum și arhitecturi curente și viitoare, astfel:

a) Capacitate limitată. Oricât de robuste și numeroase ar fi valorile naționale în colectarea și producerea GEOINT, nevoile naționale pentru GEOINT vor depăși întotdeauna capacitatea de a le produce. Națiunea are un număr limitat de platforme de colectare, fiecare având un câmp de vedere limitat și o durabilitate limitată în zona țintă. La nivel tactic, cu tot progresul care a fost făcut în ultimii ani, valorile colectării unitare rămân limitate. Accesul la colectarea imaginilor nu este universal. Capacitatea de producție este, de asemenea, limitată: națiunea are un număr limitat de analiști GEOINT instruiți și stații de lucru care să proceseze și să analizeze datele. În sfârșit, abilitatea de a disemina produse GEOINT este constrânsă de capacitatea limitată a comunicațiilor (viteza relativ mică de transmitere a datelor) și cantitatea mare de date ce este cuprinsă numai într-o singură imagine.

b) Înțelegeri limitate în planuri și intenții. Cu toate că GEOINT contribuie la înțelegerea planurilor și intențiilor adversarilor, el nu este, în general, sursa dominantă pentru astfel de informații. Utilitatea GEOINT în pătrunderea planurilor și intențiilor este, în general, limitată la observarea indicatorilor mari, vizibili.

c) Acces limitat în caz de condiții nefavorabile. Condițiile nefavorabile de

vreme, condițiile de iluminare nefavorabile și acțiunile de apărare aeriene ostile pot limita activitatea de colectare/achiziție pentru GEOINT. De exemplu, imaginile IR, LIDAR și altele sunt ineficace în perioadele de acoperire cu nori.

d) Latența. Cu toate că sistemele GEOINT de colectare și exploatare ale GEOINT sunt capabile să suporte exploatarea în timp real a datelor obținute prin teledetecție, latența rămâne totuși un factor important de limitare. Poate fi vorba de zile sau săptămâni de colectare adițională și analiză pentru a înțelege pe deplin o problemă informațională. Producerea de hărți terestre și de hărți de navigație este consumatoare de timp, cerând un timp considerabil pentru colectarea și analizarea unei serii mari de surse adiționale. Cu toate că tehnologiile digitale au fluidizat acest proces în multe privințe, el a fost exacerbat în altele, prin permiterea unei colectări mai ample a seturilor de date spațiale de înaltă rezoluție.

e) Neputința eliminării nesiguranței. Pătrunderea secretului adversarilor sau predicția evenimentelor viitoare rămâne o provocare serioasă. Cu toate că GEOINT furnizează avantajul de nătăgăduit al cunoașterii, nu poate întotdeauna să depășească eforturile adversarului. GEOINT nu poate elimina în totalitate nesiguranța și nici să facă previziuni cu o exactitate perfectă.

Provocări ale GEOINT

National Geospatial-Intelligence Agency remarcă lipsa evoluției metodelor de analiză pentru obținerea de „informații și cunoștințe acționabile”, în sensul integrării rapide de date diferite. GEOINT are încă de înfruntat provocări enorme legate de reducerea elementului surpriză, localizarea țintelor mobile și a celor îngropate adânc, și sincronizarea eforturilor într-un ciclu decizional din ce în ce mai comprimabil.

Într-un mediu operațional dezvoltat asimetric, învingerea provocării istorice a surprizei este și va continua să fie un punct critic pentru GEOINT.

Istoria abundă de exemple în care avantajul competitiv s-a mutat către persoana sau către organizația care s-a orientat corect și a acționat decisiv înainte ca oponentii să poată reacționa. În lumea imprevizibilă de astăzi, schimbarea rapidă cere o reacție rapidă. Răspunsul corect ar putea fi fuzionarea analizei informative și predictive, a datelor fundamentale, a modelării multidimensionale, a supravegherii și a imaginilor operaționale. Ca rezultat, GEOINT a ieșit în evidență prin punerea la dispoziția factorilor de decizie de la toate nivelurile și în orice împrejurări a înțelegerii contextuale a trecutului, o cunoaștere amănunțită a prezentului și cu prevederea a ceea ce este necesar pentru modelarea și influențarea

viitorului.

Experiența Centrului Satelitar al Uniunii Europene (European Satellite Center - EUSC) în domeniul GEOINT arată că nu există algoritmi, procese sau fluxuri „magice” care să salveze operatorii de digitizări, astfel încât deocamdată, „mai mulți operatori = mai repede” pare să fie o abordare/recomandare rezonabilă asupra depășirii unor limite existente. De asemenea, EUSC apreciază că eficiența poate fi crescută prin îmbunătățirea performanțelor comunicațiilor și interoperabilității, experiența acestei organizații arătând că, în practică:

- a) modelele diferite de date necesită translații semantice;
- b) scările diferite ale produselor solicită armonizarea datelor;
- c) clasificarea surselor de date adaugă pași suplimentari în procesul GEOINT.

În cadrul EUSC sunt identificate următoarele necesități de reconsiderare a rolului de furnizor de suport GEOINT/Geospațial:

- a) acordarea de timp pentru înțelegerea cerințelor reale pentru fiecare tip de operațiune în parte;
- b) relaționarea cu utilizatorul final, pentru a-i putea fi furnizate informațiile necesare/potrivite;
- c) îmbunătățirea eficienței;
- d) intensificarea cooperării între agenții, organisme și națiuni, în scopul eliminării redundanței;
- e) promovarea unui nivel de interoperabilitate realist;
- f) angajarea reală în folosirea în comun a datelor.

Dezvoltarea și implementarea GEOINT în România

Pe scena GEOINT românească există mai mulți actori care, în urma unei colaborări fructuoase desfășurată au obținut rezultate notabile. Astfel, mai mulți cercetători din Agenția Spațială Română, Ministerul Apărării Naționale (Academia Tehnică Militară, Agenția de Cercetare pentru Tehnică și Tehnologii Militare) și Serviciul Român de Informații (Institutul pentru Tehnologii Avansate) au fost implicați într-un proiect de cercetare în domeniul GEOINT în cadrul Programului de Cercetare de Excelență. Centrul-pilot românesc creat de către acești specialiști demonstrează funcționalitatea sa în condiții operaționale, prin realizarea a trei studii de caz reprezentative:

- a) detectarea schimbărilor;
- b) cartografiere urbană 3D;
- c) simularea/pregătirea misiunilor.

Prin utilizarea resursei umane a centrului în teatrele de operații (Irak și

Afganistan), centrul a reușit să își dezvolte o componentă de „training“ și a format analiști de imagini satelitare. Activitatea centrului din București a devenit cunoscută în mediile științifice europene, astfel încât invitația EUSC către România de a participa cu experți români în cadrul unor activități de colaborare în zona de „training“, nu trebuie să surprindă.

În România există și alți actori importanți care contribuie (fie și prin simpla formare a unor specialiști, care poate dura ani de zile) la realizarea unor capacități GEOINT capabile să satisfacă nevoile de securitate (actuale și viitoare) ale țării. Printre acestea, amintim Agenția de Informații Geospațiale a Apărării, Agenția de Cercetare pentru Tehnică și Tehnologii Militare, Academia Tehnică Militară, Direcția Hidrografică Maritimă, Centrul Național de Cartografie, diverse firme de specialitate care se dezvoltă pe piața informațiilor geospațiale.

În comparație cu statele avansate în domeniul GEOINT (SUA, Marea Britanie, Franța, Canada), multitudinea de actori pe piața românească nu înseamnă și succes garantat. Fără o integrare a capacităților acestor instituții nu se poate vorbi de o capacitate GEOINT națională reală. Aceasta ar presupune, cel mai probabil, crearea unui Centru Național GEOINT, care să dispună de capacitatea (legală și tehnică) de a integra datele produse de aceste instituții, rapid, eficient și sigur, în condițiile existenței unei hotărâri a Consiliului Suprem de Apărare a Țării, a voinței politice și a susținerii financiare, care nu este de neglijat.

BIBLIOGRAFIE

1. Alvaro RODRIGUEZ, EUSC's journey from IMINT to GEOINT: reflections of a "rookie", 2008, MC&G Workshop, Newbury, UK;
2. Mark BURROWS, GEOINT Services Concept, 2008, MC&G Workshop, Newbury, UK;
3. Daniel T. "Tex" KEUHLEN, Capt., USN, Oliver L. BRYANT, Lt.col., USAF, Kenneth K. YOUNG, Lt.col., USAF, The Common Operational Picture in Joint Vision 2020: A Less Layered Cake, Joint Forces Staff College Joint and Combined Warfare School, Class 02-2S, 28 May 2002
4. F. PINDE, S. JIULIN, Web GIS. Principles and applications, ESRI Press, London, 2011
5. Committee on the Future U.S. Workforce for Geospatial Intelligence, Future U.S. workforce for geospatial intelligence, The National Academies Press, Washington, 2013;
6. http://en.wikipedia.org/wiki/Common_Operational_Picture

INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ ȘI RĂZBOIUL MODERN STUDIU DE CAZ: UCRAINA

Col. (r) dr. Cătălin BALOG

„No pity, no mercy, no regret; only strategy, algorithms and precision.”

Rezumat

Acest articol examinează rolul inteligenței artificiale (IA) în războiul modern, concentrându-se pe dilemele de natură etică, provocările privind securitatea cibernetică și reglementările necesare pentru o utilizare responsabilă a IA. De asemenea, subliniază importanța supravegherii umane a deciziilor critice pe câmpul de luptă și problema responsabilității în cazul eșecurilor aparținând sistemelor de IA. În continuare, se subliniază riscurile de securitate cibernetică asociate cu integrarea IA în sistemele militare, precum și necesitatea protejării infrastructurilor critice. Prin referire la reglementările recente, cum ar fi inițiativa UE de reglementare a IA, articolul subliniază necesitatea unor abordări de tip colaborativ, la nivel global, pentru utilizarea etică a IA în scopuri militare, menținând un echilibru între inovația tehnologică, asigurarea protecției drepturilor umane și promovarea păcii internaționale.

În era tehnologiei avansate, inteligența artificială (IA) a devenit un factor transformativ în numeroase domenii, de la medicină la industrie și, nu în ultimul rând, în domeniul militar. Capacitatea IA de a procesa rapid mari volume de date, de a identifica modele și de a furniza suport decizional a schimbat paradigma tradițională a războiului, introducând noi provocări pentru doctrinele, strategiile, tacticile și procedurile militare. În acest context, conflictul din Ucraina servește drept un studiu de caz pertinent, ilustrând modul în care IA și tehnologiile conexe pot fi integrate în operațiunile militare pentru a influența rezultatele de pe câmpul de luptă.

Războiul din Ucraina nu este doar un conflict teritorial sau o dispută politică; este și un teren de încercare pentru tehnologiile emergente, inclusiv a IA. De la utilizarea dronelor de recunoaștere și supraveghere la analiza informațiilor obținute prin GEOINT, IA a jucat un rol crucial în adaptarea strategiilor pentru ambele părți.

În acest articol voi explora impactul IA în contextul războiului modern, cu accent pe implicațiile sale în războiul din Ucraina, oferind o perspectivă asupra viitorului conflictelor armate și în era digitală.

Prin urmare, această analiză își propune să aducă în discuție nu doar aplicabilitatea și eficacitatea IA în cadrul specific al conflictelor armate, ci să abordeze și provocările etice, riscurile de securitate și necesitatea unei reglementări atente în privința utilizării tehnologiilor avansate în războaiele viitorului. Din această perspectivă, studiul de caz al Ucrainei devine un exemplu semnificativ pentru înțelegerea dinamicii complexe dintre tehnologie, strategie militară și considerentele umanitare într-o nouă abordare a războiului hibrid.

Fundamentele IA în domeniul militar

Evoluția IA în domeniul militar

Încă de la primele sale aplicații practice până la sistemele militare autonome complexe de astăzi, IA a parcurs un drum impresionant, transformându-se dintr-un concept futurist într-o componentă esențială a strategiilor de apărare moderne. Dacă, inițial, IA a fost utilizată în aplicațiile militare sub forma unor sisteme de automatizare și control, de descoperire a țintelor și de suport decizional, pe măsură ce tehnologia a evoluat, sistemele de IA au preluat roluri mai complexe și chiar critice.

În această evoluție o etapă semnificativă a fost reprezentată de dezvoltarea și implementarea algoritmilor de învățare automată (Automated Learning / Machine Learning) care au permis sistemelor nu doar să execute sarcini predefinite, ci și să învețe din experiență și să-și îmbunătățească performanțele. Acest avans a deschis calea către crearea unor sisteme autonome complexe, capabile să execute operațiuni de supraveghere, recunoaștere și chiar acțiuni ofensive fără intervenția directă a omului.

În conflictul din Ucraina IA joacă un rol crucial, ilustrând impactul profund pe care tehnologia îl poate avea asupra dinamicii războiului modern. De exemplu, utilizarea dronelor echipate cu IA pentru recunoaștere și supraveghere a oferit forțelor armate ucrainene o imagine clară a câmpului de luptă în timp real, permițându-le să ia decizii strategice rapide și informate.

În același timp, provocările etice și pragmatismul asociat cu autonomia

sistemelor de armament au condus la dezbateri intense în comunitatea internațională. În timp ce tehnologia promite să reducă numărul victimelor prin precizia și eficiența sporită a operațiunilor militare, întrebările privind asumarea responsabilității și potențialul abuz, în cazul unor erori ale sistemelor militare cu tehnologie IA, rămân fără răspunsuri clare.

Astăzi, cu aportul unor tehnologii emergente precum rețelele neuronale și învățarea profundă, IA este în pragul unor inovații semnificative pentru domeniul militar. Aceste tehnologii avansate promit să revoluționeze modul în care sunt colectate și analizate informațiile, precum și modul în care sunt susținute operațiunile militare și, în cele din urmă, cum sunt câștigate conflictele armate. Prin integrarea IA, forțele armate ale secolului XXI nu doar că își îmbunătățesc capabilitățile operaționale, dar își redefinesc conceptele de război.

Tehnologii relevante în conflictele armate

Conflictul din Ucraina a evidențiat nu doar impactul strategic al IA în războiul modern, ci și aplicabilitatea practică a unor tehnologii specifice care au tendința de a juca un rol vital în operațiunile militare, oferind avantaje semnificative forțelor armate ucrainene și deschizând noi fronturi în războiul informațional și în cel electronic.

Una dintre cele mai remarcabile utilizări ale IA în acest conflict a fost integrarea sistemelor de recunoaștere și supraveghere. Dronele echipate cu algoritmi de IA au fost folosite pentru a colecta informații critice despre mișcările adversarului, oferind o imagine clară a câmpului de luptă, fără a expune viețile omenești unor eventuale riscuri. Astfel, aceste sisteme au permis executarea unor operațiuni de supraveghere extinse, analizând în timp real datele vizuale pentru a identifica și urmări ținte potențiale.

Un alt domeniu în care IA a avut un impact semnificativ este războiul electronic, în care algoritmi de IA au fost utilizați pentru a perturba comunicațiile inamice și pentru a contracara sistemele de bruij, îmbunătățind astfel eficiența contra-măsurilor electronice. Acestea au inclus detectarea și neutralizarea surselor de bruij, precum și optimizarea diseminării informațiilor critice între formațiunile militare proprii.

De asemenea, IA a contribuit la analiza și interpretarea datelor obținute prin GEOINT. Prin combinarea datelor din diverse surse, cum ar fi imagini satelitare și senzori aerieni, algoritmi de IA au facilitat crearea unor hărți detaliate ale zonelor de conflict, dar și identificarea schimbărilor în dispozitivul inamic și anticiparea mișcărilor acestuia.

Aceste exemple subliniază doar o parte din potențialul vast al IA pentru îmbunătățirea capabilităților militare și pentru transformarea naturii

conflictelor militare. Prin creșterea preciziei, rapidității și eficienței operațiunilor, tehnologiile de IA au devenit instrumente indispensabile ale războiului modern. Conflictul din Ucraina a servit ca un teren de testare important pentru aceste tehnologii, demonstrând atât avantajele lor strategice, cât și provocările și riscurile asociate utilizării acestora.

Studiu de caz: IA în conflictul ruso-ucrainean

Analiza utilizării IA și a tehnologiilor geospațiale

IA și GEOINT au avut un rol esențial pentru răspunsul și strategiile adoptate de Ucraina în conflictul său cu Rusia. Utilizarea dronelor pentru supraveghere, recunoaștere și chiar pentru atacuri ghidate a ilustrat puterea transformatoare a IA, permițând forțelor armate ucrainene să colecteze, proceseze și să analizeze date cu o rapiditate și o precizie fără precedent. Tehnologiile GEOINT, îmbogățite prin IA, au oferit o vedere „panoramică” și detaliată asupra câmpului de luptă, îmbunătățind navigarea și coordonarea pe majoritatea componentelor acestuia (terestru, aerian și maritim), precum și capacitatea de a lovi ținte strategice cu o acuratețe sporită.

Implementarea sistemelor de IA în analiza datelor provenite de la senzori și imagini satelitare a accelerat semnificativ timpul de reacție al comandanților, oferindu-le acestora informații critice, în timp real, ceea ce a permis forțelor armate ucrainene să anticipeze mișcările inamicului și să se adapteze rapid tacticii acestuia, câștigând un avantaj strategic vital în operațiunile militare.

Impactul utilizării IA: avantaje, provocări și lecții învățate

Avantajele implementării IA în conflictul din Ucraina sunt multiple și variate. Pe lângă îmbunătățirea supravegherii și a recunoașterii, IA a contribuit la eficientizarea asigurării logistice și a suportului operațional, precum și la dezvoltarea de sisteme defensive mai reziliente. Capacitatea de a procesa rapid volume mari de date a permis identificarea rapidă a amenințărilor și optimizarea deciziilor strategice și tactice.

Totuși, dependența de tehnologia IA vine și cu provocări semnificative. Securitatea cibernetică reprezintă o preocupare majoră, întrucât sistemele bazate pe IA pot fi vulnerabile la atacuri care ar putea altera sau distorsiona date esențiale. De asemenea, există preocupări etice legate de utilizarea tehnologiei autonome în conflict, inclusiv în ceea ce privește luarea deciziilor în contexte care pot avea drept consecințe pierderi de vieți omenești.

Lecțiile învățate din utilizarea IA în acest conflict sunt valoroase pentru

războiul modern, dar și pentru războiul viitorului. Demonstrând atât potențialul uriaș, cât și limitele tehnologiilor bazate pe IA, conflictul din Ucraina subliniază nevoia de dezvoltare continuă a acestor tehnologii, dar și de implementare responsabilă, cu considerații depline pentru riscurile etice și de securitate.

Provocările legate de utilizarea IA în contextul militar nu se limitează doar la aspectele tehnice și etice, ci există și o dimensiune umană semnificativă – adaptarea forțelor armate la ritmul și complexitatea operațiunilor conduse de IA. Instruirea și pregătirea personalului pentru a lucra alături de sistemele autonome și pentru a interpreta corect datele generate de IA reprezintă un aspect crucial pentru maximizarea eficacității acestor tehnologii.

Pe câmpul de luptă, impactul IA a fost simțit în mod direct prin îmbunătățirea capabilităților de apărare și atac. Sistemele de IA au permis dezvoltarea de drone semi-autonome și roboți de luptă capabili să execute sarcini specifice, reducând astfel expunerea soldaților la pericole directe. De asemenea, analiza predictivă a IA a îmbunătățit planificarea defensivă, identificând potențiale amenințări înainte ca acestea să devină iminente.

Cu toate aceste avantaje, războiul din Ucraina a arătat că IA nu poate înlocui complet judecata și flexibilitatea umană. Deciziile critice, în special cele care implică distincții fine și contexte complexe, în domenii care țin de etică și morală, rămân în responsabilitatea oamenilor. Acest echilibru între capacitățile tehnologice avansate și discernământul uman subliniază necesitatea unei abordări integrate și multidisciplinare pentru utilizarea IA în operațiunile militare.

Lețiile învățate din conflict evidențiază, de asemenea, importanța colaborării internaționale în dezvoltarea și reglementarea tehnologiilor IA. Pe măsură ce aceste sisteme devin tot mai omniprezente pe câmpurile de luptă din întreaga lume, stabilirea unor norme și principii etice comune devine imperativă pentru a asigura faptul că utilizarea lor promovează securitatea și stabilitatea internațională, minimizând în același timp riscurile de escaladare și abuz.

Într-un final, studiul conflictului din Ucraina, ca un caz de utilizare a IA într-un conflict armat, oferă perspective valoroase nu doar pentru teoreticienii și practicienii militari, ci și pentru decidenții politici și comunitatea internațională, în ansamblu. Într-o lume din ce în ce mai digitalizată și interconectată, înțelegerea impactului, potențialului și a limitelor IA în contextul conflictelor armate este esențială pentru înțelegerea provocărilor secolului XXI și pentru modelarea unui viitor în care tehnologia servește drept forță pentru asigurarea păcii și securității.

Strategii naționale și cooperare internațională

Abordări privind integrarea IA în domeniul apărării

Adoptarea inteligenței artificiale (IA) în apărare marchează o tranziție semnificativă în modul în care națiunile își concep securitatea națională și capacitatea militară. Marea Britanie și Statele Unite se numără printre pionierii acestei noi ere, fiecare cu viziuni strategice care reflectă atât potențialul transformator al IA, cât și provocările etice și de securitate pe care aceasta le prezintă.

Marea Britanie, prin Strategia de Inteligență Artificială a Apărării, a optat pentru o abordare echilibrată care îmbină inovația cu responsabilitatea. Strategia accentuează dezvoltarea unor capacități de IA care să sprijine forțele armate, îmbunătățind eficiența și eficacitatea acestora, conștientizând necesitatea unui cadru etic solid și punând un puternic accent pe colaborarea cu partenerii internaționali și industria de apărare pentru a se asigura că dezvoltarea și implementarea IA se realizează într-un mod care respectă drepturile omului și normele internaționale.

La rândul lor, Statele Unite, prin propria Strategie de Inteligență Artificială a Apărării subliniază angajamentul SUA de a menține un avantaj strategic printr-o integrare profundă a IA în sistemele sale de apărare. Documentul detaliază o viziune ambițioasă pentru utilizarea IA în amplificarea capacităților umane, îmbunătățirea procesului decizional și accelerarea răspunsurilor operaționale. SUA recunoaște IA ca fiind crucială pentru menținerea superiorității militare în fața adversarilor care, de asemenea, investesc rapid în dezvoltarea și implementarea tehnologiilor avansate.

Cooperare internațională și standarde în dezvoltarea IA

Pe măsură ce IA își găsește locul pe câmpul de luptă și în documentele de planificare a apărării, cooperarea internațională devine esențială pentru a răspunde provocărilor și oportunităților aduse de această tehnologie. O preocupare cheie este stabilirea unui cadru global de reglementare care să asigure utilizarea etică și responsabilă a IA, prevenind escaladarea conflictelor și protejând drepturile omului.

- Complexitatea războiului hibrid și rolul IA. Războiul hibrid este caracterizat prin combinarea metodelor de luptă convenționale cu cele neconvenționale, cum ar fi operațiunile cibernetice și operațiunile informaționale. Această complexitate este amplificată de rolul tot mai proeminent al IA care poate îmbunătăți capacitatea de analiză a datelor, optimiza deciziile strategice și personaliza tacticile de influențare și dezinformare. IA contribuie la eficiența operațiunilor militare prin

automatizarea anumitor procese și prin îmbunătățirea capacităților de supraveghere și recunoaștere. Totodată, IA poate juca un rol semnificativ în amplificarea campaniilor de dezinformare, făcând mai dificilă distingerea între informațiile autentice și cele false, ceea ce complică și mai mult peisajul războiului hibrid.

- Dezvoltarea capabilităților și cooperarea internațională. Într-un teatru de operații caracterizat de o asemenea complexitate este esențială construirea unor capacități comune inter-aliat pentru a putea răspunde eficient la amenințările hibride. Această construcție nu implică doar dezvoltarea tehnologică și adaptarea tacticilor militare, ci și consolidarea capacităților de informații, contrainformații și apărare cibernetică, cooperarea internațională fiind crucială în acest context. Partajarea informațiilor, coordonarea acțiunilor și dezvoltarea unor strategii comune sunt fundamentale pentru contracararea efectivă a strategiilor hibride ale adversarilor. Cooperarea poate întări apărarea colectivă și poate îmbunătăți capacitatea de a anticipa și de a neutraliza amenințările adverse.

Inițiativele de stabilire a standardelor internaționale pentru IA în domeniul apărării sunt în curs de dezvoltare, cu participarea unor organizații precum NATO și ONU care încearcă să creeze un consens și să faciliteze dialogul între state. Aceste eforturi sunt esențiale pentru ca tehnologiile emergente să fie folosite într-un mod care promovează pacea și securitatea internațională, în loc să contribuie la crearea unor noi forme de instabilitate și conflict.

În prezent, strategiile naționale de integrare a IA în domeniul apărării și eforturile de cooperare internațională reflectă un peisaj complex și dinamic, unde inovația tehnologică trebuie echilibrată cu considerații de ordin etic, legal și de securitate. Pe măsură ce IA continuă să transforme domeniul militar, abordările colaborative și reglementările comune vor fi esențiale pentru un viitor prudent al IA în apărare.

Reglementarea IA în cadrul UE

- Context și scop. Recent adoptat, Regulamentul UE privind IA reprezintă un punct de referință global, stabilind prima legislație cuprinzătoare pentru reglementarea IA. Adoptat în martie 2024, acest act legislativ urmărește protejarea drepturilor fundamentale și stimularea inovației, impunând obligații bazate pe nivelul de risc asociat diferitelor aplicații ale IA.

- Elemente cheie ale legislației

Garanții pentru IA de uz general - legislația vizează asigurarea unui cadru sigur și de încredere pentru sistemele de IA, punând accent pe

supravegherea umană și prevenirea utilizărilor care ar putea amenința drepturile cetățenești sau democrația.

Reguli pentru identificarea biometrică - utilizarea sistemelor de identificare biometrică de către autoritățile cu atribuții în aplicarea legii este strict reglementată, permisă doar în circumstanțe bine definite, cu garanții adecvate pentru protejarea libertăților individuale.

Interdicții specific - sunt interzise practicile considerate inacceptabile, cum ar fi atribuirea unui scor social, sistemele de poliție predictivă bazate exclusiv pe profiluri și utilizarea IA pentru manipularea comportamentului uman.

- Implementare și impact

Obligații pentru sistemele cu risc ridicat - sistemele de IA care prezintă riscuri semnificative pentru sănătate, siguranță, drepturi fundamentale sau mediu, trebuie să respecte cerințe stricte în materie de transparență, fiabilitate și supraveghere umană.

Sprijin pentru inovație și IMM-uri - Regulamentul promovează spații de testare și acces facil la resurse pentru IMM-uri și startup-uri, încurajând dezvoltarea responsabilă a soluțiilor inovatoare de IA.

Rolul global al UE - Prin stabilirea unor standarde înalte de etică și siguranță, UE își propune să conducă discuția globală privind reglementarea IA, oferind un model de urmat pentru alte jurisdicții.

- Concluzii: regulamentul UE privind IA marchează un moment crucial în abordarea etică și responsabilă a tehnologiei IA. Prin echilibrarea nevoii de inovație cu protecția drepturilor și libertăților individuale, UE stabilește un precedent important, subliniind importanța guvernantei tehnologice în era digitală.

IA și războiul modern: provocări și considerații etice

Dileme etice privind utilizarea IA în operațiunile militare

Utilizarea IA în operațiuni militare ridică o serie de dileme etice complexe, care necesită o analiză profundă și responsabilă. Pe măsură ce tehnologiile de IA devin tot mai avansate și capabile să execute operațiuni cu un grad ridicat de autonomie, întrebările privind responsabilitatea morală și implicarea umană devin tot mai presante.

Unul dintre principalele subiecte de dezbatere este gradul în care sistemele de IA ar trebui să fie implicate în luarea deciziilor critice pe câmpul de luptă, în special în ceea ce privește identificarea și atacarea țintelor. Conceptul de „bucle decizionale automate” ridică îngrijorări cu privire la capacitatea acestor sisteme de a face distincții fine de ordin etic și moral, extrem de necesare în situații de conflict, atunci când deciziile pot

avea consecințe fatale pentru combatanți și civili, deopotrivă.

Mai mult, dezvoltarea și implementarea tehnologiilor autonome de luptă pun în discuție conceptele de culpabilitate și responsabilitate în cazul unui eșec sau al unui comportament neașteptat al sistemului, ceea ce ridică o problemă fundamentală: cine este responsabil când o mașină ia o decizie greșită – dezvoltatorii sistemului, operatorii militari sau algoritmul însuși?

Așadar, integrarea IA în operațiunile militare necesită o abordare prudentă care să echilibreze potențialul acestor tehnologii de a salva vieți și de a minimiza distrugerile, cu imperativul etic de a asigura că utilizarea lor este în conformitate cu principiile umanitare și dreptul internațional.

Provocări de securitate cibernetică și protecția infrastructurilor critice

Pe lângă dilemele etice, utilizarea IA în domeniul militar aduce în prim-plan și alte provocări semnificative, precum cele legate de securitatea cibernetică și protecția infrastructurilor critice. Pe măsură ce sistemele de IA devin tot mai integrate în domeniul militar, crește și vulnerabilitatea acestora la atacurile cibernetice, ceea ce reprezintă un risc major care ar putea avea consecințe devastatoare atât pe câmpul de luptă, cât și în societatea civilă.

Atacurile cibernetice asupra sistemelor de IA pot lua multe forme, de la injectarea de date false pentru a induce în eroare sistemele de luare a deciziilor, până la exploatarea vulnerabilităților software pentru a prelua controlul dispozitivelor autonome. Aceste riscuri evidențiază necesitatea unor protocoale de securitate robuste și a unui cadru de reglementare care să asigure atât integritatea sistemelor de IA militare, cât și protecția datelor și a infrastructurilor critice.

Mai mult decât atât, protecția infrastructurilor critice implică nu doar apărarea împotriva atacurilor externe, ci și garantarea că sistemele de IA utilizate nu vor acționa în moduri neprevăzute sau dăunătoare din cauza erorilor sau deficiențelor interne. Acest lucru subliniază importanța monitorizării continue, a testării și a evaluării sistematice a sistemelor de IA pentru a identifica și remedia orice vulnerabilitate înainte ca aceasta să devină o problemă.

În concluzie, integrarea IA în operațiuni militare presupune navigarea printr-un peisaj complex de dileme etice și provocări de securitate, necesitând o abordare prudentă și bine gândită. Utilizarea responsabilă a IA în domeniul militar trebuie să echilibreze potențialul enorm de îmbunătățire a eficienței și eficacității operațiunilor militare cu nevoia de asigurare a protecției drepturilor umane și a securității cibernetice. Această abordare necesită nu doar o inovație tehnologică considerabilă, ci și un cadru etic

solid, precum și o colaborare internațională semnificativă pentru stabilirea de norme și standarde globale. Astfel, eforturile UE de reglementare a IA arată importanța unei guvernante responsabile și a unei perspective etice în fața progresului tehnologic. În plus, este nevoie de voință politică din partea statelor de aplicare a prevederilor legilor și normelor convenite.

Concluzii și perspective

Analiza implicațiilor IA în sfera militară ne aduce în fața unui tablou complex, unde inovația tehnologică deschide noi orizonturi pentru strategii de apărare și operațiuni militare, dar, în același timp, solicită o abordare atentă și responsabilă. IA, cu potențialul său de transformare radicală a modului în care sunt conduse războaiele și sunt protejate națiunile, pune sub semnul întrebării paradigmele tradiționale ale eticii militare și ale securității globale.

- Implicații etice și responsabilitate. Discuțiile despre dilemele etice și problema responsabilității în utilizarea IA în operațiuni militare subliniază nevoia imperativă de a dezvolta sisteme de IA într-un cadru etic strict, care să respecte drepturile omului și principiile umanitare. Este esențial ca dezvoltatorii, operatorii și decidenții politici să colaboreze pentru a asigura că sistemele de IA sunt utilizate într-un mod care onorează demnitatea umană, promovează pacea și securitatea internațională.

- Provocări pentru securitatea cibernetică. Pe măsură ce IA devine un element tot mai central în apărare, provocările pentru asigurarea securității cibernetice și protecția infrastructurilor critice necesită o atenție sporită. Cooperarea internațională, schimbul de cunoștințe și cele mai bune practici între aliați devin vitale pentru a putea contracara amenințările cibernetice și pentru a asigura reziliența într-un mediu de securitate în schimbare rapidă.

- Perspective. Privind către viitor, este clar că IA va juca un rol tot mai important în domeniul militar. Însă, pentru a naviga în acest viitor, comunitatea internațională trebuie să adopte o abordare echilibrată care să pună pe primul plan etica, responsabilitatea și cooperarea. Inițiativele precum reglementarea UE privind IA indică direcția în care trebuie să ne îndreptăm – spre o utilizare a IA care este nu doar eficientă, ci și etică și responsabilă.

În concluzie, integrarea IA în operațiunile militare reprezintă o oportunitate remarcabilă pentru asigurarea apărării naționale și a păcii globale. Totuși, aceasta trebuie să fie însoțită de o vigilență constantă și de o dedicare neclintită pentru a asigura că tehnologia servește umanitatea în moduri care îmbunătățesc securitatea, dreptatea și pacea globală. Urmând această cale, putem deschide ușa către un viitor în care tehnologia IA

modelează un mediu de securitate mai sigur și mai echitabil pentru toți.

BIBLIOGRAFIE

1. R. Thiele, *Hybrid Warfare – Orchestrating the Technology Revolution*, European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats, Helsinki, April 2019, <https://eurodefense.eu/2021/07/10/hybrid-warfare-orchestrating-the-technology-revolution/>, accesat la data de 15.03.2024.
2. I. Szabadföldi, *Artificial Intelligence in Military Application – Opportunities and Challenges*, Land Forces Academy Review, Vol. XXVI, No. 2(102), June 2021, https://www.researchgate.net/publication/352801264_Artificial_Intelligence_in_Military_Application_-_Opportunities_and_Challenges, accesat la data de 15.03.2024.
3. M.D. Ilyas, *The Impact of Artificial Intelligence on Hybrid Warfare: Case of Russia-Ukraine War*, Journal of Liaoning Technical University (Natural Science Edition), November 2023, https://www.researchgate.net/publication/375164694_The_Impact_Of_Artificial_Intelligence_On_Hybrid_Warfare_Case_of_Russia-Ukraine_War, accesat la data de 15.03.2024.
4. J. O'Connor, T.S. Bacastow, K. Barber, S.D. Fleming, *GEOINT Lessons Being Learned from the Russian-Ukrainian War*, February 2024, <https://trajectorymagazine.com/GEOINT-Lessons-Being-Learned-from-the-Russian-Ukrainian-War/>, accesat la data de 15.03.2024.
4. UK, MoD, *Defence Artificial Intelligence Strategy*, June 2022, https://assets.publishing.service.gov.uk/media/62a7543ee90e070396c9f7d2/Defence_Artificial_Intelligence_Strategy.pdf, accesat la data de 15.03.2024.
5. USA, DoD, *Data, Analytics and Artificial Intelligence Adoption Strategy*, June 2023, https://media.defense.gov/2023/nov/02/2003333300/-1/-1/1/DoD_Data_Analytics_AI_Adoption_Strategy.pdf, accesat la data de 15.03.2024.
6. H. Shah, M. Dalton, *Partners, Not Proxies: Capacity Building in Hybrid Warfare*, May 2020, <https://www.csis.org/analysis/partners-not-proxies-capacity-building-hybrid-warfare>, accesat la data de 15.03.2024.
7. R. Fontes, J. Kamming, *Ukraine A Living Lab for AI Warfare*, May 2023, <https://www.nationaldefensemagazine.org/articles/2023/3/24/ukraine-a-living-lab-for-ai-warfare>, accesat la data de 15.03.2024.
8. Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene, *Regulament privind inteligența artificială (Actul privind inteligența artificială)*, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5662-2024-INIT/en/pdf>, accesat la data de 15.03.2024.
9. EU HLEG AI, *A definition of AI: Main capabilities and scientific disciplines*, April 2019, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/definition-artificial-intelligence-main-capabilities-and-scientific-disciplines>, accesat la data de 15.03.2024.
10. European Parliamentary Research Service (EPRS), *Artificial intelligence [What Think Tanks are thinking]*, <https://epthinktank.eu/2023/12/15/artificial-intelligence-what-think-tanks-are-thinking-4/>, accesat la data de 15.03.2024.
11. European Parliamentary Research Service (EPRS), *The global reach of the EU's approach to digital transformation*, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/757632/EPRS_BRI\(2024\)757632_E](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/757632/EPRS_BRI(2024)757632_E)

N.pdf, accesat la data de 15.03.2024.

12. European Parliamentary Research Service (EPRS), *United States approach to artificial intelligence*,

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2024/757605/EPRS_ATA\(2024\)757605_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2024/757605/EPRS_ATA(2024)757605_EN.pdf), accesat la data de 15.03.2024.

13. European Parliamentary Research Service (EPRS), *Artificial intelligence [What Think Tanks are thinking]*, <https://epthinktank.eu/2023/12/15/artificial-intelligence-what-think-tanks-are-thinking-4/>, accesat la data de 15.03.2024.

14. European Parliamentary Research Service (EPRS), *The global reach of the EU's approach to digital transformation*,

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/757632/EPRS_BRI\(2024\)757632_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/757632/EPRS_BRI(2024)757632_EN.pdf), accesat la data de 15.03.2024.

15. European Parliamentary Research Service (EPRS), *United States approach to artificial intelligence*,

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2024/757605/EPRS_ATA\(2024\)757605_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2024/757605/EPRS_ATA(2024)757605_EN.pdf), accesat la data de 15.03.2024.

16. Parlamentul European, *Legea privind inteligența artificială: PE adoptă un act de referință*,

<https://www.europarl.europa.eu/news/ro/press-room/20240308IPR19015/legea-privind-inteligenta-artificiala-pe-adopta-un-act-de-referinta>, accesat la data de 15.03.2024.

IUDAISMUL POLITIC

Gl. bg. (rtr.) Dan NICULESCU

Conflictul israeliano-palestinian este un conflict în curs de derulare care a început la mijlocul secolului al XX-lea, după al Doilea Război Mondial. Despre acest conflict s-au scris volume, s-au dat soluții (existența a două state pe același teritoriu sau doar a unuia singur), s-au

făcut previziuni despre posibile evoluții (o normalizare lentă sau un război regional cu potențial de a deveni global), au fost rezoluții ONU, conferințe de pace, războaie. A apărut și o nouă istoriografie a Israelului, diferită de cea de după Războiul de Independență (1984), mai critică, bazată pe fapte reale și pe studierea documentelor.

Această evoluție a modului de prezentare a evenimentelor s-a petrecut treptat, concomitent cu consolidarea Statului evreu, victoriile impresionante ale IDF în conflictele militare cu arabii, creșterea bunăstării populației, ritmului înalt de dezvoltare economică și, mai cu seamă, ajutorul necondiționat primit din partea SUA devenite partener strategic al statului evreu. Israelul ajunsese prea puternic pentru a considera că este necesar să-și ascundă acțiunile, planurile de colonizare a teritoriului palestinian și de participant activ la realizarea mării strategii în Orientul Mijlociu a aliatului său strategic. Așa cum era de așteptat, în acest climat favorabil a crescut și sentimentul de mândrie, încredere și superioritate față de vecini și mai cu seamă față de populația palestiniană. Acest comportament nu este nou, el fiind menționat de nenumărate ori și în Biblie, pe care evreii au naționalizat-o și o consideră istoria lor și care consemnează că „evreii erau tare de cerbice” fapt pentru care Dumnezeu îi pedepsea din când în când.

Această trimitere la vremurile biblice este și o încercare din partea mea de a mă lansa în această aventură de a aduce în fața cititorilor câteva opinii privind conflictul israeliano-palestinian. Am folosit în realizarea acestei analize și eventual a celor ce vor urma, cu precădere, materiale bibliografice (cărți, studii, analize, opinii, etc.) ale unor autori evrei și americani.

Din cele trei tipuri de conflicte ce macină dintotdeauna resursele statelor și popoarelor, am ales să încep cu cel religios. Religia are o influență unică asupra israelienilor și, în general, asupra evreilor din toată lumea. Ea este

forța care le-a dat tăria de a trece prin clipe de cumpănă, care au fost din abundență în istoria poporului evreu și care au culminat pe timpul regimului național-socialist din Germania fascistă, când Hitler a dorit eliminarea totală a evreilor. O aberație ca multe altele. Din această tragedie despre care evreii spun că „o iartă dar nu o uită” poporul evreu și mai ales liderii săi ar fi avut multe de învățat. Din nefericire, Israelul devenit un stat puternic, cu o poziție dominantă în regiune, încearcă să elimine un alt popor, pe cel palestinian. În această privință lecțiile istoriei sunt clare: ocupația generează rezistență, iar colonizarea potențează violența ambelor părți în conflict: colonizatori și respectiv, colonizați.

Orientul Mijlociu este o zonă în care toate cele trei conflicte – etnic, religios și teritorial – se manifestă din plin și Israelul nu face excepție. Desigur, conflictul teritorial este cel mai periculos deoarece acesta se termină numai atunci când una din părți dispăre – ceea ce este aproape imposibil să se întâmple în acest secol – sau cel puțin așa am crezut până acum. Oricum, mă consolez cu faptul că nici în vremurile biblice, când Dumnezeu a poruncit evreilor ca atunci când vor intra în „Țara Făgăduinței” să nimicească toate semințiile întâlnite în cale și să rămână singurii stăpânitori ai pământului, nu s-a realizat acest lucru. Această poruncă supremă nu a putut fi îndeplinită de evrei nici pe vremea aceea, când nu existau instituții democratice, opinia publică internațională, norme și legi care să reglementeze relațiile între națiuni în timp de pace și război etc.

Concluzionând, putem afirma că pentru poporul evreu religia a avut un rol capital, a unit poporul, i-a dat un obiectiv existențial, tărie de a trece prin vicisitudinile sorții, majoritatea generate de invidia popoarelor în mijlocul cărora trăiau pentru unicitatea lor culturală, religioasă și comportamentală, le-a dat

momente de mărire, dar și de decădere și, probabil cel mai important lucru, le-a dat sentimentul unei relații unice cu divinitatea. Considerându-se „poporul ales” au îndurat persecuțiile suferite ca acestea fiind pedepse de la Dumnezeu pentru abaterile de la poruncile sale. În societățile tradiționaliste religia este un element de progres până în momentul în care se unește cu politicul. Din acel moment evoluțiile devin periculoase. După Revoluția Islamică din Iran (1979), a apărut termenul de „Islam politic”, ce se referă

la mișcarea care folosește mijloace politice pentru a avansa legea și ideile religioase, restrângând în cele din urmă religia la nivel de ideologie. Un fenomen similar a apărut și în nou formatul Stat al Israelului, după Războiul de Șase Zile (1967), anume iudaismul politic.

Modul în care sionismul religios a devenit partener al statului israelian laic, pe care nici măcar nu-l recunoaște, este un fenomen original ce trebuie disecat cu atenție și mai ales cu dreaptă măsură.

Voi începe prin a clarifica, cât de cât, modul în care iudaismul și mai cu seamă iudaismul politic influențează deciziile conducătorilor, atitudinea maselor populare și cum sionismul religios și cel laic se sprijină reciproc, deși din considerente deosebite, dar urmărind un scop unic. Modelul în baza căruia funcționează actualul guvern Netanyahu (tranzacțional, condițional, motivat de interese personale) exemplifică cât se poate de bine această relație bazată pe obiectivul de extindere teritorială a Israelului prin colonizare. Guvernul, exponent al laicului, dorește extinderea teritorială a statului și eliminarea elementului palestinian din motive de securitate, consolidare statală și control al resurselor naturale, în principal apă și hidrocarburi. Cu alte cuvinte, liderii israelieni doresc pământul dar fără palestinieni. Acesta este și motivul pentru care se fereșc să anexeze Cisiordania fiindcă ar risca ca evreii să devină minoritari în propria țară.

Dacă privim orice hartă a Israelului se poate observa că granița de Est, cea reprezentată de Iordan, nu este delimitată grafic prin semnul convențional de graniță ceea ce sugerează faptul că evreii consideră că încă mai sunt teritorii și dincolo de Iordan care ar trebui să aparțină Israelului.

De cealaltă parte, sionismul religios dorește realizarea „Israelului Mare” și purificarea etnică din considerente mesianice, ca fiind porunca lui Dumnezeu de îndeplinirea căreia depinde stăpânirea pământurilor de către poporul ales. Mulți dintre evreii ultrareligioși nici nu recunosc Israelul ca stat, deși primesc bani de la acesta, dar și alte facilități precum: neobligativitatea de a efectua serviciul militar, ajutoare financiare și altele. Ei cred că statul israelian va apare atunci când Mesia va veni pe pământ, iar etapa actuală este doar una pasageră, conjuncturală și efemeră.

Odată cu apariția statului Israel, doctrina „celor trei jurăminte”, care cerea evreilor din diaspora să rămână cu capul plecat și să exercite prudență în relațiile lor cu alte națiuni, putea fi considerată depășită, iar evreii puteau să se considere dezlegați de acceptarea unui statut de inferioritate.

Dezbaterile privind viitorul pământurilor ocupate în care trăiau în număr mare palestinienii a reprezentat o oportunitate istorică pentru sioniști să renunțe la statutul lor secundar și să acționeze pentru politizarea iudaismului. Așa cum sionismul secular naționalizase iudaismul cu câteva

generații mai devreme, tot astfel rabinii sionismului religios s-au îndepărtat de pluralism și consens, care sunt principii de bază ale legii religioase evreiești (halakha²), prin aducerea în actualitate a poruncii de a coloniza pământul Israelului și a elimina celelalte populații. De asemenea, în perioada 1930-1940 în cadrul Sionismului laic au început să apară mai multe curente politice, în funcție de soluțiile teritoriale avute în vedere. Revizioniștii (Partidul Likud de astăzi), erau maximaliști și doreau colonizarea teritoriilor de la est de Iordan, Înălțimile Golan și sudul Libanului, în timp ce laburiștii (Mișcarea Laburistă de Colonizare), a ales o cale mai moderată și au acceptat, este drept și sub presiunea războiului cu țările arabe ce se apropia (1948), Planul de împărțire teritorială propus de Comisia Peel în anul 1937 și pe cel al ONU din anul 1947, prin care se recunoștea apariția Statului Israel alături de cel palestinian.

Inițial, în perioada dintre Războiul de Independență (1948) și Războiul de Șase Zile (1967) obiectivul principal al guvernului sionist era consolidarea statală, nu colonizarea. În această perioadă, colonizarea israeliană s-a orientat către zonele de coastă și câmpie, scopul principal fiind creșterea demografică accentuată, lucru care s-a și realizat întrucât într-un interval de trei ani, populația evreiască s-a dublat, devenind a treia ca mărime. În plus, în zonele joase populația palestiniană nu era prea densă.

Prin transformarea tradiției halakhită într-o ideologie politică, sionismul religios s-a transformat în iudaism politic. Chiar și liderii laici ai Israelului au salutat iudaismul politic fiindcă au înțeles că scopul este comun și că populația va fi mai ușor mobilizată pentru realizarea obiectivelor politice ale sionismului.

Colonizarea evreilor începuse cu mult înaintea Războiului de Independență (1948) și funcționa și organizația Kren Kayemeth LeIsrael (KKL) care strângea fonduri din diaspora evreiască pentru cumpărare de pământuri în Palestina. În acea perioadă procesul de colonizare era lent, dar nu lipsit de violență.

Victoriile ulterioare obținute de Israel pe câmpul de luptă, apariția partidelor ultrareligioase și intrarea acestora în Knesset, a făcut posibilă apropierea laicilor de sioniștii religioși și de ultrareligioși pentru realizarea obiectivelor comune. Aceasta nu înseamnă că între cele două tabere nu sunt conflicte serioase, dar deocamdată cooperarea este mai profitabilă, ceea ce nu înseamnă că nu va veni și vremea confruntărilor.

Pentru a obține o acceptabilitate internațională, Partidul Muncii și mai târziu Partidul Likud, avea nevoie de o justificare credibilă pentru colonizare și expansiune teritorială. Această justificare a fost asigurată în bună parte de iudaismul politic printr-o propagandă bine ținută și răspândită

în toată lumea prin diaspora evreiască și mijloacele sale de propagandă și intimidare.

Inițial, calea de urmat sugerată de reprezentanții sionismului laic pentru realizarea coexistenței pașnice între cele două popoare era una idealistă. Aceștia credeau că palestinienii vor accepta dominația israeliană – controlul întregului teritoriu – recunoscând astfel dreptul dat de Dumnezeu Israelului asupra Palestinei și vor renunța la exprimarea identității și aspirațiilor lor naționale nu doar în comportament, dar și în conștiința lor. Însuși Ben Gurion, părintele Israelului, într-o lucrare din perioada în care se afla în SUA, concepea viitorul stat israelian ca loc în care ambele popoare vor trăi în pace și înțelegere. Probabil că ar fi fost posibil, dar nu într-un stat sionist confruntat cu intoleranța lumii arabe care nu accepta apariția unui stat evreiesc în mijlocul său.

După victoria în Războiul de Șase Zile (1967) sionismul religios, protejat și susținut de structurile statului, mai ales cele de securitate și justiție, a evoluat devenind tot mai radical atât în exprimare, cât și în acțiuni. Conform rabinului Meir Kahane, un fanatic religios ultraconservator care a înființat o mișcare teroristă „Kakh” renumită pentru asasinatele comise împotriva populației autohtone, palestinienii aveau trei soluții: să părăsească pământul, să lupte sau să facă pace. Celor ce alegeau să lupte, Kahane le dădea o singură opțiune: „să fie uciși”. Viața celor care optau să „facă pace” trebuia să fie „tribut și servitute”. În final, atrocitățile săvârșite de gruparea „Kahn”, deși tolerate la început de autorități, în final au silit guvernul israelian să o claseze ca fiind teroristă. Rabinul Meir Kahane, care avea și cetățenie americană, a plecat în SUA unde a fost asasinat la New York, dar cei mai mulți dintre discipolii săi au rămas în Israel și au continuat aplicarea principiilor promovate de mentorul lor.

Dacă Războiul din 1967 a politizat și mobilizat un segment mare al populației grupate în ceea ce se cheamă sionismul religios, Războiul din 1973 (Războiul de Yom Kipur) a dus la o radicalizare a acestuia. A apărut blocul Gush Emunim (Blocul Credincioșilor), în anul 1969, care a început o campanie de colonizări neautorizate, dar tolerat de guvernele laburiste, iar după ce Partidul Likud a ajuns la putere, în anul 1977, a putut să-și continue activitatea practic fără nicio opreliște. Mișcarea Gush Emunim a radicalizat tactica de colonizare combinând colonizarea demografică cu cea teritorială într-un singur pachet. Colonizarea s-a orientat către zonele înalte, spre Cisiordania, locuite compact de palestinieni. Scopul evreilor sioniști religioși grupați în blocul Gush Emunim, dar și a liderilor Likud, începând cu guvernul Menachem Begin, era acela de a face o delimitare teritorială între teritoriile palestiniene și cele israeliene, imposibilă. Înlocuind

colonizarea centrată pe demografie, promovată de Partidul Muncii, cu cea centrată pe geografie, promovată de Licud și sioniștii religioși, a dus, cum era și de așteptat, la intensificarea conflictului israeliano-palestinian. Radicalizarea islamică și iudaică s-au alimentat reciproc contribuind astfel la solidificarea pozițiilor celor două părți prin înlocuirea obiectivelor naționaliste cu unul exclusiv teritorial-religios. În esență, sioniștii religioși revendicau întreg pământul Palestinei pentru Israel. În ambele tabere mișcările naționaliste religioase – Gush Emunim (Blocul Credincioșilor) și Hamas (Mișcarea de Rezistență Islamică) – s-au erijat în avangărzi și modele ale propriilor societăți. Au radicalizat, în termeni religioși, aspirațiile naționale.

Victoria decisivă obținută în Războiul de Șase Zile (1967) care a dus la cucerirea pământului biblic al Israelului din antichitate (Iudeea și Samaria) a reprezentat o cotitură importantă pentru comunitatea sionist-religioasă. În prezent, Gush Emunim, ca mișcare ultranaționalistă, de extremă dreapta, a coloniștilor evrei a reușit să-și impună voința asupra întregii societăți israeliene. Edificator este comentariul profesorului de științe politice, Shmuel Sandler: „Prin transformarea (colonizării Samariei și Iudeei) atât într-o cauză națională, cât și în una religioasă, Mizrachi (Partidul Religios Sionist n.a.) a devenit forță conducătoare în ambele domenii. Prin preluarea conducerii coloniștilor a demonstrat loialitate pentru cauza sacră a colonizării pământului și, concomitent, criticând lipsa de loialitate a Agudat Israel (Partidul Muncii n.a.) l-au slăbit politic”.

Rețeaua bine integrată a instituțiilor sioniste de educație religioasă din Israel a grăbit ascensiunea sionismului religios. Școlile religioase au autonomie, iar educația se desfășoară pe două paliere: studii religioase tradiționale și educație seculară sau studii militare. Mai departe sunt universitățile naționale religioase, iar elementele cele mai promițătoare pot urma cursurile la Merkaz Harav, din Ierusalim, unde este cea mai importantă școală religioasă sionistă din lume. Absolvenții acestei școli pot aspira la cele mai importante poziții de conducere.

Ocuparea orașului vechi al Ierusalimului și a celorlalte locuri sfinte situate în Cisiordania este percepută de sioniștii religioși ca fiind o îndeplinire a dorințelor lor și ca un pas decisiv către salvare.

Gush Emunim a reușit să-și asigure sprijinul nu numai a comunității sionist religioase, dar și a celei laice, a militarilor, a celor mai diverse segmente ale populației. Cu cât rezistența palestinienilor crește, cu atât și atitudinea populației israeliene, în ansamblul său, se radicalizează. În prezent se remarcă o simbioză clară între structurile laice cu cele religioase. Mișcarea Gush Emunim de astăzi este puternică, influentă, de mase,

complet diferită de cea înființată de Partidul Laburist în 1974. Rolurile s-au inversat. Dacă marii lideri ai Israelului din prima generație de imigranți (Ygal Allon, Itzak Rabin, Shimon Peres etc.) acționau ca mentori și facilitatori pentru coloniști, astăzi Partidul Muncii este o umbră a ceea ce a fost, iar partidele religioase sioniste influențează conducerea politică a țării și de multe ori își impun propria viziune. Shimon Perez remarca într-o discuție purtată cu reprezentanții Gush Emunim (iulie 1974): „Trăim în două țări separate. Voi trăiți într-o țară ce trebuie colonizată, în timp ce eu trăiesc într-o țară ce trebuie apărată”. Gush Emunim privește Sionismul ca un proces de iertare în sens sacru, o iertare pentru oameni și pentru pământ. Mai mult chiar, sioniștii religioși s-au distanțat de ideea de a păstra o „frontieră militară” a Israelului ceea ce înseamnă că neagă atât principiul securității cât și al necesității păcii. Un lider al mișcării afirma: „O pace seculară nu este obiectivul nostru”.

Un alt impuls pentru avansul sionismului politic l-a reprezentat măsura luată de primul ministru, Ariel Sharon (2005), de retragere a trupelor IDF și evacuarea coloniștilor evrei din Fâșia Gaza (17 așezări grupate în blocul Kativ) și din alte patru așezări din Cisiordania. Aceste măsuri au aprins o nouă fază de radicalizare a sionismului religios. A apărut o nouă avangardă cu „Mișcarea ultranaționalistă și ultrareligioasă Hardalim” (reprezintă aproximativ 2% din populația evreiască a țării) care combină colonizarea militantă, violența anti-palestiniană cu iudaismul militant și agresiv. Membrii acestei mișcări se disting prin respingerea vehementă a liberalismului și a valorilor occidentale de separare a puterilor, lege, drepturi ale minorităților și toleranța față de diversitate.

Formarea guvernului de dreapta al lui Netanyahu, după alegerile din noiembrie 2022, a fost un vis devenit realitate pentru Hardalim. Netanyahu a reușit să formeze coaliția care i-a permis să treacă printr-un puci judiciar și să încerce subminarea caracterului democratic al Statului prin aservirea juridicului față de executiv. Partenerii săi interesați au fost cele două partide ultraortodoxe și cele două aripi ale iudaismului politic, pe care a reușit să le adune într-un singur bloc politic. Această realizare este prin sine însăși o performanță ce dovedește abilitatea politică a actualului premier al Israelului, Benjamin Netanyahu, dar și lipsa sa de scrupule. Unul dintre coliderii coaliției este Bezalel Smotrich, care a prezentat propriul său „plan decisiv” care este similar în toate detaliile cu viziunea rabinului Kahane. Acest plan a fost numit de Tomer Persico, un exeget al iudaismului contemporan, „transfer, apartheid și genocid”.

Celălalt colider este Itamar Ben-Gvir, un alt discipol al lui Kahane și un avocat apărător al organizației de extremă dreapta, suprematistă, „Lehava”

(Prevenirea Asimilării în Țara Sfântă) care militează pentru excluderea prezenței creștinilor în Israel, a căsătoriilor mixte și, bineînțeles, a palestinienilor.

Smotrich a devenit ministru de Finanțe, în timp ce Ben-Gvir a fost numit ministru al securității naționale – transformând justițiarul vinovat penal în ministrul responsabil al Poliției. Noul guvern a reînceput colonizarea Cisiordaniei, în timp ce Ben-Gvir a format Comisia Ben Eliyahu, care a recomandat înființarea unei Gărzi Naționale, o poliție pentru cetățenii palestinieni (arabi israelieni, un eufemism pentru a denumi pe palestinienii ce au hotărât să rămână în Israel).

Inviaza Hamas și masacrul brutal din 7 octombrie, care a zguduit publicul israelian până în măduva oaselor și a subminat doctrina israeliană de descurajare în teritoriile palestinene, a avut un efect diferit asupra liderilor iudaismului politic. Smotrich și Ben-Gvir nu par să simtă că speranțele lor mesianice au fost spulberate, nu cred că au dezamăgit publicul israelian, nici nu se simt înfrânți sau deziluzionați de evenimente. Ei consideră războiul ca pe cel mai puternic instrument pentru consolidarea ocupației și purificarea etnică.

În dezbateră internă israeliană, iudaismul politic favorizează continuarea războiului în detrimentul eliberării ostaticilor din Gaza și pledează pentru recolonizarea Fâșiei Gaza. Liderii iudaismului politic au afirmat deschis că acționează ca un grup de veto pentru toate propunerile de trecere de la rezolvarea militară la rezolvarea diplomatică a conflictului israeliano-palestinian. Milițiile de coloniști ale iudaismului politic au trecut la acțiuni concrete, sprijinite și de IDF, de terorizare a comunităților de palestinieni din Cisiordania. Metodele folosite sunt cele specifice regimurilor de ocupație: negarea faptelor, controlul deplasărilor (puncte de control, permise de trecere, interzicerea deplasării pe șoselele folosite de evrei), înființarea diferitelor tipuri de colonii (legale, ilegale, religioase etc.), zone militare, ziduri de despărțire (construite întotdeauna pe terenurile palestinene), înființarea Administrației Civile care este subordonată Comandamentului militar teritorial, limitarea la maxim a aprobărilor de construcții, justiție partinică, incursiuni militare în scopuri de securitate, arestări arbitrare, distrugerea sau confiscarea proprietăților și altele.

Guvernanții israelieni evită folosirea termenului de ocupație și afirmă cu tărie că actuala situație este temporară. Această strategie de a ascunde realitatea sub preș prin formule lingvistice, îmi reamintește afirmația unui ziarist de la Jerusalem Post care spunea că „în Israel nimic nu este mai permanent decât ce numesc temporar”.

Analizând violența limbajului și al acțiunilor întreprinse de extremiștii evrei nu putem exclude situația în care aceștia, în contextul confruntărilor politice viitoare, își vor îndrepta agresiunea asupra oponentilor lor evrei. Aceasta reiese din declarația lui Ben Gvir la Conferința pentru victoria Israelului (19.03.2024): „Vom iniția conflictul” s-ar putea să fie premonitoare.

Un aspect îngrijorător este radicalizarea populației Israeliene în ansamblul său, ceea ce limitează identificarea unor soluții pentru confruntarea militară din Gaza și pentru începerea unui nou proces de pace pe baze noi, complet diferite de cele anterioare. Această tendință s-a observat la „Conferința pentru victoria Israelului – Colonizarea înseamnă securitate: Reîntoarcerea în Fâșia Gaza și în Nordul Samariei”. La eveniment au participat 11 miniștri, parlamentari, rabini, personalități publice, militari și mii de susținători de toate orientările politice. Cei care au luat cuvântul au prezentat planuri de recolonizare a Fâșiei Gaza, hărți, stadii ale pregătirii recolonizării și au solicitat guvernului să sprijine acțiunile propuse. Daniella Weiss, fost primar de extremă dreapta (colonia Kedumim din Samaria și Iudeea) cerea ca „palestinienii să continue să fie înfometaji pentru a-i forța să părăsească Gaza. Să plece fiindcă lumea îi va accepta”.

Această radicalizare este periculoasă pentru toți actorii implicați în conflict și aceștia nu sunt numai israelienii și palestinienii, sunt marile puteri, țările arabe, Orientul Mijlociu în ansamblul său și, într-un context mai larg, lumea. Este de ajuns să observăm consecințele economice și de securitate globală ale acțiunilor rebelilor Houthi în Marea Roșie.

Am întrebat odată la un seminar în care se prezenta politica militară a Israelului în confruntarea cu palestinienii, ce soluție are IDF în situația în care lupta de rezistență a palestinienilor, considerată a fi de mică intensitate, are succes? Răspunsul a fost „lupta de mică intensitate va fi transformată în una de mare intensitate”. Este exact ceea ce se întâmplă acum în Gaza, dar și în Cisiordania.

Nu cred că șansele pentru victoria finală pot fi altele decât cele care au fost întotdeauna în istorie atunci când forțele superioare ale unui ocupant s-au confruntat cu mișcări de eliberare națională. În astfel de confruntări forța militară nu este de ajuns. Se pot câștiga bătălii, dar nu se poate câștiga războiul. Diplomația, compromisul, sunt necesare pentru a nivela asperitățile și pentru a da șanse păcii și rațiunii. Dacă francezii, englezii, rușii, americanii și mulți alții au avut unde să plece după ce au fost învinși de mișcările de rezistență, israelienii nu au unde să se ducă, decât într-o nouă alie (migrație). Întotdeauna ocupația produce război, iar colonizarea

amplifică violența luptei. Acesta este contextul în care trebuie văzut Războiul din Gaza.

Să fie oare istoria atât de repetitivă, iar lecțiile ei atât de greu de învățat?

BIBLIOGRAFIE

1. BIBLIA vol.1, Numerele, Cap. 33; Deuteronomul, Cap.7, 8-9;
2. Gershon Shafir, A Half Century of Occupation: Israel, Palestine, and the World's Most Intractable Conflict, University of California Press, 2017, pg. 10-98;
3. Security First. Changing the Rules of the Game. A Plan to Improve Israel's Security and International Standing (en.cis.org.il; securityfirst.co.il), publicat sub egida grupului „Commanders for Israel's Security” (CIS) din care fac parte foste cadre de conducere din IDF, Mossand, Shabak, Poliție, inclusiv fostul prim ministru, Ehud Barak;
4. Yossi Klein Halevi, Letters to My Palestinian Neighbor, Ed. Harper Collins Publishers Australia Pty.Ltd., 2000;
5. Shlomo Sand and Yael Lotan, Invention of the Jewish People, Ed. Versso, London, 2009, pg. 238, 100-289, 293-296, 300-309;
6. Shloma Sand, Invention of the Land of Ysrael. From Holly Land to Homeland, Ed. Versso, London, pg. 117-252
7. Gershon Shafir, International Affairs,
8. Internațional Affairs din 29.11.2023, Dahlia Scheindlin, „De ce Israelul nu se poate schimba”;
9. Times of Israel, Jeremy Sharon, 10.09.2023;
10. Middle East Research and Information Project (MERIP), Lisa Hajjar, nr. 279;
11. RAND, 19.01.2024, Israel, ICJ și conștiința umanității se judecă la Haga;
12. Carnegie, 25.01.2024, Va deveni Războiul din Gaza un punct de cotitură pentru justiția bazată pe reguli?
13. Global Research, Oren Ziv, 05.02.2024, Zeitoun devine Shavat Zion: Adunarea pentru Victorie cere recolonizarea Gazei;
14. Times of Israel, Jeremy Sharon, 30.01.2024;
15. Alba Iulia Catrinel Popescu, Analiza geopolitică și securitară a Orientului Mijlociu, 223-233, 261-297.

REGLEMENTAREA ȘI LEGIFERAREA INTELIGENȚEI ARTIFICIALE

SE POATE CREA UN CADRU NORMATIV ADECVAT?

Colonel (rtr.) Ion SCARLAT

Argumente ce impun Legea Inteligenței Artificiale

Vă puteți imagina o companie auto care pune în vânzare un vehicul nou fără elemente de siguranță încorporate? Puțin probabil. Dar ceea ce fac companiile de Inteligență Artificială (IA) în prezent este cam așa ceva. Această abordare este de natură să le creeze probleme și acest lucru deja a început să se producă atât în Europa, cât și în SUA. Acest fenomen a fost anticipat și de unul din jucătorii de marcă de pe piața tehnologiilor avansate care afirmă: „Definiția iadului este legislația europeană dublată de sistemul de impunere a legii american”.

De exemplu, compania „OpenAI” se confruntă cu investigații ale autorităților europene și canadiene responsabile de protecția datelor, datorită modului în care colectează date cu caracter personal și le utilizează prin programul său de conversație bazat pe IA „ChatGPT”. Pentru motive similare Italia a interzis temporar „ChatGPT”, iar compania „OpenAI” trebuie să se conformeze urgent regimului de protecție a datelor din Europa (GDPR).

În concluzie, ceea ce li se cere companiilor de tehnologie avansată este să încorporeze în arhitectura programelor proprii algoritmi de confidențialitate care să asigure protecția datelor personale ale utilizatorilor.

Cambridge Analytica rămâne cea mai bună lecție despre ce se poate întâmpla dacă companiile nu respectă regulile de protecția datelor. Operațiunile companiei, care au generat unul dintre cele mai mari scandaluri politice, sociale și publicitare a avut în prim plan „Facebook”. Aceasta a încălcat legea prin ștergerea datelor personale a zeci de milioane de americani de pe conturile lor de Facebook în încercarea de a influența

rezultatele campaniei electorale prezidențiale americane din anul 2017, a colectat date personale fără a avea aprobarea persoanelor respective și a mințit spunând că datele sunt colectate în scopuri științifice când, de fapt, acestea erau colectate pentru a crea profiluri, manipula și influența comportamentul uman, acțiunile, convingerile și deciziile populației sau persoanelor țintă.

Tocmai aceasta este esența abordării juridice europene, anume analizarea scopului pentru care sunt utilizate datele colectate cu știința sau fără știința celor care accesează platformele sociale de tipul Google, Microsoft, Facebook etc. Atunci când compania modifică unilateral și în secret scopul pentru care colectează date personale și le folosește în acțiuni ce vizează dreptul la confidențialitate, atunci încalcă legea pentru a obține profit.

Justificarea liderilor marilor companii de IA este aceea că o îngrădire legislativă prea restrictivă va sufoca inovația. Această justificare nu este complet lipsită de logică, totuși eludează discret adevărata problemă, anume că acordul pentru colectarea datelor personale nu a fost cerut. Mai mult, datele colectate devin, practic, materia primă pentru produsul companiei care este aducător de venituri pe care aceasta și le însușește. Cu alte cuvinte, teza potrivit căreia accesul la platformele de socializare asistate de IA este gratis, nu exprimă nici pe departe situația reală. Analizând lucrurile din acest punct de vedere, se pare că reglementările juridice avute în vedere de agențiile de protecția datelor personale nu sunt contrare inovației, dimpotrivă aduc mai multă transparență în modul de operare al marilor companii de IA, mai mult spirit civic și protejează nu numai datele cu caracter personal, ci și comerțul, libera circulație a datelor și altele.

De asemenea, implementarea unor condiții clare și ferme pentru protecția datelor personale, poate micșora prăpastia dintre bogăția enormă acumulată de câteva companii ultra tehnologizate și marea masă de oameni care sărăcesc prin pierderea locurilor de muncă și chiar a perspectivei viitorului lor.

Istoricul israelian, Yuval Noah Harari, în cartea sa „21 de întrebări pentru secolul 21” anticipa că dezvoltarea rapidă, anarhică și necontrolată a IA va genera o nouă împărțire a societății umane în Homo Sapiens și Homo Deus. Cei care vor conduce revoluția tehnologică, vor implementa IA în toate activitățile umane și vor acumula averi și putere nelimitată vor fi stăpânii – „Homo Deus” – în timp ce Homo Sapiens vor fi cei tolerați și întreținuți social, condamnați la stagnare și dispariție. Să sperăm că guvernele țărilor dezvoltate tehnologic vor găsi curând căile de a ține în echilibru cele două mari tendințe dintre care prima, cea a „marilor

tehnologii”, se pare că a furat startul și deja este suficient de puternică pentru a-și impune ritmul.

După cum am subliniat deja, încercări de normare a expansiunii anarhice a tehnologiilor avansate și a politicilor economice ale marilor companii sunt prezente și vestea cea mai bună este aceea că la inițiativele europene s-au alăturat, destul de târziu, dar suficient de convingător și SUA. Casa Albă recunoaște necesitatea realizării unui cadru normativ eficient care să stabilească reguli clare pentru marile companii digitale, iar Comisia Federală pentru Comerț a mers mai departe cerând companiilor să-și șteargă algoritmi și orice date colectate și utilizate ilegal. De asemenea, președintele Biden a făcut apel la companiile de tehnologie să își asume mai multă responsabilitate pentru siguranța produselor lor și este încurajator faptul că gândirea politică a SUA este convergentă cu eforturile europene de prevenire a riscurilor rezultate din încălcarea drepturilor fundamentale ale omului, în primul rând cel la viață privată și de a obliga companiile să plătească daune.

În aceeași manieră, Dr. Roman V. Yampolskiy, un renumit expert în siguranța cibernetică, și-a exprimat îngrijorarea cu privire la controlul fiabil al IA și susține că până când se va dovedi că IA poate fi controlată, dezvoltarea acesteia ar trebui să fie regândită, iar ritmul acesteia de dezvoltare încetinit prin măsuri administrative și pe baza discuțiilor cu conducătorii marilor companii din acest domeniu.

În cartea sa, „IA: necunoscută, impracticabilă, incontrolabilă”, acesta explorează potențialul impact societal al IA, care s-ar putea să nu fie întotdeauna avantajos. El subliniază gravitatea situației, afirmând că omenirea se confruntă cu o problemă crucială care ar putea duce fie la prosperitate, fie la dispariție. Examinând în amănunt literatura științifică despre IA, Dr. Yampolskiy concluzionează că, în prezent, controlul IA în condiții de siguranță este dincolo de capacitățile noastre. Chiar dacă sunt implementate controale parțiale, acestea sunt insuficiente. El susține că abilitatea noastră de a crea programe software inteligente depășește capacitatea umană de a le înțelege și controla. În consecință, sistemele inteligente avansate vor genera întotdeauna riscuri inerente, acțiuni neînțelese chiar și pentru creatorii lor, pe lângă beneficiile lor inerente. Soluția propusă de Dr. Yampolskiy este aceea că marile companii IA ar trebui să se concentreze pe diminuarea acestor riscuri, îmbunătățind în același timp beneficiile potențiale.

Una dintre provocările majore privind siguranța IA este aceea a numărului infinit de decizii și eșecuri posibile pe care o mașină superinteligentă le poate întâlni pe măsură ce devine tot mai inteligentă în

baza procesului de autoînvățare. Prevederea și atenuarea acestor probleme de siguranță este practic imposibilă. În plus, inteligența artificială ar putea avea dificultăți în a-și explica deciziile sau s-ar putea ca noi să nu avem capacitatea de a înțelege explicațiile acesteia. Această limitare, cunoscută sub numele de problema „cutiei negre”, împiedică capacitatea noastră de a reduce probabilitatea unor accidente viitoare.

Pe măsură ce IA devine tot mai autonomă, controlul nostru se diminuează, iar autonomia mai mare amenință siguranța. De aceea se sugerează ca soluție de ameliorare a acestui conflict dintre om și mașină, găsirea unui punct de echilibru între viteza de dezvoltare a tehnologiilor cibernetice și controlul acestora de către om, ceea ce ar permite ținerea în echilibru a dezvoltării tehnologice, concomitent cu menținerea controlului uman asupra lor. Dr. Yampolskiy propune clasificarea IA ca fiind controlabilă sau incontrolabilă, recomandând moratorii limitate și interdicții parțiale pentru anumite tipuri de tehnologii IA. El face apel la creșterea eforturilor și a finanțării pentru cercetarea în domeniul siguranței și securității IA.

În timp ce realizarea unei inteligențe artificiale 100% sigure ar putea fi nerealistă, o îmbunătățire semnificativă ar însemna ca aceasta să devină din ce în ce mai sigură, proporțional cu eforturile depuse. Deci trebuie subliniată importanța utilizării înțelepte a acestei oportunități.

Elaborarea Legii IA

Având în vedere argumentele arătate mai sus, conducerea Uniunii Europene a analizat problema activității legale și autorizate a IA în toate domeniile de activitate, pentru a asigura condiții optime de dezvoltare și folosire a acestei tehnologii inovatoare în domenii precum medicină și servicii medicale, transport, protecția mediului, producție și altele.

În acest scop conducerea Uniunii Europene împreună cu Parlamentul European au hotărât să elaboreze o lege, care să reglementeze activitatea marilor companii de producție a tehnologiilor bazate pe IA. Astfel, folosirea inteligenței artificiale în UE va fi reglementată de actul legislativ privind IA, prima lege cuprinzătoare pentru acest domeniu din lume. Această lege are ca scop să protejeze cetățenii și instituțiile de acțiunile ilegale ale companiilor IA. Legea a fost publicată pe 09 iunie 2023 și actualizată pe 20 decembrie 2023.

În aprilie 2021, Comisia Europeană a propus primul cadru normativ al UE pentru IA. Acesta prevede ca sistemele IA ce pot fi folosite în diferite aplicații să fie analizate și clasificate conform cu nivelul de risc pentru

utilizatori. Diferitele niveluri de risc impun mai multă sau mai puțină reglementare.

Prioritatea Parlamentului European este aceea de a se asigura că sistemele IA folosite în UE sunt sigure, transparente, trasabile, nediscriminatorii și ecologice. Sistemele IA trebuie supravegheate de oameni, nu prin procese automatizate. Parlamentul dorește, de asemenea, să stabilească o definiție uniformă și neutră din punct de vedere tehnologic pentru IA, care să poată fi aplicată sistemelor IA viitoare. Obiectivul principal al legii este acela de a impune reguli obligatorii pentru activitatea de culegere a datelor personale a companiilor, dar și a altor tipuri de informații a căror colectare se face la limita legilor (de exemplu, cartografierea terenului efectuată de Compania Google în Germania, după ce a fost descoperită de autoritățile germane a fost interzisă). Pe tot parcursul elaborării Legii ce reglementează activitățile companiilor AI în UE, au existat negocieri intense cu liderii acestor companii care de cele mai multe ori au cooperat cu reprezentanții europeni, dar au impus și limite peste care nu au vrut să treacă.

Reglementarea prin lege a activităților desfășurate de companiile AI pentru realizarea de beneficii materiale enorme este benefică, dar nu va rezolva problema nici acum și nici în viitor. Adevăratul obstacol este cel al decalajului mare dintre viteza de dezvoltare a domeniului IA și ritmul lent al procesului de legiferare generat de dificultățile de înțelegere a complexității domeniului IA de către cei implicați în procesul de legiferare.

Risc inacceptabil

Sistemele IA cu risc inacceptabil sunt sisteme considerate o amenințare pentru oameni și vor fi interzise. Acestea includ:

- manipularea cognitiv-comportamentală a persoanelor sau a anumitor grupuri vulnerabile (de exemplu, jucăriile activate prin voce care încurajează comportamentul periculos la copii);

- scorul social, adică clasificarea persoanelor în funcție de comportament, statut socio-economic, simpatii politice, orientări sexuale, rasă, religie, identificarea și clasificarea biometrică a persoanelor fizice;

- sisteme de identificare biometrică în timp real și la distanță, cum ar fi recunoașterea facială aici pot fi permise unele excepții în scop de securitate);

- sistemele de identificare biometrică la distanță „în timp real” vor fi permise într-un număr limitat de cazuri grave, iar sistemele de identificare biometrică la distanță „ulterioare” – în care identificarea are loc după

trecerea unei perioade semnificative de timp – vor fi permise pentru a urmări infracțiuni grave, dar numai cu aprobarea instanței.

Risc ridicat

Sistemele IA care afectează negativ siguranța sau drepturile fundamentale ale omului vor fi considerate cu risc ridicat și vor fi împărțite în două categorii:

a) Sisteme IA utilizate în produsele care intră sub incidența legislației UE privind siguranța produselor. Acestea includ aviație, mașini, dispozitive medicale, jucării și ascensoare.

b) Sisteme IA din opt domenii specifice care vor trebui înregistrate într-o bază de date a UE:

- Managementul și operarea infrastructurii critice;
- Educație și formare profesională;
- Ocuparea forței de muncă, managementul lucrătorilor și accesul la activități independente;
- Accesul și folosirea unor servicii private esențiale, precum și a unor servicii și beneficii publice;
- Aplicarea legii;
- Gestionarea migrației, azilului și controlului la frontieră;
- Asistența în interpretarea și aplicarea legii;
- Toate sistemele IA cu risc ridicat vor fi evaluate înainte de a fi puse pe piață dar și pe parcursul ciclului lor de viață.

Inteligența artificială generală și generativă, cum este ChatGPT, va trebui să se conformeze cerințelor de transparență:

- Menționarea faptului că un conținut a fost generat de IA;
- Proiectarea modelului pentru a preveni generarea de conținut ilegal;
- Publicarea de rezumate ale datelor protejate prin drepturi de autor utilizate pentru instruire.

Modelele IA de uz general și cu impact ridicat care pot mări riscuri sistemice, cum ar fi modelul IA mai avansat de GPT-4, vor trebui să parcurgă evaluări riguroase, iar orice incident serios va trebui raportat Comisiei UE.

Risc limitat

Sistemele de IA cu risc limitat vor trebui să respecte cerințe minime de transparență care să permită utilizatorilor să ia decizii în cunoștință de cauză. După ce a interacționat cu aplicațiile, utilizatorul poate decide dacă dorește să le folosească în continuare. Utilizatorii trebuie să fie informați atunci când interacționează cu IA. Această cerință include sisteme IA care

generează sau manipulează imagini, conținut audio sau video, deepfakes etc.

În continuare se caută soluții de îmbunătățire a legii. Astfel, pe 9 decembrie 2023, Parlamentul European a ajuns la un acord provizoriu cu Consiliul European, în ceea ce privește Legea privind IA. Textul legislativ agreeat va trebui ratificat formal atât de către Parlament, cât și de către Consiliu pentru a intra în vigoare în UE. Comisiile parlamentare pentru piața internă și pentru libertăți civile vor vota asupra acestui acord într-o ședință comună viitoare.

Legea IA se va aplica la doi ani de la intrarea sa în vigoare. Cerințele pentru modelele IA, organismele de evaluare a conformității și capitolul guvernantă vor începe să se aplice cu un an mai devreme.

Poziții asupra Legii IA

Reprezentantul oficial pentru negocieri cu UE al Open AI, (CEO) Sam Altman, a făcut mai multe turnee în capitalele lumii unde a participat atât la mitingurile cu cetățenii, cât și la întâlnirile cu șefii de guverne și a vorbit în mod repetat despre necesitatea unei reglementări globale a IA. Însă, în culisele companiei Open AI a făcut lobby pentru ca elemente semnificative ale Legii AI a UE să fie diluate în așa fel încât să reducă povara de reglementare a companiei, conform documentelor privind angajamentul Open AI cu UE. În mai multe cazuri compania a propus amendamente care au fost adăugate ulterior textului final al legii U.E., care a fost aprobată de Parlamentul European și va trece la o rundă finală de negocieri.

Într-o secțiune a Cărții albe a Open AI, care a fost comunicată oficialilor europeni, compania a respins o propunere de modificare a Legii AI care ar fi clasificat sistemele AI generative precum ChatGPT și Dall-E drept „risc ridicat” dacă ar fi afișat text sau imagini care ar putea părea un fals al unei persoane, dar fiind prezentate ca autentice. Reprezentanții companiei au motivat excluderea amendamentului afirmând că aceasta ar însemna că modelele lor ar putea fi etichetate intenționat ca fiind cu „risc ridicat”. Compania a susținut că este suficientă prevederea legală ce impune obligația furnizorilor să eticheteze conținutul generat de IA și să precizeze utilizatorilor că interacționează cu un sistem IA.

Statele membre UE, în frunte cu Franța, au insistat să se aplice excepții pentru orice sistem IA utilizat în scopuri militare sau de apărare, chiar și în cazul unui contractant extern. Preambulul textului va face referire la faptul că acest lucru va fi conform tratatelor UE.

Trebuie avut în vedere faptul că întreaga legislație se află în pericol ca urmare a rezistenței tot mai mari din partea Franței, sprijinită și de

Germania și Italia în demersul său împotriva oricărei reglementări privind modelele de bază. Aceste trei state au cerut președinției spaniole a Consiliului UE, care a negociat în numele statelor membre, să renunțe la abordarea pe etape asupra căreia inițial exista un consens. Răspunsul reprezentanților Parlamentului European la propunerea franceză a fost refuzul, inițiativa fiind considerată neacceptabilă din punct de vedere politic. Cu toate acestea, cele trei țări au distribuit un document neoficial care acreditează ideea că normele privind modelele de bază ar fi contrare abordării neutre din punct de vedere tehnologic și aduce atingere principiului potrivit căruia inovația și siguranța trebuie să se dezvolte simultan fără să se împiedice reciproc.

Pentru a pune în aplicare această abordare, Parisul, Berlinul și Roma, au propus ca dezvoltatorii de modele IA de bază să prezinte pentru publicul larg o documentație care să conțină informațiile necesare instruirii acestuia.

Eurodeputații de centru-stânga au introdus obligația pentru organismele publice și entitățile private care furnizează servicii publice esențiale, cum ar fi spitale, școli, bănci și companii de asigurare, care implementează sisteme cu risc ridicat, de a efectua o evaluare a impactului asupra modului cum sunt afectate drepturile fundamentale ale omului.

De asemenea, cele trei țări nu au dorit ca sancțiunile să se aplice de la început. Potrivit acestora, un regim de sancțiuni ar urma să fie instituit doar în urma încălcărilor în mod repetat ale codurilor de conduită.

Lista amendamentelor, propunerilor, dezacordurilor și ideilor propuse de una sau cealaltă parte poate continua, dar considerăm că este suficient pentru a avea o idee asupra ritmului lent de negociere și a drumului lung pe care procesul de reglementare prin lege a IA îl are de parcurs. În tot acest timp tehnologiile IA fac salturi evolutive la fiecare șase luni, ceea ce face caducă orice lege de îngrijire a dezvoltării impetuoase a IA. În afară de piedicile de ritm, cunoaștere, negociere și consens, mai trebuie avute în vedere interesele de tot felul (naționale, internaționale, de grup), influențele, presiunile (politice, economice, sociale, ale companiilor și corporațiilor internaționale) și stimulentele care toate își pun amprenta pe întreg procesul legislativ. Ca populație, în sens general, oamenii sunt mai atenți la beneficiile aduse de implementarea IA în tot mai multe domenii decât la pericolele presupuse, bine disimulate care deocamdată nu deranjează prea tare.

În concluzie, UE are o lege menită să reglementeze comportamentul în piață al marilor companii IA, dar care este permanent completată sau descompletată prin negocieri și care, deocamdată, nu se aplică decât dacă se suprapune pe legislația națională. Oricum, s-a făcut un progres și există

posibilitatea ca procesul să continue. Nici capitalismul clasic nu a fost reglementat în perioada lui de început, dar lucrurile s-au rezolvat pe parcurs.

BIBLIOGRAFIE

1. Revista EuroActiv;
2. Revista EuroNews;
3. Revista Time;
4. Publicația Cambridge Analytica.

RĂZBOIUL ECONOMIC SUA – CHINA ÎN DOMENIUL TEHNOLOGIILOR AVANSATE

Col. (r) Dumitru CIURCI

Contextul geostrategic

În ultimii ani, SUA a luat o serie de măsuri pentru a restricționa accesul Chinei la tehnologii strategice, invocând preocupări legate de securitatea națională. China a răspuns la fel, impunând restricții extinse pentru exportul și investițiile companiilor americane din domeniul tehnologiei. Această rivalitate continuă a alimentat, de asemenea, o cursă pentru subvenții, deoarece SUA și China încearcă să-și consolideze capacitățile în tehnologii critice, cum ar fi semiconductorii. Alte țări, inclusiv cele din UE, recurg, de asemenea, la măsuri politice pentru a sprijini tehnologiile cu valoare strategică, în mijlocul tensiunilor în creștere dintre SUA și China și al fenomenului de destrămarea a lanțurilor globale de aprovizionare.

Începând cu perioada 2018-2019, SUA a amplificat sancțiunile tehnologice împotriva companiilor chineze de top și a Chinei însăși, restricționând relațiile științifice și tehnologice bilaterale. Astfel de măsuri au fost aplicate importului de produse chinezești, investițiilor cu capital de risc, accesului companiilor chineze la piețele bursiere din SUA și interacțiunii dintre centrele de cercetare. Accentul sancțiunilor a fost pus pe tehnologiile informației și comunicațiilor (TIC) digitale, privite ca un factor cu rol determinant în dezvoltarea fiecărei națiuni.

Mai mult, unele din sancțiunile impuse de SUA au devenit globale ca urmare a aplicării acestora și de către aliații SUA (în special cele privind 5G, microelectronica și altele). Aceste procese, inițiate după începerea războiului comercial și, prin analogie cu acesta, au fost numite „război tehnologic” sau „tech war” în literatura de specialitate. Conflictul tehnologic, în contradicție cu abordarea anterioară de construire a piețelor deschise de înaltă tehnologie, depășește ca profunzime și amploare limitele concurențiale obișnuite într-o economie de piață și seamănă foarte mult cu un alt așa-zis „Război Rece”.

În primul rând, au fost aplicate măsuri „tradiționale” ce au avut ca scop limitarea puterii rivale prin prevenirea exportului și transferului de tehnologie din Statele Unite și din partea națiunilor aliate și partenere cu

acestea. Măsurile au vizat în special tehnologiile cu posibilități de întrebuințare duală, civilă și militară. Această abordare a fost prezentă în politicile SUA față de China, cu accent pe sectorul TIC comercial chinez, deoarece începând cu 2018 acesta a fost consolidat prin aplicarea strategiei de fuziune civil-militară a Chinei. Aceasta din urmă implică o interacțiune mai strânsă între organizațiile chineze din domeniul apărării și securității și companiile private de înaltă tehnologie, ca surse de tehnologii de vârf inclusiv pentru domeniul militar.

Un obiectiv separat al războiului tehnologic a vizat limitarea practicilor comerciale și economice „neloiale” ale Chinei, în condițiile în care Washingtonul acuză Beijingul că forțează companiile occidentale să transfere tehnologii, fură proprietate intelectuală, oferă sprijin exclusiv companiilor „campionane naționale” și folosește măsuri administrative, inclusiv subvenții și ajutoare de stat, pentru a stimula dezvoltarea economică. Aceste acuzații nu sunt noi, dar, au devenit critice, din punctul de vedere al SUA, pe fondul boom-ului sectorului chinez de înaltă tehnologie. În mediul politic din SUA se apreciază că potențialul de inovare al Chinei și politicile de susținere statală amenință nu numai competitivitatea economică a SUA, dar poate anula supremația pe care aceasta o deține în domeniul tehnologiilor de vârf.

Aplicarea sancțiunilor în domeniul TIC are în vedere importanța tehnologiilor digitale pentru creșterea PIB-ului Chinei, precum și pentru dezvoltarea sistemului său național de inovare. De asemenea, aplicarea acestor sancțiuni se extinde și asupra corporațiilor de înaltă tehnologie digitală și startup-urilor, ca actori-cheie în digitalizarea și transformarea inovatoare a Chinei. Această tactică este văzută ca o soluție critică, ce poate contribui la eliminarea riscului de evoluție a Chinei într-un adversar credibil pentru Statelor Unite, cu potențial economic și militar comparabil sau egal.

Deși rolul Chinei și al companiilor chineze în producția și exportul global de TIC a crescut rapid în ultimele decenii, statul chinez rămâne încă dependent de importul celor mai avansate soluții din punct de vedere tehnologic – de la componente și servicii electronice pentru fabricarea cipurilor de înaltă performanță, la software avansat. Companiile americane rămân actorii-cheie sau deținătorii de tehnologie și proprietate intelectuală de ultimă generație în aceste segmente.

De asemenea, proprietatea intelectuală din SUA este prezentă în toate soluțiile cheie din industria chineză, ceea ce determină eficacitatea sancțiunilor SUA care au blocat interacțiunea corporațiilor chineze cu principalii furnizori de sisteme de producție în domeniul microelectronicii

(Advanced Semiconductor Materials Lithography - ASML) din Olanda, cipuri și servicii pentru fabricarea lor pe bază de contract (Taiwan Semiconductor Manufacturing Company - TSMC), din Taiwan, Samsung din Coreea de Sud, Flex din Singapore) și cu alte companii tehnologice.

Războiul tehnologic dintre SUA și China are două cauze interdependente, prima economică, iar a doua politică. Dimensiunea economică provine din dorința Chinei de a se dezvolta industrial și de a crește valoarea adăugată pentru produsele economiei chineze, obiective stabilite cu claritate în strategia și politica industrială „Made in China 2025”. Ceea ce face ca această strategie de dezvoltare economică, inclusiv în domeniul tehnologic, să devină îngrijorătoare pentru SUA, este faptul că aceasta a mers mână în mână cu o abordare mai asertivă în domeniul politicii externe a Chinei. Într-un discurs ținut la Institutul Hudson la 4 octombrie 2018, Mike Pence (vicepreședinte sub administrația Trump) a sintetizat poziția SUA față de această abordare, astfel: obținerea de către China a rolului de lider economic mondial va duce ulterior la dezvoltarea forțelor sale armate pentru a deveni lider mondial și în termeni de putere militară.

Evoluția războiului tehnologic SUA - China

Începuturile războiului tehnologic pot fi identificate începând cu 2010 în timpul președinției Obama, când SUA a început să realizeze că evoluția Chinei către democrație este de domeniul trecutului. Venirea la putere a lui Xi Jinping în noiembrie 2012 a fost văzută ca o dovadă în plus că statul chinez se îndreaptă spre o conducere tot mai centralizată. În acest context, în 2015, Biroul pentru industrie și securitate al Departamentului de Comerț al SUA, responsabil cu controlul exporturilor, a lansat o investigație asupra ZTE, unul din giganții chinezi din domeniul telecomunicațiilor. Investigația a vizat rolul pe care ZTE l-a avut ca intermediar în achiziționarea de tehnologie americană ce a fost redirecționată către Iran și Coreea de Nord, pentru a evita sancțiunile americane ce vizau aceste state. După finalizarea anchetei, ZTE a primit în martie 2017 o amendă de 900 de milioane de dolari pentru nerespectarea sancțiunilor împotriva Iranului și Coreei de Nord.

Ulterior au fost lansate investigații și asupra altor companii chineze și, foarte curând, Huawei, un alt gigant chinez din domeniul telecomunicațiilor a fost luat în vizor. Problemele investigate nu au fost legate doar de eludarea sancțiunilor, ci și de poziția dominantă a Huawei în ecosistemul 5G pe plan mondial, fiind singura companie ce putea asigura soluții integrate complete, la cheie, pentru rețeaua 5G. În plus, SUA apreciază că

dacă Huawei (o companie privată) ar fi solicitată de către guvernul chinez, în temeiul articolului 7 din Legea națională a informațiilor din China, ar răspunde oricărei cereri de interceptare a comunicațiilor. Această posibilă situație este apreciată ca generatoare de riscuri pentru securitatea națională a SUA.

Deoarece echipamentele de telecomunicații Huawei aveau nevoie de semiconductori americani, compania a fost adăugată în mai 2019 pe lista entităților supuse sancțiunilor. Măsura, aplicată imediat, nu a dat rezultatele așteptate, întrucât administrația SUA a realizat curând că singurii semiconductori pe care reușea să-i controleze erau cei exportați direct din SUA. Aceștia reprezintă doar o fracțiune din producția globală, deoarece majoritatea cipurilor proiectate de companiile americane sunt fabricate în capacitățile de producție din Taiwan și Coreea de Sud.

Pentru a remedia această situație, SUA au recurs în august 2020 la aplicarea regulii de a elibera licențe de export pentru semiconductorii produși în străinătate pe baza proiectării și software-ul specializat american. Deoarece tehnologiile americane sunt utilizate de majoritatea capacităților de producție extrateritoriale SUA pentru cipurile avansate, regula a permis ca SUA să controleze efectiv toți semiconductorii destinați Huawei, indiferent de locul în care erau fabricați. Temându-se să nu piardă dreptul de a utiliza tehnologia americană, principalii producători mondiali s-au aliniat și s-au limitat numai la vânzarea cipurilor 4G către Huawei, în timp ce licențele pentru tehnologia 5G de ultimă generație au fost refuzate în mod constant.

Măsura a avut un efect secundar nedorit: multe din companiile producătoare de cipuri, au început să stocheze cantități mari de semiconductori chiar la apogeul pandemiei de COVID 19, când cererea a crescut exponențial pentru astfel de produse, din teama de a nu fi sancționate. Măsura a dus la un deficit mare pe piață și la creșterea prețurilor pentru cipurile avansate, în special cele solicitate în sistemele TIC și industria auto.

În paralel, sectoarele militar și civil ale Chinei au devenit și mai interconectate. Companiile chineze au fost încurajate să furnizeze tehnologie pentru armata chineză, estompând granița deja neclară dintre utilizarea civilă și militară a semiconductoarelor.

Această evoluție a dus la aprobarea unui al treilea pachet de măsuri de control al exporturilor în 2020, vizând de data aceasta compania *Semiconductor Manufacturing International Corporation* - SMIC, unul dintre cei mai mari producători din lume, cu sediul în Shanghai. Măsurile au fost aplicate pentru a împiedica SMIC să folosească tehnologia

americană în producția de cipuri avansate destinate pentru forțele armate chineze.

În vara anului 2022 au avut loc două evenimente semnificative pentru evoluția războiului tehnologic dintre SUA și China: primul a fost determinat de anunțul companiei SMIC privind realizarea cu succes a procesorului avansat de 7 nanometri (nm), în ciuda faptului că era inclusă pe lista entităților suspuse sancțiunilor americane; al doilea a fost reprezentat de vizita controversată în Taiwan a președintelui Camerei Reprezentanților din SUA, Nancy Pelosi, la care China a răspuns cu un exercițiu militar de amplasare în Strâmtoarea Taiwan.

La 16 septembrie 2022, consilierul pentru securitate națională al președintelui Biden, Jake Sullivan, a ținut un discurs important prin care practic anunța schimbarea obiectivelor SUA de securitate națională în domeniul controlului exporturilor: în timp ce obiectivul de până atunci era menținerea unui avantaj „relativ” față de concurenți pentru anumite tehnologii-cheie, în noul context geopolitic obiectivul a devenit acela de a menține „un avans cât mai mare posibil”. Într-o lume ce evoluează spre multipolaritate, SUA consideră că este necesar să rămână cu mult înaintea concurenților în domeniul capacităților TIC avansate, indiferent de costuri.

În termeni practici, acest discurs s-a tradus în măsurile dezvoltate la 7 octombrie 2022, prin care se limitează fabricarea a patru produse strategice în China: semiconductorii avansați; echipamentele de fabricare a semiconducturilor (de orice tip); capacitățile avansate de informatică și supercalculatoarele. Ideea generală a acestor măsuri este că întreprinderile și persoanele fizice din SUA nu ar trebui să contribuie în niciun fel la dezvoltarea acestor produse de către companiile chineze.

Măsurile din octombrie 2022 (care au stabilit o perioadă de tranziție de un an pentru multinaționalele străine care produc cipuri în China, de exemplu, TSMC, Samsung, SK Hynix și Intel) stabilesc că fabricile chineze pot folosi tehnologia americană doar pentru a produce semiconductori cu dimensiuni mai mari de 14-16 nm. Licențele sunt acordate pentru instalații individuale, nu pentru companii. Pe lângă procesoare, măsurile acoperă, de asemenea, tehnologii în domeniul informaticii avansate și al supercalculatoarelor. Măsurile vizează totodată și dezvoltarea inteligenței artificiale, care, pe lângă date, algoritmi și memorie, necesită personal ultraspecializat, fapt ce explică interzicerea colaborării în domeniu nu numai pentru companii dar și pentru cetățenii americani.

Administrația Biden a desfășurat în același timp și acțiuni diplomatice pentru a convinge alte guverne să i se alătore, mai ales din acele state ale căror companii ar putea oferi alternative la tehnologiile americane (cum ar

fi Țările de Jos și Japonia, cu care s-a ajuns la un acord în ianuarie 2023). Un alt exemplu este „Alianța Chip 4”, propunere pentru Japonia, Taiwan și Coreea de Sud.

Măsurile adoptate de SUA nu au rămas fără răspuns din partea Chinei. La 15 decembrie 2022, China a inițiat o plângere în litigiu către Organizația Mondială a Comerțului (OMC) cu privire la sancțiunile SUA, motivând că acestea implică restricții la export care nu sunt neapărat compatibile cu OMC. Cu toate acestea, problema în litigiu nu pare să facă progrese, întrucât SUA au precizat, urmare a rezoluției OMC din decembrie 2022, că nu vor permite niciunei alte organizații să defină ceea ce constituie „securitate națională”.

În același timp, China și SUA au declanșat o cursă a subvențiilor direcționate pentru dezvoltarea tehnologiilor de ultimă generație, cu consecințe imprevizibile pentru fiecare în parte. Astfel, China a anunțat un pachet de sprijin pentru industria sa de semiconductori în valoare de peste 143 de miliarde de dolari, care ia forma unor stimulente fiscale eşalonate pe o perioadă de cinci ani, împreună cu subvenții pentru producție și cercetare.

În acest context, nu este surprinzător faptul că și alte țări au început să sprijine dezvoltarea industriilor în domeniu, indiferent de modul de cooperare cu SUA. Japonia a convenit să înființeze un grup de lucru cu SUA privind semiconductorii de generație următoare, cu investiții reciproce și crearea unui centru comun de cercetare. Coreea de Sud și-a dezvoltat planurile pentru investiții de 450 de miliarde de dolari până în 2030, iar Taiwanul a anunțat un fond anual de 1,3 miliarde de dolari pentru a atrage investiții străine în sector, subvenționând până la jumătate din toate costurile de cercetare și dezvoltare.

Concluzii

Tehnologiile de producție a semiconductoarelor (procesoarelor) de ultimă generație s-au dovedit a fi piatra de temelie a politicii industriale și tehnologice în secolul 21, inclusiv pentru dezvoltarea inteligenței artificiale. Importanța lor pentru menținerea competențelor de putere economică în primul rând, dar și militară le-a plasat în centrul disputei tehnologice dintre SUA și China, dispută ce a fost caracterizată ca un veritabil război tehnologic, aflat în evoluție și cu tendințe de escaladare din partea ambelor state.

Pe termen scurt, sancțiunile SUA au avut un impact negativ vizibil asupra companiilor chineze, Huawei fiind unul din exemple. Ca urmare, China a inițiat măsuri pentru dezvoltarea cercetării și dezvoltării în domeniu, investiții în startup-uri și producție de înaltă tehnologie. Deși este

o politică costisitoare, a început să dea rezultate pozitive, cu exemple concrete în realizarea unor procesoare avansate.

Presiunea SUA nu a schimbat până în prezent poziția Beijingului cu privire la extinderea rețelei 5G și a altor soluții digitale, inclusiv cele din cadrul proiectului „Digital Silk Road”.

Pe termen lung, eficacitatea acestui „război” rămâne discutabilă, întrucât o blocadă tehnologică aplicabilă la scară largă pentru China este aproape imposibilă din punct de vedere practic.

De asemenea, nu trebuie ignorată eficacitatea politicilor de dezvoltare a cercetării aplicată de China, de substituire a importurilor și reforma instituțională.

Din punctul de vedere al experților americani în tehnologie, sancțiunile nu sporesc potențialul SUA în competiția cu China. În schimb, acestea prezintă riscuri reale pentru dezvoltarea normală a sectorului digital și a piețelor TIC, care au menținut în mod tradițional accentul pe comerțul mondial, inovarea deschisă și creșterea specializării și cooperării internaționale. Acest lucru, la rândul său, poate avea efecte adverse asupra economiei SUA în sine.

În același timp, subvențiile guvernamentale din partea ambelor părți pentru dezvoltarea sau relocarea capacităților de producție a TIC avansate pe teritoriul național au atins niveluri impresionante, de ordinul sutelor de miliarde de dolari alocate de fiecare parte pentru perioada următoare.

Cel puțin deocamdată, cooperarea în domeniu între cele două state pare să fie de domeniul trecutului; „tech war” este în plină desfășurare, cu toată gama de acțiuni ce pot fi puse în practică, mergând de la acuzații de practici neloiale, la sancțiuni reciproce, la limitarea exporturilor și importurilor bilaterale, până la reducerea schimbului de experiență și de date în domeniul TIC de ultimă generație.

BIBLIOGRAFIE

1. <https://www.lawfaremedia.org/article/why-the-united-states-is-losing-the-tech-war-with-china>, accesat în 17.02.2024;
2. <https://www.realinstitutoelcano.org/en/analyses/the-us-china-technology-war-and-its-effects-on-europe/>, accesat 03.03.2024;
3. <https://www.scmp.com/knowledge/topics/us-china-tech-war-rivalry/news>, accesat în 27.03.2024;
4. <https://www.scmp.com/tech/tech-war/article/3257442/tech-war-china-quietly-making-progress-new-techniques-cut-reliance-advanced-asml-lithography>, accesat în 01.04.2024;
5. <https://www.forbes.com/sites/ninaxiang/2024/03/12/tech-war-crossfire-middle-eastern-companies-may-be-forced-to-choose-between-china-and-the-us/>, accesat în 02.04.2024.

OPINII

INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ ȘI VIITORUL NOSTRU... POSTUMAN

Gl. mr. (rtr.) prof. univ. dr. Gheorghe NICOLAESCU

În ultimul timp s-a scris, continuă să se scrie și, probabil va curge și pe viitor multă cerneală pe această temă, dar înclin să cred că subiectul nu va putea fi epuizat niciodată, deși astăzi, cel puțin, el se discută peste tot în lume. Suntem avertizați că dacă nu se iau măsuri serioase, omenirea va fi „anihilată” de

către Inteligența Artificială (IA).

Uneori, demersurile unor așa-ziși experți capătă dimensiuni ilare, pentru că unii dintre aceștia au cerut nici mai mult, nici mai puțin ca să se ia o pauză în dezvoltarea acestui fenomen, ca și cum studiile și cercetările în domeniu ar avea ceva comun cu un meci de baschet sau de volei, care ar putea fi întrerupt pentru un anumit timp de către arbitru la solicitarea de „time out” a unuia dintre antrenorii echipelor aflate în joc. Trebuie să fim de acord că fenomenul IA scăpat de sub control poate avea consecințe nefaste asupra vieții umane, însă cred că va trebui să ne aplecăm mai mult asupra propunerilor referitoare la „control” și dacă identificăm metodele, formulele, care asigură eficiența reală a controlului asupra dezvoltării IA. Totodată, se vorbește de o „dezamorsare a riscului de extincție a rasei umane” obiectiv ce ar trebui să devină o „prioritate globală”. În acest caz, ar trebui să aflăm care au fost prioritățile „globale” ale omenirii de-a lungul timpului și câte dintre ele au putut fi puse în operă și, vă rog să-mi permiteți să și dau un răspuns: niciuna.

Totdeauna au existat state, interese, entități etc. care s-au opus realizării unor astfel de priorități. Să ne amintim de eșecul interzicerii proliferării armelor nucleare, proliferare care nu a ținut cont de nicio rațiune privind menținerea unui climat de pace global. În cursa nebunească a înarmării nucleare dintre cele două mari puteri rezultate în urma celui de-Al Doilea Război Mondial – SUA și URSS – cu toate tratatele semnate, nu s-a reușit limitarea proliferării înarmărilor nucleare. Mai mult, în scurt timp, un grup, e drept nu foarte mare de state, au reușit prin mijloace mai mult sau mai puțin ortodoxe să-și creeze arsenale nucleare sporind astfel pericolul folosirii armelor nucleare în luptă sau în atacuri teroriste. Încercarea statelor

implicate în cursa înarmării nucleare de a obține un așa-zis avantaj strategic continuă și astăzi. Introducerea în arsenalele nucleare ale marilor puteri a armelor hipersonice, fie cu încărcătură nucleară sau clasică, este categoric un pas înainte spre tensionarea situației globale de securitate, nu de detensionare a acesteia. Ca să nu mai reamintim de un alt risc global, cel al schimbărilor climatice. Încă dinainte de căderea comunismului, s-au emis avertismente în legătură cu acest fenomen și despre impactul IA în influențarea pozitivă sau negativă a modificărilor climatice. Așa cum în orice plantă există atât medicament, cât și otravă tot astfel IA ne poate oferi soluții de protejarea mediului, dar și de distrugere a acestuia. Nu întâmplător specialiștii militari consideră că introducerea IA în arhitectura sistemelor de arme moderne le face mai periculoase chiar decât arma nucleară.

În martie 2023, peste 1000 de experți, oameni de știință, precum și alte personalități, printre care, de-acum celebrul miliardar Elon Musk, au lansat un apel prin care se solicita „o pauză de șase luni” în dezvoltarea IA și pentru „a evalua cât mai bine pericolele”.

Printre semnatarii acestui apel s-au numărat și directorii marilor companii de tehnologii avansate: Microsoft și Google. Unii critici au semnalat că aceste tipuri de demersuri au mai degrabă rol de a face publicitate companiilor și corporațiilor implicate, decât să contribuie la luarea unor măsuri menite să instituie un control eficient asupra IA.

Până și guvernul chinez a atras atenția asupra pericolelor pe care le ridică dezvoltarea haotică a IA și a cerut măsuri mai puternice de securitate națională, solicitând totodată ca furnizorii de IA să adere la „valorile socialiste”. Pe bună dreptate apare întrebarea cui anume solicită semnatarii Apelului să facă o pauză de șase luni în activitatea de cercetare în domeniul IA? Iar guvernul chinez, de exemplu, cam ce consideră că se poate rezolva prin aderarea „furnizorilor de IA chinezi probabil” la valorile socialiste?! Și dacă „furnizorii de IA” din țările avansate tehnologic nu vor să adere la aceste valori, ce se va întâmpla? Se va stopa, sau, măcar diminua, cursa evoluției IA? Credem că lucrurile sunt ceva mai complicate și că o simplă alipire a concepțiilor furnizorilor de IA la valori politice, indiferent care ar fi ele, ar duce implicit la rezolvarea problemei, pentru că este foarte greu, dacă nu chiar imposibil, să te lupți cu o himeră. Pentru că, în esență, aceasta este IA: o himeră.

Ne găsim astăzi la nivelul la care IA se apropie de nivelul inteligenței umane, iar ceea ce a depășit-o până acum sunt doar praguri izolate, ce țin de domeniul senzorialului, al afectelor și sentimentelor, ceea ce, deocamdată nu reprezintă riscuri pentru societatea umană. Problema se pune atunci când

IA va depăși nivelul inteligenței umane și cât timp îi va mai lua pentru aceasta și care ar fi modalitățile și instrumentele prin care omul va reuși să controleze IA. Din analizele efectuate până acum, se poate desprinde o concluzie simplă și lipsită de pretenții: nu poate exista o entitate umană, indiferent de gradul său de inteligență, care să fie în stare să limiteze, să stopeze, să interzică sau să impună „pauze” în evoluția IA. Mereu se vor găsi acele minți strălucite, personalități geniale care vor continua cercetările, care vor determina o evoluție relativ rapidă a IA. Pe tot acest parcurs, inteligența umană va juca un rol decisiv, până în momentul în care IA va căpăta CONȘTIINȚĂ. Din momentul acela, controlul inteligenței umane asupra celei artificiale se va diminua progresiv până la atingerea unui nivel care nu va mai avea prea mare importanță. Specialiștii și experții în IA estimează că o super inteligență artificială (SIA) ar putea fi operațională la începutul secolului viitor. Acest lucru ar însemna că pe parcursul viitorilor 60-80 de ani, IA va atinge nivelul gândirii umane, iar de la începutul secolului XXII omenirea se va confrunta cu o SIA bazată pe o conștiință proprie. Pe de altă parte, trebuie să recunoaștem deschis că astăzi, cel puțin, există un decalaj substanțial între fenomenele neurologice umane și capacitatea noastră de a le înțelege pe deplin. În medicină, intervențiile pe creierul uman se produc cu foarte multă circumspecție, întrucât creierul este mai complicat decât toate celelalte organe interne ale omului. Creierul uman este singurul teritoriu necucerit pe deplin de știință și probabil această situație va mai dura multă vreme, dar nu pentru totdeauna. Un transplant de inimă a fost efectuat în ultima parte a secolului XX, un transplant de creier nu s-a produs încă. Cineva spunea că „omul”, prin inventarea IA (calculatorul, roboții, programele aplicații etc.) care analizează, calculează, indexează date, ceea ce nouă, inventatorii ei, ni se par a fi activități rutiniere, obositoare sau plictisitoare, a generat o mutație benefică în formă dar periculoasă în fond – producerea unui fenomen pe cale artificială fără să avem habar de corespondentul său din natură.

Este paradoxal că în ziua de astăzi cele mai puternice și mai stabile rețele neuronale se bazează și se inspiră pe funcționarea creierului uman, cu toată necunoașterea lui în profunzime. Modelul de bază în cercetarea științifică neuronală este creierul uman și acesta devine din ce în ce mai artificial în contextul imitării unor funcții prin arhitectura IA.

Culmea că afirmația de mai sus mi se pare a fi foarte optimistă, deoarece până în prezent nu s-a reușit simularea niciunui fel de creier, nici măcar al unei găze sau al unui animal cu o construcție simplă. Se pare că cercetările în domeniu au ajuns la stadiul la care să fie posibilă crearea unei inteligențe

și cu altceva în afară de neuroni și că aceasta ar fi mult mai performantă decât inteligența de natură biologică.

Cu alte cuvinte, pot fi înlocuiți neuronii având în vedere că inteligența este, de fapt, un bagaj de informații. Deci există un factor cumulativ centrat pe informații de orice natură, aceste informații trebuie transportate de o infinitate de vectori (suportți) fizici pe o altă infinitate de suportți fizici care trebuie creați.

Să luăm ca exemplu datele care privesc Al Doilea Război Mondial sau „Războiul Rece” sau orice alt eveniment istoric important.

Mesajul care se transmite în legătură cu toate faptele care compun un eveniment sau altul reprezintă o informație care poate avea ca suport volume de carte, volume de casete video, fișe informatice și altele.

Informația privind evenimentele respective există și va exista pe aceste modele de suport fizic. În efortul de a exercita pe viitor un control cât mai eficace asupra IA, oamenii de știință pornesc de la o realitate destul de dură și anume că aparatul nostru cognitiv nu a fost destinat de natură pentru a fi capabil să-și maximizeze inteligența, ci doar pentru a maximiza șansele noastre de supraviețuire, ceea ce nu este același lucru. Creierul uman funcționează în baza unei resurse energetice limitată, ceea ce va determina o dificultate din ce în ce mai mare în înfruntarea cu IA dusă spre formele ei maxime de evoluție.

Nick Bostrom² identifica șase avantaje ale IA asupra inteligenței neuronale:

1. Creierul calculează de șapte ori mai lent decât calculatoarele actuale;
2. În creierul uman informația circulă cu o viteză de 120 m/sec, în timp ce într-un calculator aceasta circulă cu viteza luminii (300.000 km/sec);
3. Un calculator este extensibil într-un mod nedefinit, în timp ce creierul uman conține un număr limitat de neuroni neregenerabili);
4. Capacitatea de stocare a calculatoarelor actuale este cu mult mai mare decât a creierului nostru;
5. Tranzistorii (cipurile) sunt mai fiabili decât neuronii;
6. Fișierele numerice și arhitecturile sunt maleabile, duplicabile și interschimbabile, în vreme ce memoria biologică nu are asemenea însușiri).

Pe baza acestor concluzii, experții în IA apreciază un progres extraordinar care va sfârși prin a provoca o așa numită „explozie de inteligență” care ar putea fi fulgerătoare, fapt ce va genera în timp extrem de scurt (câteva săptămâni, câteva zile, ba chiar câteva ore) ceea ce Bostrom denumește „SINGLETON”, adică apariția unei superinteligențe

² Nick Bostrom- „Superintelligence”, Ed. Dunod, 2017, pag.27

concurrente. Până la apariția acestui Singleton, inteligența umană rămâne un fenomen descentralizat.

Inteligența umanității se manifestă printr-o colaborare cu numeroase creiere umane. Apariția Singleton-ului superinteligent va determina transformarea inteligenței într-un fenomen centralizat.

Întrebarea pe care ne-o punem toți este dacă IA trebuie să înlocuiască omul în scopul unei existențe mai bune sau mai rele? Pentru că un răspuns mulțumitor nu poate fi dat astăzi, oamenii de știință nu pot face altceva decât să pună omenirea în gardă. Deocamdată, doar oamenii de știință și autorii de sciece-fiction rămân să se preocupe de acest subiect și să trateze SIA drept o chestiune de viață și de moarte pentru rasa umană. Judecând în mod schematic, se apreciază că SIA ar putea avea trei atitudini importante față de subiectul uman:

1. A-l servi pe om și a-i acorda sprijin;
2. Să se dezintereseze de om;
3. Să-l considere o amenințare.

Caracterizând de o manieră contraintuitivă cele trei variante expuse mai sus, putem să ajungem la concluzia că, într-un mod sau altul, fiecare din cele trei tendințe enumerate mai sus nu ne va împinge către dispariție.

Iar în concluzie se afirmă că va fi suficient ca SIA să obțină accesul la Internet pentru a cuceri în acest fel întreaga comunitate umană. Prea multe clarificări în sprijinul acestei ultime afirmații nu se fac, de aceea ni se oferă libertatea de a formula anumite considerații.

1. Se cunoaște foarte bine despre modul în care, în zilele noastre, Internetul a fost inventat și controlat de un grup de oameni de știință, pus apoi în sprijinul unei propagande care numai interesele umanității nu le-a servit (să trecem doar succint în revistă Războiul din Iugoslavia, Lupta împotriva terorismului, Pandemia COVID-19, Războiul din Ucraina și câte altele). Internetul este un mijloc de comunicare și informare. Nu internetul este de vină, ci cei care manipulează informația, în primul rând media socială sau cum a început să se numească în ultima vreme: „hatred media” adică media urei sau care propagă ura.

2. Aceasta a însemnat că deasupra a tot ce înseamnă „rețelele de socializare”, au existat factori și grupuri de decizie globale care au controlat și folosit în scopuri obscure aceste rețele. Remediul acestei acțiuni este educația celor ce caută să se informeze pe Internet de a ști cum să separe „informațiile de zgomote”. Acesta este un principiu de bază al analizei.

3. Cum se poate ști precis dacă SIA va juca în ultimul moment un rol negativ în istoria umanității și dacă atingerea unui nivel superior al cunoașterii de sine nu va fi cea în măsură să salveze rasa umană de la

extincție?! Plecarea de la premisa că SIA va avea un rol nefast în istoria umanității ni se pare cel puțin discutabilă.

Dacă plecăm de la premisa că omul, nefiind nici rezonabil, nici înțelept, nici rațional, singurul lucru rezonabil de făcut de către SIA ar fi să-l elimine. Iar dacă nimic nu pare a proteja umanitatea de efectele SIA, ar trebui decretat un moratoriu asupra tuturor cercetărilor în domeniul IA?

Cu alte cuvinte, nu trebuie să disperăm și să ne resemnăm pentru că este posibil să vedem lucrurile altfel decât se vor petrece în realitate, cândva.

Adevăratul risc este ca SIA să fie exact ca noi, adică o inteligență limitată, care să ne semene într-o proporție semnificativă. Bănuiesc că dacă Dumnezeu a creat omul după chipul și asemănarea lui și noi putem crea robotul, ca exponent al IA, după chipul și asemănarea noastră, dacă nu chiar mai bun, dar cu mai puține tendințe de distrugere și autodistrugere.

În fața unei astfel de perspective se formulează posibilitatea apropiării de scopurile asumate de SIA. Se are în vedere posibilitatea de a insufla SIA caracteristici umane ca setea de cunoaștere, curiozitatea, capacitatea de a autoînvăța și, posibil, să aibă, cândva și sentimente.

Deocamdată, ceea ce putem afirma cu certitudine este faptul că în curând vor exista două tipuri de inteligență: umană și artificială. Cum vor coexista, interacționa și cum vor influența viața, rămâne de văzut. Mai multe răspunsuri la aceste întrebări decât cele oferite de oamenii de știință ne pot fi furnizate doar de creatorii de science-fiction.

Concluzii

1. O legislație care să limiteze perfecționarea SIA nu va fi posibilă acum și, cu atât mai mult, în viitor. Ritmul I.A. de evoluție depășește cu mult puterea omului de a legifera. Probabil că în viitor va apărea o elită care va ocupa o poziție dominantă în societatea viitoare datorită controlului asupra tehnologiilor IA și a acumulării de avere. Parafrazându-l pe Yuval Noah Harari este posibil să apară o nouă stratificare socială: homo sapiens să devină cel întreținut și pe cale de eliminare treptată și homo deus va fi noul motor de dezvoltare a civilizației umane. Să ne amintim de filmul genial al lui Charlie Chaplin, „Timpuri noi”. Filmul era doar unul dintre primele tentative de a arăta lumii ce ne așteaptă.

2. Oamenii se vor reduce drastic ca număr. Mecanismele de extincție umană le constatăm chiar de astăzi: războaie, pandemii, dereglări climatice masive, cutremure, înfometare etc. Și aceste măsuri vor evolua către un singur scop: reducerea la minimum posibil a rasei umane.

3. Astăzi, printr-o incoerență și iresponsabilă politică în domeniul învățământului și culturii, se face tot posibilul ca tânăra generație să nu mai

aibă memorie. Nimeni nu mai pretinde la școală să se învețe versuri ale marilor clasici, nimeni nu mai cere date în legătură cu marile evenimente istorice. Popoarele fără istorie și fără memorie, sunt popoare pierdute.

4. Inteligența Artificială reprezintă astăzi o lume în plină efervescență. Progresele obținute în domeniu au darul de a stimula cercetarea pe de o parte, dar și să provoace îngrijorare pe de altă parte. Se pune problema ca umanitatea să dispară? Dacă avem în vedere faptul că omul reprezintă cea mai minunată creație a evoluției, răspunsul la întrebare ar fi, cu siguranță, negativ. Pe de altă parte, dacă se gândește în termenii în care umanitatea nu reprezintă altceva decât un dușman de moarte al ecosistemelor, atunci, cu siguranță, trebuie să ne pregătim pentru ce este mai rău. Adevăratul risc ar putea fi ca IA să nu se deosebească de noi, oamenii.

5. Părerile precum că IA ar putea fi corectată, încetinită, stopată sau interzisă prin pachete legislative nu sunt decât aberații imposibil de pus în aplicare.

6. IA reprezintă o treaptă superioară în evoluția umanității. O „civilizație” a IA în afara prezenței active și creative a omului este fără viitor. Doar inteligența umană poate rupe barierele cunoașterii.

CONFLICTUL INTERETNIC ROMÂNNO-MAGHIAR TÂRGU MUREȘ: 19-21 MARTIE 1990³

Cdor. (rtr.) dr. Mihai AXANTE

Conflictul interetnic româno-maghiar de la Târgu Mureș, cunoscut și ca „Martie neagră” (în maghiară Fekete Március) a constat în confruntările grave care au avut loc în zilele de 19-21 martie 1990, în urma cărora au fost morți și răniți, iar conviețuirea interetnică în Mureș a degenerat considerabil pentru mult timp.

După cum apreciază istoricii și analiștii politici și militari români, și nu numai aceștia, evenimentele de la Târgu Mureș au fost premeditate și provocate de Ungaria. La baza acestor evenimente a stat Planul „Virradat” / „Aurora zorilor-IV”.

Pentru început câteva remarci privind apariția și desfășurarea în timp a planurilor „Aurora zorilor”. În anul 1920, Horthy, abia ajuns la putere a cerut militarilor să pună la punct planul „Virradat” / „Aurora zorilor”. Numele ar fi fost inspirat dintr-o poezia a lui Petőfi Șandor, „Viață sau moarte”:

„Tu sârbule, croatule, neamțule, slovacule, valahime,
Ce tot mușcați pe maghiar?...
Nu sunteți decât niște corbi, corbi hulpavi și scârboși,
Dar maghiarul nu este încă un cadavru,
Nu, pe Dumnezeuul meu, nu!
Și își va zugrăvi pe cer
Aurora zorilor cu sângele vostru...”

Planul Aurora zorilor-I prevedea recuperarea prin luptă a teritoriilor stăpânite de Ungaria până la semnarea Tratatului de Pace de la Trianon. Analizând situația reală în raportul de forțe dintre unguri și vecini, planul a fost introdus în seif de serviciile secrete maghiare.

³ Materialul este un subcapitol al cărții „Conflictele interetnice româno-maghiare, 955 d.Hr. - martie 1990” ce se adaugă la celelalte 13 volume scrise de colegul nostru, comandorul (rtr.) Mihai AXANTE.

A urmat Planul „Virradat” / „Aurora zorilor-II”, care prevedea: ocuparea Slovaciei, Croației, Sloveniei, a Ucrainei Subcarpatice și a întregii Transilvanii. Planul a fost mereu actualizat până în anul 1938, când din nou planul a fost pus la conservare.

Planul „Virradat” / „Aurora zorilor-III” a fost finalizat fără ca Ungaria să tragă un singur cartuș. În urma Diktatului de la Viena, Ungaria și-a realizat parțial planurile revanșarde.

Pregătirea Planului „Aurora Zorilor-IV” a durat aproape un an (mai 1989-martie 1990), iar punerea în operă a implicat mii de „elemente turbulente”, sute de mercenari, zeci de ofițeri de informații acoperiți. Deznodământul conflictului interetnic de la Târgu Mureș a însemnat și eșecul planului maghiarilor de a autonomiza Transilvania. Aspectele pe zile ale evenimentelor de la Târgu Mureș sunt prezentate în continuare.

La 19 martie 1990 conflictul a fost amorsat. Pe la ora 08.00 s-a întrunit Biroul județean al Consiliul Provizoriu de Unitate Națională (CPUN), pentru o nouă împărțire a atribuțiilor. Către ora 10.00, manifestații români adunați în fața primăriei din Târgu Mureș au solicitat demisia lui Kincses Elod, a lui Tokes Andras (membri CPUN Târgu Mureș), respectiv a lui Kiraly Karoly (vicepreședinte CPUN). După ceea ce scandau manifestații, își dădeai seama de starea de spirit: „Murim, luptăm, Ardealul nu-l cedăm!”, „Limba română să fie stăpână!”, „Iliescu nu uita și Ardealul-i țara ta!”. S-a cântat Hora Unirii. Românii se simțeau frustrați și abandonăți. Kincses Elod era cel care, prin tertipuri avocațești, a încercat să demonstreze că românii sunt profanatorii propriilor lor simboluri naționale. Încercând să se adreseze manifestațiilor a fost huiduit. După prânz, sub presiunea mulțimii, dar și a reprezentanților CPUN local, Kincses a demisionat.

Pe la ora 14.30, ziaristul irlandez Honeyford Gary Lawon s-a cazat la hotelul „Grand”, camera 709. Între timp a cerut cheia de la ieșirea pe terasă de la etajul 11, de unde a filmat în ziua următoare.

În jurul orei 15.00 peste 100 de maghiari s-au adunat în fața sediilor partidelor (PNL, PNT și UDMR) intenționând să-l reinstaleze în funcție pe Kincses. În același timp, transportați cu mai multe autobuze de la Reghin, Hodac, Ibănești, Rușii Munți, Toaca, Deda Bistra, românii s-au îndreptat spre Studioul de Radio Târgu Mureș. Sătenii fuseseră alertați că la Târgu Mureș ungerii îi omoară pe români. Era ora 16.00. Ajungând în dreptul sediului partidelor politice, s-au luat la bătaie cu maghiarii rămași în zonă. Autoritățile locale au susținut că „persoane rămase neidentificate”(!) au aruncat cu diverse obiecte de la etajul clădirii în grupul de săteni care se deplasa spre clădirea studioului de radio, pentru a protesta împotriva

unui discurs jignitor la adresa românilor. Clădirea unde se afla sediul UDMR a fost asaltată. Cei 77 de etnici maghiari refugiați în clădire au cerut ajutorul Poliției și Armatei. Generalul Scriciu (președintele Consiliului județean al CPUN) și colonelul Judea (președintele CPUN Târgu Mureș) au reușit să-l scoată afară pe Sütő András, împreună cu mai mulți colegi, promițând protecția lor cu escortă. În fața mulțimii, grupul maghiar a fost lăsat practic singur. Sütő a fost lovit, salvat în ultimă instanță, dar și-a pierdut un ochi.

Într-un interviu acordat ziarului canadian Toronto Star la 19 martie 1990, episcopul László Tőkés susținea că „violența va continua atâta timp cât guvernul pune o parte din vină pe seama minorității maghiare”.

La 20 martie 1990, începând cu ora 08.30, cele două tabere au început să se regrupeze, ajungându-se ca în centrul orașului să se desfășoare două mitinguri spontane. Mulțimea etnicilor maghiari, a început să se strângă în fața Primăriei, pentru a protesta împotriva atacării sediului UDMR din ziua anterioară. S-a cerut ca Kincses să fie readus în Consiliul județean, iar președintele Iliescu să vină la TârguMureș să rezolve situația.

La 20 martie 1990 Ion Iliescu îl vizitează la clinica de oftalmologie a Spitalului Militar Central (SMC) din București pe Sütő András pe care îl asigură de întreaga sa considerație.

Președintele Ion Iliescu a întrebat dacă este cazul să vină la Târgu Mureș, iar generalul Scriciu l-a asigurat că situația poate fi ținută sub control. Ce a urmat este rezultanta greșelilor care puteau fi evitate.

Spre ora 12.00 s-au strâns în fața primăriei județene circa 15.000 de maghiari, inclusiv cei veniți din Sovata și de pe Valea Nirajului, din Acățari, Miercurea Nirajului, Eremitu și care au ocupat spațiul de la Consiliul județean până la statuia lui Avram Iancu. Pe cealaltă parte, în jurul orei 13.00, oamenii care ieșeau de la lucru și o mulțime de cca. 3.000 de români, inclusiv cei veniți (aduși) din Reghin, de pe Valea Gurghiului, din Ibănești, Hodac, Toaca, ocupau spațiul de la Consiliul județean spre Catedrala mică. Unii dintre ei purtau însemnele „Vetrei Românești”. Potrivit surselor maghiare, țărani români din localitățile mureșene au fost aduși la Târgu Mureș cu opt autobuze comandate de „Vatra Românească” la data de 15 martie 1990. La ora 14.00 primăria județeană a fost ocupată de demonstranții maghiari, iar generalul Scriciu, a fost sechestrat și ținut ostatic timp de 16 ore.

Polițiștii plasați între cele două tabere, tot pe la ora 14.00, erau fără arme și echipament de protecție și, în mod evident, erau ridicol de insuficienți pentru a menține separate cele două părți aflate în conflict. În acel moment, generalul Scriciu a cerut șefilor poliției și armatei să blocheze intrările în

oraș și a primit asigurări pe la ora 14.30 că poliția a blocat deja drumurile. Informații neconfirmate arată însă că blocajele poliției erau în cel mai bun caz insuficiente, iar în cel mai rău caz, dădeau liberă trecere. Este clar că autobuzele și camioanele, care aduceau atât români, cât și maghiari, din sate, au sosit în centrul orașului după ce drumurile trebuiau să fi fost închise.

Între timp, o autobasculantă condusă de Marin Preda a capotat pe treptele Catedralei mici. Șoferul a fost lovit cu pietre și a pierdut controlul mașinii, retezând un stâlp de înaltă tensiune, care i-a accidentat mortal pe Teodor Rusu, respectiv Kiss Zoltan, din comuna Gheorghe Doja. Liderii maghiari au susținut că șoferul a fost sub influența alcoolului și a intrat intenționat în mulțime!

În comuna Ernei, mai multe autobuze cu români de pe Valea Mureșului și a Gurghiului au fost oprite, incendiate, iar pasagerii molestați.

Atât membrii români, cât și cei maghiari ai Consiliului județean au încercat să liniștească mulțimea și au promis că Iliescu va veni la Târgu Mureș. Tensiunea din piață a continuat să crească. Martorii oculari au declarat că cele două părți, aflate față în față, de-a lungul șirului de polițiști, se insultau și au început să arunce cu diferite obiecte peste capetele polițiștilor.

După orele 16.30, în dreptul hotelului „Grand” s-a adunat un grup de români, format din cca. 300 persoane, care scandau lozincile din ziua precedentă. Masa compactă a maghiarilor scandau „Acum ori niciodată”, „Acum și aici”, „Jos cu Vatra Românească”. În permanență, prin stația de amplificare, maghiarii erau incitați de Kincses Elod, Jakabfi Attila și alții.

La scurt timp o masă de cetățeni de etnie maghiară din valea Nirajului și Sovata, veniți prin Eremitu și coborând pe strada Bradului din Târgu Mureș cu ajutorul a 3 camioane, care au parcat în piața Bolyai și înarmați cu bâte, topoare, cuțite și alte obiecte contondente, în grup organizat, au incendiat autobuzele celor din Reghin, Hodac și Ibănești. Grupul maghiar a reușit să incendieze toate autobuzele cu care veniseră noii combatanți români și să-i agrezeze pe săteni. În aceste momente tensionate Mihăilă Cofariu a fost schilodit. Doi dintre agresorii acestuia au fost cetățenii de etnie maghiară Barabás Ernő și Pal Cseresznyes. Aceste momente au fost surprinse de aparatele de filmare ale cameramanilor prezenți în hotelul „Grand”, în fața căruia s-au desfășurat evenimentele.

În jurul orei 18.00, primele tancuri ale Diviziei 6 Tancuri și-au făcut apariția în zonă. Aprobarea de intervenție pentru aplanarea conflictului a fost dată târziu, iar încăierarea generală și scenele de coșmar erau deja consumate. Au fost așezate două rânduri de tancuri, sub comanda col.

Ștefan Damian, între cele două părți combatante. Prezența Armatei nu a calmat spiritele, dar violența atacurilor în valuri a scăzut în intensitate. Așadar, în centrul Târgu Mureșului, ceea ce doar se prefigura nu a mai putut fi stopat. Cordonul de milițieni neînarmați nu i-au putut opri pe români și maghiari să se încaiere. Conflictul care începea să semene cu un masacru general a izbucnit între orele 16.00-17.00 când cordonul de polițiști a fost rupt. Din acel moment, a fost o luptă de stradă generală în care erau implicate ambele grupuri, cu atrocități comise de ambele părți, cele mai grave produse între 21.30 și 22.30, când au sosit în oraș țigani de la Sângeorgiu de Mureș, să-i sprijine pe maghiari. S-au folosit drept arsenal de luptă cocktailuri Molotov, bâte, furci, bile metalice, topoare, sulite cu vârf metalic și săbii.

Interviurile luate de „Helsinki Watch” și video-filmele evenimentelor vor să confirme faptul că maghiarii au sosit la Primărie neînarmați și s-au înarmat doar pentru autoapărare în momentul primului atac al românilor (fals, de unde au luat armele?!). Se vede la fel de clar că românii adunați în centru nu erau înarmați cu ciomege sau vergele metalice, în schimb, cei care veneau în oraș din satele din afară erau cei care păreau să fie înarmați cu uneltele lor agricole, precum și cu arme.

Pe la ora 21.00, generalul Scriciu a vorbit cu primul ministru Petre Roman la București, spunându-i-se că într-o oră sosesc trupe. Din nou, la 21.30, primul ministru Roman a promis că trupele urmează să sosească în 35 minute. Au sosit, dar mai târziu. Acest aspect este detaliat în rândurile care urmează.

La 20 martie, ora 21.15, au sosit de la Sărățeni / Sovata, 4 autobuze și 3 turisme care au parcat în spatele Liceului „Al. Papiu Ilarian” și au debarcat aprox. 200 de persoane, înarmate cu bâte și răngi. S-au organizat în grupuri de luptă și s-au îndreptat spre centrul orașului. Erau conduse de inginerul Biro Imre de la fabrica „Electromureș” și de unchiul acestuia. Aceștia au cutreierat orașul până la ora 04.00, în ziua de 21 martie, când s-au retras. Inginerul Biro a declarat: „Am învins pe români”!

În jurul orelor 22.00-23.00, grupurile au început să se împrăștie. Conflictul părea că se încheiase. S-a dat ordin să fie blocate toate intrările în oraș, să fie legitimate toate persoanele, oprite și verificate mașinile care încercau să intre și să iasă din oraș. Situația era sub un control aparent. Dar Primăria și Prefectura rămăseseră sub controlul manifestațiilor maghiari.

În noaptea de 20/21 martie 1990, autori neidentificați au incendiat biserica ortodoxă (monument istoric din sec XVII-lea) din comuna Vărgata, satul Velea, dispărând astfel unul dintre cele mai valoroase monumente de artă românească care atestă existența românilor pe aceste locuri.

În cartea sa „Martie negru la Târgu Mureș”, Elöd Kincses referindu-se la cartea „Zori Însângerate” a lui Păcuraru și Bichir, face următoarea remarcă: „Autorii tac și despre faptul că, la 20 martie 1990, trenul minerilor din Valea Jiului a fost întors din gara Războieni, iar autobuzele cu moșii din Zlatna nu au mai pornit spre Târgu Mureș în urma intervenției telefonice a lui Gelu Voican Voiculescu”.

Fac următoarea precizare: la 11 martie 1990 fusesem numit șeful Secției operații în Statul Major al Comandamentului Aviației Militare (C.Av.M.). Eram la curent cu ce se întâmplă la Târgu Mureș și cu misiunile ce reveneau Aviației militare. În dimineața zilei de 20 martie 1990, s-a primit misiunea ca un avion AN-26, comandant de echipaj fiind maiorul Trăistariu Viorel, să se deplaseze la Târgu Mureș pentru a transporta un grup de ofițeri: col. Rădulescu Iordan, reprezentant al CPUN, lt. col Chelaru Mircea, șeful cercetării de la Divizia 57 Mecanizată și generalul-maior Diamandescu Corneliu de la Ministerul de Interne. Avionul a aterizat la Vidrasău în jurul orei 11.00, iar persoanele transportate și echipajul urmând să fie cazate la hotelul „Grand”. Generalul Diamandescu a dispărut de la aeroport și misiunea acestuia se încheiase! Echipajul avionului s-a cazat la hotel și a avut ocazia să intre în contact cu unii ziariști cazați în aceeași locație. Mai mult, pe timpul șederii în hotel, aviatorii de la Otopeni le-au oferit o parte din pachetele lor de hrană ziariștilor cazați la „Grand”. Colonelul Rădulescu și locotenentul-colonel Chelaru au luat legătura cu conducerea provizorie locală, s-au informat asupra situației și când evenimentele începuseră să degereze, cei doi ofițeri ai armatei au intervenit pentru calmarea situației. Iată ce scriea Ziarul de Mureș despre prezența locotenentului-colonel Chelaru la Târgu Mureș: „Cert este că, în martie 1990, Chelaru a fost trimis de Statul Major General la Târgu Mureș pentru a arbitra meciul de cafeală interetnică pus la cale de SRI. Cu această ocazie, a fost decorat cu o rangă în cap, fiind salvat de doi ofițeri care l-au adăpostit în sediul Prefecturii”. A doua zi cei doi ofițeri, Rădulescu și Chelaru, înainte de prânz, s-au deplasat la București. Cei doi ofițeri s-au deplasat printre taberele aflate în conflict încercând să le tempereze, dar fără succes.

Iată ce spune generalul Scriciu despre cei doi, în scrisoarea sa către procurorul general al României: „În jurul orei 18.00 au încercat să pătrundă în sediu col. Rădulescu, de la CPUN, și lt. col. Chelaru, de la Ministerul Apărării Naționale. Ambii ofițeri au fost molestați și loviți, primind lovituri grave la cap și pe corp, ca urmare fiind internați în spital”.

Generalul Chelaru în CV-ul său menționa: „Din ordinul Președintelui CPUN, Ion Iliescu, în ziua de 20 martie (generalul Chelaru n.a.) intră în

grupul de criză și se deplasează cu avionul la Târgu Mureș. După primele ciocniri violente, rămas singur, reușește cu dificultate să separe cele două părți aflate în conflict, iar cu ajutorul trupelor de parașutiști sosite în noaptea de 20-21 martie, realizează pe deplin dezangajarea zonei. Este rănit la picior și suferă arsuri de gradul 2 pe brațul drept. Este rechemat la București în dimineața zilei de 21 martie”.

Ținând seamă de aceste evenimente, prin hotărîrea nr. 5 din 20 martie 1990, a Biroului Executiv al CPUN s-a format o comisie centrală de anchetă pentru analizarea cauzelor, stabilirea soluțiilor în vederea restabilirii ordinii și liniștii publice, precum și a identificării persoanelor care s-au făcut vinovate de incidente, spre a fi trase la răspundere. Componența comisiei: profesorul universitar Ioan Mânzatu, vicepreședinte al CPUN, Mihai Drăgănescu, viceprim-ministru al Guvernului, Nicolae S. Dumitru și Nicolae Radu membri în Biroul Executiv al CPUN, general-colonel Nicolae Eftimescu, adjunct al șefului Marelui Stat Major al Armatei, general-maior Corneliu Diamandescu, adjunct al ministrului de interne, Verestóy Attila membru CPUN și Nicolae Cochinescu, director la Procuratura Generală. Comisia avea obligația să prezinte în termen de 14 zile concluziile anchetei și să propună soluții. În primele zile de activitate, comisia a fost condusă de Gelu Voican Voiculescu.

La propunerea delegației bucureștene, situația creată la Târgu Mureș ar fi trebuit rezolvată în cadrul unei serii de negocieri, organizate cu participarea reprezentanților UDMR și Vatra Românească (VR). Delegațiile, alcătuite din câte 10 membri desemnați de cele două organizații, au început negocierile prin intermediul delegației guvernamentale, ca reprezentanți ai celor două comunități etnice, nu ca organizații politice. Datorită atât acestui fapt, cât și situației în care reprezentanții CPUN au ajuns pe planul secundar, VR a devenit unicul partener român de negociere oficial și recunoscut. Prin cooptarea lor în aceste discuții interetnice, liderii VR, au fost de fapt legitimați. Atitudinea Frontului Salvării Naționale (FSN) a demonstrat faptul că nu dorea să condamne în mod clar violența. Liderii FSN erau dispuși să treacă cu vederea rolul pe care l-a jucat VR înainte și în timpul evenimentelor de la Târgu Mureș și să îi considere pe liderii acesteia parteneri cu drepturi depline la masa negocierilor. Pe timpul evenimentelor de la Târgu Mureș s-a constatat incapacitatea organelor județene CPUN de a soluționa situația apărută.

Să revenim cu unele amănunte privind misiunea parașutiștilor la Târgu Mureș. În dimineața zilei de 20 martie 1990, în jurul orei 08.30, în sala de consiliu de la Baza 90 Aviație de la Otopeni, sub conducerea primului ministru Petre Roman, a avut loc o ședință restrânsă cu tema „Conflictul de

la Târgu Mureș”. S-a hotărât trimiterea unei comisii de la București care să încerce să aplaneze la fața locului conflictul interetnic în amorsare vizibilă, precum și deplasarea unor forțe de intervenție. Comisia a plecat la Târgu Mureș cu un avion AN-24, comandant de echipaj fiind maiorul Muntiu Florin și a aterizat la Vidrasău în jurul orei 14.00. Echipajul avionului a fost cazat la căminul de garnizoană, pentru o mai mare securitate. Ce a făcut comisia este descris de Gelu Voican Voiculescu, într-un interviu cu Dan Andronic. Numai că faptele ce făceau obiectul interviului se petrecuseră cu peste 30 de ani în urmă. De aceea Gelu Voican Voiculescu povestește din amintiri, din cele citite înainte de interviu, fapt pentru care unele date și informații sunt eronate. De aceea folosește des sintagma „cred că”. Domnul Voiculescu a intrat într-o unitate militară, pentru protecție. „Acolo am dormit, acolo am mâncat. Sigur primul lucru pe care l-am făcut am luat legătura cu CPUN-ul județean condus de generalul Scrieciu... După care m-am dus în centru acolo în dispozitivul instalat de generalul Mircea Chelaru (fals, locotenent-colonel Chelaru era deja la București, n.a.), era atunci colonel cred, și erau două tabere: românii aproximativ corespunzător cu populația, cam 50%-50% erau (Fals, raportul era de 4 unguri la 1 român. Mai mult, Gelu Voican Voiculescu a întreprins acțiunea pe 21 martie, când în piață nu mai erau demonstrații, n.a.).

Potrivit hotărârii premierului Petre Roman de a trimite forțe de intervenție la Târgu Mureș, în după-amiaza zilei de 20 martie 1990 a început decolarea celor șapte avioane AN-26 de la Otopeni, cu aterizare la Deveselu, pentru îmbarcarea parașutiștilor de la Caracal. Până către ora 24.00 au aterizat la Vidrasău parașutiștii de la Regimentul 56 Parașutiști Caracal, conduși de locotenent-colonel Tabacu Constantin, șeful de stat major al regimentului. După aterizarea la Vidrasău parașutiștii au fost transportați la Târgu Mureș cu camioane de la Câmpia Turzii. La intrarea în oraș coloana de parașutiști s-a întâlnit cu cea de blindate din localitate și s-au stabilit unele proceduri preliminare de cooperare. Lt. col. Tabacu și ajutoarele sale s-au deplasat la comandamentul diviziei de tancuri pentru a concretiza modalitatea de acțiune. Surprinzător, șeful de stat major al Armatei 4 de la Cluj, în subordinea căreia se afla Divizia 6 Tancuri, generalul Gheorghiu a avut ideea ca parașutiștii să se deplaseze în oraș neînarmați. Lt. col. Tabacu a reacționat prompt spunând că parașutiștii sunt în misiune de luptă și vor avea asupra lor armamentul și muniția aferentă.

În jurul orei 02.00 parașutiștii au ajuns în centrul orașului, la prefectură și primărie. La fața locului parașutiștii au găsit o subunitate de vânători de munte care acționa timorată de atitudinea maghiarilor din instituțiile de stat captive. Din balconul primăriei lt. col. Tabacu s-a adresat maghiarilor cu

propunerea de a părăsi cele două instituții sub protecția parașutiștilor. Interesant este faptul că unul din membrii CPUN de etnie maghiară traducea mulțimii ca manifestanții să rămână pe loc sub protecția parașutiștilor. A intervenit un etnic maghiar, care fusese parașutist la Titu, fost subordonat a lui Tabacu și i-a comunicat acestuia că CPUN-istul maghiar nu se adresează corect manifestanților. Aici a intervenit momentul hotărâtor: manifestanții au fost avertizați că dacă nu părăsesc instituțiile ocupate vor fi arestați cu toții. Mai cu vociferări, în jurul orei 06.00 primăria și clădirea CPUN au fost eliberate. Un fapt foarte interesant: la pătrunderea parașutiștilor în clădirea CPUN, într-o sală Verestóy Attila discuta cu un grup de etnici maghiari cum să-și împartă funcțiile pe plan local, el care era trimis de Iliescu să ancheteze cazul, nu să pună la cale cum să împartă puterea. Parașutiștii au mai acționat câteva ore pe străzile orașului până la calmarea situației, după care au revenit la Caracal, tot pe calea aerului. Deși au acționat exemplar, disciplinați și cu profesionalism, nici un cuvânt de apreciere din partea superiorilor. Poate că gl. Stănculescu nu a dorit ca evenimentul de la Târgu Mureș să fie stins atât de prompt și cu un sfârșit nedorit de maghiarime!

În ziua de 21 martie 1990 situația tensionată a continuat, fiind ridicate baraje pe ruta Târgu Mureș - Reghin, în localitățile Dumbrăvioara, Ernei și Sângeorgiu de Mureș cu scopul de a împiedica venirea spre Târgu Mureș a populației de etnie română. Alte baraje au mai fost instalate în municipiul Târgu Mureș și rutele Târgu Mureș - Sovata, Râciu - Târgu Mureș și Band - Târgu Mureș.

Ce a mai urmat? Reporterul irlandez a difuzat filmul în care românul Mihailă Cofar din Ibănești este maltratată. Filmul irlandezului, practic, a golit de conținut dezinformarea propagată de Ungaria în toată lumea potrivit căreia victima era un student maghiar care manifesta pentru înființarea unei facultăți în limba maghiară la Institutul de Medicină și Farmacie (IMF) din Târgu Mureș.

Gyula Horn, în aceea vreme ministrul de externe al Ungariei și pastorul László Tókéș au încercat și au reușit încă din acele zile să acrediteze, cu prilejul unor reuniuni internaționale, ideea că la Târgu Mureș a avut loc „un pogrom”(!) împotriva populației maghiare. Ridicol și odios.

Conjunctura care a dus la incidentele de la Târgu Mureș poate fi structurată astfel:

- puterea de la București se dezinteresează de problematica Ardealului, iar Ion Iliescu numește în conducerea țării un iredentist, alături de el. Acesta rupe punțile de legătură și de înțelegere între români și maghiari, schimbă compoziția organelor de conducere, iar românii devin minoritari;

- încep acțiuni de destabilizare: criza școlilor, sindicate înființate pe criterii etnice, contestarea directorilor români, profanarea statuilor lui Avram Iancu și Nicolae Bălcescu, încercarea de scindare a IMF;

- au loc acțiuni psihologice de intimidare a românilor: marșul cu lumânări și cărți de la 10 februarie condus de András Sütö, cu participarea a 100.000 de persoane, din care 60.000 erau aduse din Harghita și Covasna;

- crește afluența de ziariști străini din presa audio-vizuală, care vorbesc limba maghiară, etc. Foarte interesant, studenții maghiari care făceau grevă pe treptele IMF erau intervievați, fotografiați și filmați de reporteri olandezi care vorbeau ungurește;

- securitatea fusese desființată, poliția timorată, armata dezorientată, iar noii lideri centrali și locali erau preocupați de aranjarea alegerilor pentru obținerea de locuri calde în conducerea centrală și locală;

- după 15 martie 1990, când în județele Satu Mare, Covasna, Harghita și Mureș se desfășurau manifestări ale populației maghiare, are loc o rapidă radicalizare a maghiarilor și, în paralel, a românilor. Au loc mitinguri și manifestații de ambele părți după criza separării școlilor. La 16 martie, un iresponsabil intră cu mașina într-o coloană de demonstrați români, răbind grav 16 persoane.

Evenimentele din martie 1990 de la Târgu Mureș au lăsat în urmă 269 de victime (135 de români, 33 de maghiari și un ziarist englez), și-au pierdut viața 5 persoane (3 maghiari și 2 români), au fost devastate sediile filialelor UVR și UDMR, hotel „Grand” și restaurantul „Furnica”, au fost incendiate sau distruse prin lovituri de topor 19 autobuze, autocamioane și autobasculante. În Piața Bulgarilor, un grup de tineri maghiari a incendiat autobuzul cu cetățeni din comuna Ibănești, iar Frandez Simion, din comuna Hodac, a decedat în spital. În comuna Ernei, zeci de autovehicule în tranzit au fost interceptate, iar șoferii și pasagerii de naționalitate română molestați și degradate mijloacele de transport. Tot la Ernei, șoferii au forțat trecerea și au accidentat mortal două persoane.

Au fost arestate 21 de persoane (12 rromi, opt maghiari și un român), s-au întocmit 17 rechizitorii, au fost trimise în judecată 30 de persoane și două au fost condamnate cu până la un an de închisoare. Cei implicați în cazul Cofariu – Barabas Erno și Csereznyes Pal – au fost condamnați cu câte 10 ani de închisoare. Pe 20 martie 2005, toate faptele s-au prescris.

Târgu Mureș - obiective vizate pe timpul conflictului din martie 1990

1. C.P.U.N. & Primăria (20 martie ora 14.00, au fost ocupate de maghiari)

2. Muzeul județean de istorie, Muzeul de artă, Filarmonica, Biblioteca județeană

3. Statuia lui Avram Iancu;

4. Statuia secuilor martiri;

5. Biserica ortodoxă de piatră,

6. Biserica Ortodoxă de lemn;

7. Biserica reformată;

8. Hotelul Continental;

9. Hotelul Grand;

10. Hotelul Harghita;

11. Hotelul Transilvania;

12. Ștrand;

13. Teatrul de păpuși;

14. IMF;

15. Catedrala mică;

16. D.6 Tc.;

17. Sala Polivalentă;

18. Poliția Târgu Mureș;

19. Studioul radio;

20. Farmacia 28;

21. Sediul UDMR (la 19 martie, ora 15.00 ocupat de români)

ISTORIE

DISCORDANȚE ÎN FUNCȚIONAREA PACTULUI RIBBENTROP – MOLOTOV: BUCOVINA, TRANSILVANIA ȘI PROBLEMA DUNĂRII

Prof. univ. dr. Alexandru GHIȘA⁴

Preliminariile celui de-al doilea război global, 1939-1945, a fost marcat de două compromisuri majore în raporturile intra-europene: Acordul de la München (29-30 septembrie 1938), care a deschis poarta dezordinii în echilibrul european și Acordul de la Moscova (Pactul Ribbentrop-Molotov, 23 august 1939) care a deschis porțile războiului. Acesta din urmă, însoțit de un protocol adițional secret, a avut ca obiectiv împărțirea sferelor de influență în spațiul geopolitic situat între Germania și URSS, de la Marea Baltică la Dunăre și a dat lumină verde planurilor de război ale lui Hitler.

Pactul Ribbentrop-Molotov, o alianță împotriva firii, între două regimuri totalitare – unul nazist, condus de Adolf Hitler și unul comunist, condus de Iosif Stalin – a prins România între două puteri cu intenții ostile declarate la adresa sa, Germania și Uniunea Sovietică. Nu este de mirare că România devine spațiul în care se manifestă primele discordanțe în funcționarea acestui Pact.

Prin ultimatumul adresat de Moscova guvernului de la București la 26 iunie 1940 și ocuparea prin forță a Basarabiei, Bucovinei de Nord și Ținutului Herța, rezultă că URSS a încălcat prevederile Protocolului adițional secret, în care nu a fost stipulată Bucovina. Această regiune a României, considerată de Hitler ca fost teritoriu austriac, cu populație germană consistentă, urma să intre în sfera de influență germană. Reacția Germaniei l-a determinat pe Stalin să-și limiteze pretențiile la Bucovina de Nord.

⁴ Autorul, cadru didactic asociat al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, a lucrat la Ambasada României de la Budapesta ca atașat cultural (1987-1989) și consilier politic (2000 – 2005). Este unul dintre cei mai cunoscuți analiști ai relațiilor româno-maghiare.

Supărarea lui Hitler s-a manifestat la arbitrajul de la Viena din 30 august 1940, unde URSS nu este invitată, deși revendica pretenții asupra Bucovinei de Sud. După cedarea către Ungaria a Transilvaniei de Nord și către Bulgaria a Dobrogei de Sud, Germania și Italia acordă României o garanție teritorială, care deranjează profund URSS deoarece îi limitează drumul spre vest și sud la linia Prutului și a Dunării.

De asemenea, prin ocuparea Austriei de către Germania, la 5 aprilie 1938, aceasta din urmă consideră Dunărea fluviu german. La Conferința Dunării organizată la Viena (5-12 septembrie 1940), Germania desființează Comisia Internațională a Dunării - CID și înființează un Consiliu al Dunării Fluviale. După ocuparea Basarabiei, URSS devine riverană Dunării și declară că este interesată de toate problemele dunărene. Acceptă desființarea CID, dar propune și desființarea Comisiei Europene a Dunării - CED și crearea unei Comisii Dunărene unice pentru tot fluviul, ceea ce nu convine Germaniei. Conferința Dunării de la București (24 octombrie - 21 decembrie 1940) nu ajunge la nici un rezultat, ceea ce produce o adevărată ruptură între Hitler și Stalin, accelerând deznodământul final – războiul germano-sovietic.

La 1 decembrie 1943, când al doilea război mondial era încă în plină desfășurare, Grigore Gafencu, fost ministru al Afacerilor Străine la București (21 decembrie 1938 - 1 iunie 1940), apoi trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Moscova (10 august 1940 - 22 iunie 1941), a luat parte la o dezbatere lansată de publicația „Journal du Genève” din Elveția pe tema crizei europene din acele vremuri. La timpul respectiv, diplomatul român aprecia și el că la baza declanșării conflictului european au stat două pacte fatale: Acordul de la München (29-30 septembrie 1938), care a deschis poarta dezordinii pe continent și Acordul de la Moscova (Pactul Ribbentrop-Molotov, 23 august 1939), care a deschis porțile războiului. El exprima ideea că, în baza acestor acorduri, anumite mari puteri, prin excluderea altora, își arogau dreptul de a-și atribui zone de influență și spații vitale. Aceste aprecieri au fost exprimate în condițiile în care Grigore Gafencu nu a avut cunoștința de Protocolul adițional secret al Pactului Ribbentrop-Molotov.

În anii imediat postbelici și mai ales în lunga perioadă a războiului rece (1948-1989), percepția preliminarilor războiului și mai ales a alianței sovieto-fasciste din prima fază a conflictului, a fost una văzută și interpretată prin ochelarii învingătorilor. Atât istoriografia rusă, cât și cea anglo-americană s-au ferit și sunt încă reținute în a-l asocia pe liderul comunist de la Kremlin, Iosif Visarionovici Stalin, cu dictatorul nazist de la Berlin, Adolf Hitler. Chiar dacă în vest și mai ales în Statele Unite ale

Americii s-au mai făcut unele referiri la Pactul sovieto-german de neagresiune încă din 1948, când Departamentul de Stat a publicat documentele din arhivele germane capturate pentru a dezvălui cooperarea dintre comuniști și naziști, în jurul Protocolului adițional secret s-a purtat o polemică acerbă. Autoritățile sovietice și istoriografia din fosta URSS a negat existența acestuia până în decembrie 1989. Relevante pentru această orientare a istoriografiei sovietice sunt textele publicate la Chișinău, în 1974, de A.M. Lazarev, potrivit cărora Protocolul adițional secret nu era decât „un document fals, ticluit de propaganda fascistă”, ajungând la concluzia că „în pact nu a fost nici un secret”. Același autor a rămas consecvent în aprecieri chiar și în iunie 1991, când susținea că dezbaterea în jurul aceluși „protocol” avea „un caracter vădit speculativ și provocator”.

După 1991, prevederile Protocolului adițional, păstrate numai în Arhiva contelui Friedrich Werner von der Schulenburg, diplomat german, fost ambasador extraordinar și plenipotențiar al Germaniei la Moscova (1934-1941), au fost descoperite și editate în Germania. Când acestea au devenit publice, o serie de istorici, români și străini, au calificat Pactul Ribbentrop-Molotov drept compromisul final care dus la declanșarea războiului global cu data de 1 septembrie 1939, după numai opt zile de la semnare. Astfel, academicianul Florin Constantiniu, care a publicat aceste documente în limba română încă din 1991, apreciază că liderul sovietic, I. V. Stalin, prin acceptarea alianței cu Germania nazistă și semnarea Acordului de la Moscova, a dat lumină verde planurilor de război ale lui Hitler. De asemenea, în 2010, ambasadorul R.F. Germania la București, Andreas von Mettenheim, considera Pactul Hitler - Stalin, cum este cunoscut Acordul de la Moscova în istoriografia germană, drept treapta decisivă care a dus la izbucnirea celui de al doilea război mondial.

O certitudine există însă: Pactul Hitler - Stalin și Protocolul adițional secret al acestuia, în total dezacord cu dreptul internațional, au prevăzut împărțirea sferelor de interes reciproc în cordonul de state situate între Germania și fosta URSS, de la Marea Baltică la Marea Neagră, ceea ce se va numi pentru mult timp Europa de Est. Au fost afectate direct Finlanda, Estonia, Letonia și Lituania, Polonia și România. Actul de la 23 august 1939 a surprins toată lumea politico-diplomatică, din Est și din Vest, dar mai ales din spațiul destinat a fi „cordonul sanitar” între Germania și Rusia. Era normal ca trecerea din poziții total opuse, despărțite de o adevărată baricadă politică și ideologică – între fascism și comunism –, la relații de prietenie și încredere între germani și sovietici, să surprindă o lume europeană interbelică bombardată informațional de câțiva ani buni de cele mai teribile aparate de propagandă, naziste, coordonate de la Berlin și

comuniste, de sorginte bolșevică, dirijate de Moscova. Replierea propagandistică post-factum a fost teribilă. Propaganda germană a ajuns să demonstreze că Uniunea Sovietică era pe punctul de a evolua, grație impulsului de energie și realism a lui Stalin, către o nouă formă de socialism, impregnată de spirit național, care va apropia Rusia de celelalte state totalitare ale Europei. Chiar și Hitler s-a lăsat atras de tentația de a-și transpune pe plan internațional formulele sociale cele mai îndrăznețe și mai revoluționare, pentru a fi pe placul noului său partener sovietic. Fostul demnitar român, Grigore Gafencu, martor la aceste evenimente, aprecia că atât în cazul lui Stalin, cât și a lui Hitler, „politicianul avea întâietate în defavoarea ideologului”, astfel că, oricare ar fi fost tulburarea provocată în lume de eroarea de gândire a celor care alunecaseră în comunism din oroare față de ideile fasciste sau căutaseră un refugiu în fascism împotriva pericolului bolșevic, opoziția dintre cele două tendințe nu putea împiedica interesele de stat ale Uniunii Sovietice și ale Germaniei naziste să treacă peste pragurile doctrinare.

De cealaltă parte a fostei baricade, semnarea Pactului sovieto-german a provocat derută în rândul partidelor comuniste și muncitorești membre ale Cominternului. Conducerile acestora s-au trezit în situația deloc comodă de a explica membrilor lor de partid că pericolul nu mai venea dinspre Germania fascistă, ci dinspre imperialismul anglo-francez, sfârșind prin a saluta semnarea pactului sovieto-german. Cominternul a devenit atunci un simplu instrument al intereselor de politică externă ale Uniunii Sovietice, iar Stalin se va pronunța, în aprilie 1941, pentru desființarea acestui organism în semn de prietenie față de Hitler.

Un asemenea context politico-ideologic și o situație internațională total necorespunzătoare, găsește România înconjurată de state cu obiective revizioniste declarate – URSS, Ungaria și Bulgaria. Până la 23 august 1939, în concepția guvernului român, Uniunea Sovietică era privită ca un aliat potențial în cazul unui atac germano-ungar împotriva României. După această dată, URSS devine inamicul principal, devansând din acest punct de vedere Germania nazistă. În același timp, la Moscova, comandanții Armatei Roșii și ai serviciilor de informații sovietice considerau România una dintre cele două amenințări militare principale (alături de Polonia). România era, de asemenea, singura cale terestră dintre URSS, Bulgaria și Balcanii puternic rusofili.

În anii 1939 și 1940, ani de război, s-au derulat conflicte sângeroase într-o perfectă înțelegere germano-sovietică. Pactul Hitler-Stalin s-a dovedit a fi pe deplin eficient în cazul Poloniei, atacată la 1 septembrie 1939 de Germania, iar la 17 septembrie 1939 invadată de Armata Roșie a URSS.

Consecința acestei duble agresiuni a fost desființarea Poloniei ca stat, ca subiect de drept internațional. A fost cea de a IV-a împărțire a Poloniei, de data aceasta între Germania și Uniunea Sovietică. Și pentru ca lucrurile să fie cât mai clare, la 28 septembrie 1939, Guvernul Reichului german și guvernul URSS mai semnează tot la Moscova un document, Tratatul germano-sovietic de frontieră și prietenie, care stipulează expres dezmembrarea „fostului stat polonez” și stabilesc „frontiera sferelor de interese ale celor două părți”, devenite, prin forța împrejurărilor, state vecine și de acum până în iunie 1941 și „prietene”.

În prima fază a războiului, mai precis de la 17 septembrie 1939 și până la 22 iunie 1941, URSS a participat activ la război, alături de Germania. Numai rezistența extraordinară a Finlandei în „războiul de iarnă” a amânat pentru anul 1940 implementarea Tratatului germano-sovietic. Ocuparea Careliei finlandeze și apoi invadarea statelor baltice – Estonia, Letonia, Lituania – de către Armata Roșie, cu acordul deplin al Germaniei naziste, care a obținut succese pe Frontul de Vest, soldate cu ocuparea Danemarcei, Norvegiei, Olandei, Belgiei și capitularea Franței, determină acțiuni concertate asupra României.

România a fost supusă în vara anului 1940 unei presiuni extraordinare atât din partea Germaniei naziste, cât și a Uniunii Sovietice comuniste. Ambele puteri erau în plină afirmare politică și militară. Atât Berlinul, cât și Moscova acționau împotriva sistemului de tratate de la Versailles (1919-1920) și priveau România întregită prin unirea teritoriilor românești ale Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei, ca rezultat al aceluși sistem pe care ele nu l-au acceptat. În consecință, nici la Berlin și nici la Moscova România nu era bine văzută. Ambele capitale au încurajat politica revizionistă a Ungariei și a Bulgariei la adresa României. În concepția liderilor comuniști de la Kremlin problema Basarabiei și cea a Transilvaniei erau privite în strânsă corelație. Politica dusă de Comintern, ca România să cedeze acele teritorii, împreună cu Bucovina și Dobrogea, a fost revigorată după „criza cehoslovacă” din 1938, când Moscova a început să-și declare deschis sprijinul pentru politica iredentistă promovată de regentul Miklos Horthy în relația cu România. În condițiile în care sistemul de securitate colectivă construit în perioada interbelică – Mica Înțelegere și Înțelegerea Balcanică – a falimentat, iar principalul garant al acestora, Franța, a capitulat, România își vede periclitată însăși existența sa ca stat, ca subiect de drept internațional.

Dacă Pactul Hitler-Stalin s-a dovedit pe deplin eficient și clar în cazul Poloniei, care dispărea de pe harta Europei, România se dovedește a fi o nucleu mai greu de spart și care nu putea fi împărțită echitabil între cei doi

protagoniști. Astfel, în Protocolul adițional secret, România face obiectul art. 3, formulat la modul cât se poate de general și imprecis: „În privința sud-estului Europei, din partea sovietică este subliniat interesul pentru Basarabia. Partea germană declară totalul dezinteres politic pentru aceste regiuni”. Din această formulare rezultă că Basarabia nu era inclusă direct în sfera de influență sovietică, precum a fost cazul Finlandei, Letoniei, Estoniei și Poloniei (parțial), semnatarii exprimându-și numai „interesul” sau „dezinteresul”. Joachim von Ribbentrop, ministrul de externe german, prezent la Moscova la semnarea Tratatului de frontieră și de prietenie germano-sovietic, la 28 septembrie 1939, când s-au făcut unele modificări la Protocolul adițional secret (Germania a renunțat la Lituania în favoarea URSS, primind zona Lublin și un teritoriu la est de Varșovia) a dorit să cunoască intențiile Moscovei față de România. El a cerut lui Stalin să i se confirme ceea ce acesta afirmase la precedenta întâlnire – că URSS nu va acționa deocamdată împotriva României, însă va abandona această atitudine dacă vreo intervenție a Ungariei împotriva acestei țări ar aduce modificări în Balcani. Rezultă de aici că URSS nu ar fi avut drept de inițiativă în obținerea unor cedări teritoriale din partea României.

Problema Basarabiei este reluată în raporturile germano-sovietice la 23 iunie 1940, când Viaceslav M. Molotov, în calitate de comisar al poporului pentru Afacerile Străine îl convoacă pe ambasadorul german, von Schulenburg, pentru a-i aduce la cunoștință decizia guvernului sovietic în relațiile cu România. Molotov a subliniat că Uniunea Sovietică ar fi dorit să rezolve problema Basarabiei pe cale pașnică, dar că România nu a răspuns la această ofertă. A menționat că în procesul soluționării problemei basarabene „este inclusă și Bucovina, ca regiune populată cu ucraineni”, dar și drept compensație că „România s-a folosit de ea (n.n. Basarabia) timp de 21 de ani”. Drept răspuns la cele comunicate în relația cu România, ambasadorul german își manifestă dubla surprindere – odată pentru inițiativa sovietică, în condițiile în care el știa că URSS își va anunța pretențiile asupra Basarabiei numai în cazul în care o terță țară (Ungaria, Bulgaria) va formula revendicări teritoriale și va proceda la rezolvarea lor, iar a doua pentru menționarea Bucovinei, neexprimată atunci, dar raportată la Berlin ca o primă discordanță în funcționarea Pactului Ribbentrop-Molotov. În același timp, von Schulenburg și-a manifestat îngrijorarea pentru punerea în aplicare imediată a proiectului sovietic, care „ar crea haos în România”, de unde Germania „are neapărată nevoie de petrol și alte produse” și a solicitat demnitarului sovietic o amânare a transpunerii în practică a deciziei guvernului, până la primirea unui răspuns de la Berlin. În raportul său către Ministerul Afacerilor Străine al Germaniei, von

Schulenburg menționează expres că revendicările sovietice „se extind și asupra Bucovinei”, dar și faptul că „Guvernul sovietic încearcă deocamdată să soluționeze chestiunea pe cale pașnică, dar este dispus să facă uz de forță în cazul în care Guvernul român va respinge înțelegerea pașnică”.

În 48 de ore, ambasadorul Germaniei primește răspunsul Centralei de la Berlin, pe care îl va face cunoscut lui Molotov în seara zile de 25 iunie 1940. În telegrama lui Joachim von Ribbentrop se menționează la pct. 1 că „Germania este consecventă înțelegătorilor de la Moscova. În consecință, ea nu manifestă nici un interes față de chestiunea Basarabiei. În acest teritoriu locuiesc aproximativ 100.000 de etnici germani. Natural că Germania este interesată de soarta acestor etnici germani și așteaptă ca viitorul lor să fie asigurat...”, iar Bucovina face obiectul pct. 2 cu următorul conținut: „Revendicarea de către Uniunea Sovietică a Bucovinei constituie o noutate. Bucovina a fost în trecut o provincie a Coroanei austriece și este puternic colonizată (n.n. de germani). Ca urmare, Germania este de asemenea interesată în mod deosebit de soarta acestor etnici germani”. Ribbentrop subliniază „interesele economice dintre cele mai mari” pe care Germania le are în România și solicită să i se transmită lui Molotov interesul german „ca România să nu devină teatru de război”. Nota de convorbire întocmită la Comisariatul Poporului pentru Afacerile Străine după întâlnirea Molotov - von Schulenburg din 25 iunie 1940, consemnează laconic la pct. 1 „Guvernul german recunoaște pe deplin drepturile Uniunii Sovietice asupra Basarabiei și oportunitatea punerii acestei probleme în fața României”, iar chestiunea Bucovinei este menționată la pct. 3, astfel: „Problema Bucovinei este nouă și Germania consideră că neridicarea acestei probleme ar facilita mult soluționarea pașnică a problemei Basarabiei”. Această formulare se datorează insistenței cu care von Schulenburg a încercat, în cadrul audienței, să demonstreze lipsa de temeinicie a argumentelor lui Molotov privind majoritatea etnică ucraineană în regiune și susținând că românii sunt majoritari.

Urmare la reacția stârnită la Berlin pe tema Bucovinei, Molotov îl convoacă din nou pe ambasadorul german în biroul său de la Moscova, în 26 iunie 1940, de data aceasta pentru a-i aduce la cunoștință că guvernul sovietic „a hotărât să-și limiteze cererile asupra părții de Nord a Bucovinei împreună cu orașul Cernăuți”. În cadrul acestei audiențe, contele von Schulenburg i-a spus lui Molotov că „s-ar putea ajunge mult mai ușor la o soluționare pașnică, în cazul în care guvernul sovietic ar înapoia tezaurul de aur al Băncii Naționale a României, tezaur care a fost evacuat pentru păstrare la Moscova în cursul primului război mondial”, raportând la Berlin

și răspunsul primit de la demnitarul sovietic – „aceasta se exclude total, deoarece România a exploatat un timp destul de îndelungat Basarabia”.

De menționat că Joachim von Ribbentrop, în memoriile sale, se referă la reacția lui Adolf Hitler față de pretențiile sovietice asupra Bucovinei: „Faptul că urma să fie ocupată Bucovina de Nord, străvechi pământ al Coroanei austriece, l-a zguduit pe Hitler. El a recepționat acest pas a lui Stalin drept un indiciu al presiunii rusești către Vest”.

Bazându-se pe precedentul războiului cu Finlanda, în care Germania nu a intervenit, dovedindu-se loială colaborării cu URSS, aceasta din urmă lansează României un ultimatum pentru cedarea Basarabiei și a nordului Bucovinei. Izolată politic și militar, separată de puterile garante – Anglia și Franța – și la sfatul expres al guvernului german de a primi „condițiile rusești fără nici o rezervă”, România acceptă condițiile de evacuare dispuse de Moscova.

Această cedare fără luptă a Basarabiei, Bucovinei de Nord și a Ținutului Herța a surprins Budapesta, dar a și încurajat-o să acționeze ofensiv în revendicarea Transilvaniei. În acele momente, atât Ungaria, cât și România se orientează spre Germania – prima pentru a câștiga, cealaltă pentru a se salva. Ambele erau deja în sfera de influență germană. La București, regele Carol al II-lea vede în apropierea de Germania ultima carte pentru a obține protecție, salvarea tronului și a ceea ce se mai putea salva din teritoriul României. Astfel, la 1 iulie 1940, România renunță la garanțiile anglo-franceze, iar după zece zile se retrage oficial din Liga Națiunilor. Răspunsul lui Hitler la aceste demersuri repetă soluția din criza basarabeană: regele României este sfătuit să înceapă negocieri cu Ungaria și Bulgaria în problema revizuirilor teritoriale și să procedeze la cedarea anumitor teritorii. Carol al II-lea se declară de acord, în principiu, cu începerea tratativelor directe cu Ungaria, în problema Transilvaniei și cu Bulgaria, legat de Cadrilater, dar integrate într-un sistem regional de tratate, bazate pe principiul etnic și prin schimburi de populație.

Primirea la 9 iulie 1940, la München, de către Hitler, Ribbentrop și Ciano a premierului ungar Pál Teleki și a ministrului său de externe, István Csáky, în condițiile în care este refuzată o primire a lui Carol al II-lea la cancelarul Reich-ului, constituie un avertisment pentru România. Urmează însă vizitele premierului, I. Gigurtu și a ministrului afacerilor străine, M. Manoilescu, în Germania și Italia. Demnitarii români au fost primiți la Salzburg de Joachim von Ribbentrop și la Berchtesgaden de Adolf Hitler (26 iulie 1940). Primiți cu răceală, ei au trebuit să suporte duritățile lui Ribbentrop, care susține necesitatea revizuirii „nedreptăților” de la Trianon și Saint-Germain și subliniază că România nu se bucură de nici o simpatie

din partea Reich-ului german. În aceeași notă, Hitler, marcat de euforia victoriilor obținute, amintește de „erorile” democrațiilor occidentale, în care include și România, învinuită de păcate grave în politica externă (sub ministeriatele lui Nicolae Titulescu și Grigore Gafencu), declarându-se și el pentru revizuirea frontierelor. Întrevederile de la Roma (27 iulie 1940) cu ducele Italiei, Benito Mussolini și ministrul de externe Galeazzo Ciano, s-au derulat total neconvingător pentru demnitarii români, deoarece liderii italieni nu și-au permis nici un fel de inițiativă în afara cadrului fixat de partea germană. O singură concluzie se poate trage după aceste vizite, valabilă atât pentru Budapesta, cât și la București – obligativitatea de a începe negocieri pentru Transilvania.

Tratativele propriu-zise româno-ungare au început la Turnu Severin și s-au derulat în trei runde de convorbiri (în 16, 19 și 24 august). În baza principiilor enunțate mai sus, pozițiile au fost de la început ireconciliabile. În concepția ungară, România urma să cedeze 2/3 din teritoriul unit cu ea la 1 decembrie 1918 (cca. 68.000 km pătrați) cu 3.900.000 locuitori (din care 2.200.000 români și 1.200.000 maghiari). Ungaria urma să lase României Banatul și sudul Transilvaniei, respectiv județele Făgăraș, Sibiu, Hunedoara, o parte din Alba (fără Alba Iulia) și o parte din Târnave (cu orașul Blaj). Aceste cereri maximale conduceau spre un eșec previzibil, ceea ce s-a și întâmplat. Pasul următor a fost intervenția Germaniei, secondată de Italia, ca mediatori, dar fără a se mai apela la Uniunea Sovietică. Germania era legată de URSS prin Pactul Ribbentrop-Molotov, care prevedea expres, la art. 3, obligația de a se consulta în probleme de interes comun, iar ambele țări vizate – România și Ungaria –, aveau frontieră comună cu URSS.

Soluția arbitrajului și noua frontieră româno-ungară au fost hotărâte de Adolf Hitler, iar scenariul a fost conceput de von Ribbentrop pentru zilele de 29 și 30 august 1940. Convocați la Viena, reprezentanții Ungariei și României au fost puși în fața unei hotărâri deja luate pentru țările lor. Cei consultați au fost șefii misiunilor diplomatice ale Germaniei și Italiei la Budapesta și București. La 29 august 1940, Ungaria răspunde afirmativ la întrebarea dacă acceptă sau nu arbitrajul. Supusă intimidării și șantajului, România, prin Consiliul de Coroană întrunit la București, comunică acceptul în dimineața zilei de 30 august 1940, la orele 4.20. În aceeași zi, la orele 13.00, România primește, prin schimb de note, din partea Germaniei și Italiei, garanții privind integritatea și inviolabilitatea teritoriului de stat, iar guvernul român a acceptat aceste garanții. La orele 13.30-14.00 are loc semnarea deciziei de arbitraj la Palatul Belvedere, fără a se permite o prezentare a poziției celor două părți. În calitate de arbitri au semnat

Joachim von Ribbentrop și Galeazzo Ciano, iar în numele părților, română – Mihail Manoilescu și ungară – István Csáky. Valer Pop și Pál Teleki au avut statut de observatori.

În urma arbitrajului de la Viena din 30 august 1940, România a pierdut ceea ce se va numi Transilvania de Nord, respectiv 43.492 km. pătrați din teritoriul, parțial sau total, a 14 județe – Bihor, Ciuc, Cluj, Maramureș, Someș, Mureș, Năsăud, Odorhei, Sălaj, Satu Mare, Trei Scaune, Târnava Mare, Târnava Mică, Câmpulung Moldovenesc – cu o populație de peste 2.600.000 locuitori, din care majoritatea o constituiau românii.

Soluția aleasă de Hitler în diferendul româno-ungar a fost în primul rând satisfacerea intereselor politice, economice și militare ale Reich-ului, precum și subordonarea politică a celor două state. Cea mai elocventă caracterizare a deciziei luate la Viena a făcut-o ministrul de externe german, von Ribbentrop, într-o discuție cu omologul bulgar: „Ce poate adevări mai pregnant justetea arbitrajului de la Viena decât faptul că, după pronunțarea lui, ministrul de externe român a leșinat, iar premierul ungar și-a anunțat demisia”. Starea de sănătate a ministrului român și reacția sa în fața hărții Transilvaniei cu noua frontieră româno-ungară, pe care erau semnăturile olografe ale lui Ciano și Ribbentrop, este confirmată de însuși Mihail Manoilescu în memoriile sale. În același timp, faptul că Germania și Italia au acordat garanții pentru integritatea teritorială și inviolabilitatea frontierelor statale numai României, nu și Ungariei, a determinat pe contele Pál Teleki să demisioneze imediat după acceptarea arbitrajului. Cu toate așteptările arbitrilor, raporturile româno-ungare nu s-au îmbunătățit, ci s-au acutizat mai mult în perioada ce a urmat. Această „afacere sumbră”, cum avea să caracterizeze arbitrajul de la Viena Grigore Gafencu, fost ministru al afacerilor străine, în acele zile trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Moscova, a declanșat în ambele țări pasiuni și resentimente. Din acel moment Germania și-a asumat rolul de stăpân necontestat al destinului României și Ungariei, prin care și-a asigurat marșul ei spre sud, în Balcani, pe care voia să-l parcurgă de una singură. Acordarea de către Axă, mai precis de către Germania, de garanții teritoriale României, acest „premiu de consolare” pentru o țară atât de crunt amputată, îl face pe Grigore Gafencu să aprecieze că de la linia Prutului și Dunărea de Jos, unde s-a oprit Uniunea Sovietică, începe zona de influență germană, în care nici o altă influență străină nu mai era tolerată.

În opinia oamenilor politici români, Nicolae Iorga și Iuliu Maniu, Transilvania de Nord a fost pierdută în momentul când Uniunea Sovietică a intrat în Basarabia. Asocierea URSS este corectă. În virtutea Pactului Hitler-Stalin, marele absent de la Viena a fost URSS. De remarcat că atunci

când șeful reprezentanței diplomatice a Reich-ului la Moscova, Friedrich Werner von der Schulenburg, se prezintă la comisarul poporului pentru afacerile străine, Viaceslav M. Molotov, pentru a-l informa cu privire la arbitrajul în litigiul româno-ungar de la Viena, pe 31 august 1940, la numai 24 de ore de la eveniment, demnitarul sovietic a reproșat Germaniei că URSS nu a fost invitată. Molotov a acuzat guvernul german că a încălcat articolul 3 din Tratatul de neagresiune, în care se vorbește despre consultări în probleme care interesează cele două părți.

Mult mai clar a fost demnitarul sovietic la întâlnirea din 6 septembrie 1940 cu ambasadorul german, când acesta din urmă a înmânat răspunsul guvernului german la declarația lui Molotov din 31 august 1940. V.M. Molotov i-a declarat lui von der Schulenburg că Germania a dat dovadă de lipsă de loialitate față de angajamentul asumat în 1939 din următoarele considerente:

1. Hotărârile luate la Viena se referă tocmai la problemele în care sunt necesare consultații și informare pentru că în cazul respectiv se rezolva problema a două state vecine cu Uniunea Sovietică (n.n. România și Ungaria). Cu toate acestea, Germania a făcut informarea după hotărârea de arbitraj de la Viena;

2. În luna iunie 1940, s-a stabilit că Germania și Italia trebuie să rezolve împreună cu URSS chestiunile sud - estului Europei și că prevederea referitoare la consultări se extinde și asupra țărilor balcanice. Guvernul german nu a îndeplinit-o;

3. În ce privește negocierile referitoare la Basarabia și Bucovina, guvernul sovietic a informat anticipat guvernul german. După informare, guvernul sovietic a așteptat câțva timp răspunsul guvernului german pentru a adopta hotărârea. Primind răspunsul, guvernul sovietic a mers în întâmpinarea guvernului german și a redus pretențiile față de România, în privința Bucovinei, numai la partea de nord. Dar tot atunci, Molotov a declarat că în momentul când vom aborda în condiții corespunzătoare chestiunea Bucovinei de Sud, sperăm că guvernul german ne va sprijini și în această problemă.

Legat de ultima chestiune, demnitarul sovietic a subliniat că „acordarea de garanții României este în dezacord cu această dorință a guvernului sovietic”. În finalul întâlnirii, după ce recunoaște că interesele germane în România sunt serioase, Molotov mai amintește încă o dată declarația sa anterioară cu privire la Bucovina de Sud, adăugând faptul că „din partea guvernului german nu s-a primit nici un răspuns, nici pozitiv, nici negativ, la această declarație”.

Astfel, la un an de la semnarea Pactului Hitler-Stalin, se produce a doua mare fisură în implementarea acestuia. Faptul este sesizat de către Grigore Gafencu, care transmite de la Moscova un raport „strict confidențial” centralei Ministerului Afacerilor Străine de la București, datat 21 septembrie 1940, pe tema supărării guvernului sovietic în urma Conferinței de Arbitraj de la Viena, mai ales pentru garanțiile acordate de Germania și Italia României. Diplomatul român, fără a cunoaște detaliile din corespondența germano-sovietică referitoare la Basarabia și Bucovina – de Nord și de Sud –, apreciază că „împărțirea zonelor de influență între Germania și Uniunea Sovietică nu pare să fi fost destul de precisă în ce privește sud-estul. Rușii au păstrat o rezervă mentală referitoare la Balcani – o ușă întredeschisă spre sud – o puțință de a-și împlini odată visul de a fi ei stăpâni exclusivi în Marea Neagră și la Strâmători. Aproximarea lor de Carpați și de petrolul românesc le îngăduia, de asemenea, să ocupe poziții de apărare prielnice în cazul unei întoarceri ofensive a Germaniei. În fața visurilor sau a unor planuri mai precise sovietice, Germania ridică o barieră: mersul spre Sud e oprit, petrolul e la dispoziția germanilor, prin Constanța – germanii ajung la Marea Neagră, Dunărea e un fluviu german”.

O a treia mare discordanță în funcționarea Pactului Hitler-Stalin se produce în evenimentele legate de Chestiunea Dunării. Al doilea război mondial a avut o primă urmare prin recunoașterea Germaniei ca membră a organismului care gestiona Dunărea fluvială, respectiv Comisia Internațională a Dunării (CID). Printr-o conferință dedicată Dunării și organizată la Viena, între 5-12 septembrie 1940, Germania, Bulgaria, Ungaria, Italia, România, Slovacia și Iugoslavia, au semnat un Aranjament, pentru încetarea CID și stabilirea în locul ei al unui Consiliu al Dunării Fluviale.

De asemenea, Uniunea Sovietică reintră în scenă în vara anului 1940, când, prin ocuparea Basarabiei, devine din nou țară riverană Dunării. Din acest moment, URSS declară că nu poate rămâne indiferentă față de regimul Dunării și va participa la deciziile referitoare la fluviu. O primă reacție o are fostul procuror general, Andrei Ianuarievici Vișinski, devenit prim comisar adjunct la Afacerile Străine, care, la 11 septembrie 1940, îl înștiințează pe ambasadorul Germaniei la Moscova, contele von der Schulenburg, că URSS este surprinsă că nu a fost invitată la Conferința Dunării de la Viena, subliniind că țara sa este interesată de toate problemele dunărene. La scurt timp, Viaceslav M. Molotov, în calitate de comisar al poporului pentru Afacerile Străine, îi remite ambasadorului Germaniei o notă scrisă în care menționează că aprobă lichidarea CID, dar pretinde și lichidarea Comisiei Europene a Dunării (CED), care gestiona Dunărea

maritimă. Mai mult, el propune crearea unei Comisii Dunărene unice pentru tot fluviul. Noua Comisie trebuia să includă, în concepția sovietică, numai statele riverane, menționate explicit: Germania, Slovacia, Ungaria, Iugoslavia, Bulgaria, România și URSS. Din start erau excluse Franța, Anglia, dar și Italia. În discuția avută de contele Schulenburg cu Grigore Gafencu, ministrul plenipotențiar al României la Moscova, diplomatul german i-a relatat că Molotov era foarte bine informat și documentat în Chestiunea Dunării, spunând că acesta i-a făcut istoricul pretențiilor rusești și i-a declarat că „era vorba de a remedia o situație de inferioritate a Rusiei care i se impusese în urma unui război nefericit pentru ea, războiul Crimeii”. Continuitatea între linia politică a Imperiului Rus și cea a URSS este relevantă în acest caz.

În 24 octombrie 1940 se deschide la București o Conferință a Dunării pentru reglementarea navigației și lichidarea CED. Participă Germania, având ca delegat pe Georg Martius, Italia, reprezentată de Renato Silenzi și România, reprezentată de Vespasian V. Pella, ministru plenipotențiar la CED. Uniunea Sovietică își anunță ultimativ participarea, iar Germania, în virtutea Pactului Hitler-Stalin, nu poate fi decât de acord. Delegatul sovietic, Arkadi Sokolev, sosește pe data de 28 octombrie 1940 și face cunoscute propunerile sovietice. Acestea depășesc însă anumite limite și vor pune România într-o situație dificilă. Conținutul notei sovietice este concentrat în 6 puncte:

1. Dizolvarea Comisiei Europene a Dunării și constituirea, pentru Dunărea maritimă, a unei administrații româno-sovietice;
2. Atribuțiile administrației română-sovietice vizează reglementarea și controlul navigației, exercitarea pilotajului, gestiunea financiară, elaborarea și executarea lucrărilor hidrotehnice numai cu autorizația ambelor state;
3. Regimul brațului Sulina, singurul de importanță internațională, să fie cel al libertății navigației și egalității pavilioanelor;
4. Interzicerea navigației vaselor de război, cu excepția celor române și sovietice. Tranzitul de armament și muniție este permis numai printr-o decizie comună română și sovietică;
5. Conflictele ce derivă din navigația pe Dunărea maritimă, să fie reglementate de o Curte de Arbitraj la care participă paritar România și URSS și unii subarbitri resortisanți ai altor state dunărene;
6. După instituirea unei Comisii unitare a Dunării, să se stabilească între această comisie și administrația româno-sovietică aceleași raporturi ca cele ce existau la timpul respectiv între CED și administrația românească.

Un raport al lui Vespasian Pella, adresat ministerului de externe, atrage atenția asupra pericolelor ce rezultă din propunerile sovietice, subliniind că

„precum Reichul la Conferința de la Viena a exclus Anglia și Franța din colaborarea pe Dunărea fluvială pentru că nu sunt riverane pe acel sector, tot așa Rusia Sovietică dorește să elimine Germania și Italia de pe Dunărea maritimă”. Din acest motiv, Vespasian Pella și Alexandru Crutzescu, reprezentanții României, pun condiția expresă ca acest „condominium româno-sovietic” pentru Dunărea maritimă, să fie pus sub controlul unui organ superior din care să facă parte Germania, Italia, România și URSS. România urmărea un aranjament provizoriu în ce privește viitorul statut al Dunării maritime, cu respectarea principiilor regimului internațional aflat în vigoare la timpul respectiv, iar în cazul desființării CED, constituirea unui organism internațional identic, cu atribuții similare îndeplinite de aceasta.

La București nu s-a ajuns însă la un acord de compromis. Lucrările se întrerup pentru a permite o consultare directă între Germania și URSS. Problemele Conferinței Dunării, cu accent pe Dunărea maritimă, vor fi abordate în timpul vizitei lui Viaceslav Molotov la Berlin (12-13 noiembrie 1940). Cu acest prilej, demnitarul sovietic a susținut ferm interesele țării sale în zona pontică și a Gurilor Dunării și a cerut anularea garanției germano-italiene acordată României la 30 august 1940. În cadrul convorbirilor, Hitler a refuzat cererea sovietică, relevând interesele economice și militare ale Germaniei în România. În același timp, el a subliniat interesul german pentru navigația pe cursul Dunării și dezinteresul pentru navigația pe Marea Neagră. Semnalul a fost cât se poate de clar că Germania vrea să mențină Dunărea în sfera ei de interese, inclusiv Dunărea maritimă.

La reluarea lucrărilor Conferinței Dunării de la București, la 5 decembrie 1940, România vine cu un proiect propriu, susținut de Germania și Italia, dar respins de URSS, care solicită acceptarea propunerilor sovietice inițiale. Nu se ajunge la un compromis, fapt pentru care se decide suspendarea lucrărilor la 21 decembrie 1940. Acestea nu vor mai fi reluate niciodată în aceeași formulă.

În cele din urmă, Germania și URSS, prin negocieri ulterioare în plan bilateral, cad de acord să lichideze ambele structuri dunărene – CED și CID – care să fie înlocuite cu o singură Comisie Dunăreană, compusă din Germania, Italia, URSS și statele riverane. Cu tot acest accept, nici la Berlin, și nici la Moscova nu s-a vrut o împărțire a stăpânirii Dunării. Evenimentele ulterioare sunt relevante pentru ruptura produsă în raporturile dintre Hitler și Stalin, care va accelera deznodământul final – războiul germano-sovietic.

Astfel, modificarea regimului Dunării maritime a fost marcată de o încercare a Germaniei încă din 1942 (într-o conferință ținută tot la

București, cu participarea Germaniei, Italiei și României) de a desființa CED și de a realiza Comisie unică a riveranilor pentru Dunăre, fără URSS. Nu s-a ajuns la un acord, deoarece punctele de vedere complet opuse, român și german, nu au putut fi conciliate. Delegatul României a susținut atunci ca problema desființării CED să fie amânată până la sfârșitul războiului.

Practic, în perioada războiului și imediat după 23 august 1944, când România a trecut de partea aliaților și a continuat războiul alături de URSS, Anglia și SUA, navigația pe Dunăre a fost gestionată de Direcția Dunării Maritime, organism al statului român, care a administrat și finanțat lucrările nu numai pe acest segment, ci și la Porțile de Fier. Dificultățile au fost provocate de interpretarea dată de autoritățile militare sovietice a drepturilor ce decurg pentru URSS din Convenția de Armistițiu cu România, încheiată la 12 septembrie 1944. Armata Roșie a ridicat și transportat pe teritoriul URSS, ca pradă de război, o mare parte din instalațiile indispensabile asigurării navigației, a ocupat regiunea gurilor brațului Sulina și orașul Sulina, pe care au declarat-o zonă militară.

La sfârșitul războiului, URSS își asumă un rol dominant în afacerile dunărene, atitudine manifestată în cadrul Conferinței de la Belgrad (30 iulie - 18 august 1948) care este relevantă pentru poziția de forță adoptată de reprezentanții ruși, conduși de Andrei Ianuarievici Vișinski. La conferință au participat delegații din următoarele state: SUA, Anglia, Franța, URSS, Cehoslovacia, Ungaria, Iugoslavia, Bulgaria și România. Austria a avut la conferință o delegație de observatori, iar Germania nu a fost reprezentată. Convenția privind regimul navigației pe Dunăre, a avut ca bază un proiect sovietic prin care s-a impus principiul riveranității, potrivit căruia, reglementarea și controlul navigației pe Dunăre sunt de competența exclusivă a statelor riverane. Convenția de la Belgrad, a fost adoptată cu majoritate de voturi (fostele state socialiste). Franța și Anglia s-au abținut, iar SUA au votat împotriva. Printr-un Protocol adițional la Convenție, s-a prevăzut că regimul aplicat anterior navigației pe Dunăre nu mai este în vigoare. Se reconfirmă, astfel, desființarea CED și a CID.

Convenția de la Belgrad, semnată de Bulgaria, Ungaria, România, URSS, Ucraina, Cehoslovacia și Iugoslavia, a intrat în vigoare la 11 mai 1949. Austria a aderat la 7 ianuarie 1960.

În baza articolului 5 al Convenției, a fost instituită Comisia Dunării (CD), ca organizație interguvernamentală, formată din reprezentanții statelor dunărene. Aceasta funcționează și azi în baza Convenției de la Belgrad din 1948, impusă de fosta URSS. A intrat în vigoare din 1949, având la început sediul la Galați, iar începând din anul 1954 la Budapesta.

Prin Convenția de la Belgrad și înființarea Comisiei Dunării, din 1948, s-a realizat însă o fragmentare politică a Dunării, de o parte și de alta a „cortinei de fier”, făcând ca traficul pe Dunăre să se dezvolte mai mult pe cursul mijlociu și inferior, ce cuprindea spațiul fostelor țări socialiste. Desigur că mutațiile geopolitice de după 1990 din Europa, în special destrămarea URSS (prin care Federația Rusă a pierdut calitatea de stat riveran Dunării), a Cehoslovaciei și Iugoslaviei, impun o nouă reorganizare a cooperării dunărene. În 1996, s-a realizat „mica revizuire”, prin admiterea Germaniei, Croației și a Republicii Moldova.

CD se află astăzi în plin proces de transformare și adaptare la condițiile geopolitice din Bazinul Dunării. Contrar eterogenității celor 11 state componente – membre UE (Germania, Austria, Slovacia, Ungaria, Bulgaria și România), din spațiul ex-iugoslav (Croația și Serbia) sau membre CSI (Federația Rusă, Ucraina și Republica Moldova) – toate sunt conștiente de necesitatea schimbării. Modul de implicare în această acțiune diferă de la țară la țară, în funcție de propriile interese, iar acestea sunt în primul rând economice. Mutațiile geopolitice sunt relevante. În 1948, fosta URSS a desființat CED și a scos Franța, Anglia și Italia din această structură instituțională nou creată, pe motiv că nu erau riverane Dunării. Recent, Franța și Turcia (la care se adaugă Olanda și Cehia) au obținut statut de observator la CD, iar Federația Rusă nu s-a mai putut opune pentru că ea însăși nu mai este țară riverană acestui fluviu. Astăzi un nou partener, Comisia Europeană de la Bruxelles, manifestă un interes major față de CD. Aceasta acționează pentru eficientizarea Coridorului VII de transport pe ape interioare – Dunăre-Main-Rin, de la Constanța la Rotterdam.

Consecințele Pactului Hitler-Stalin sunt încă răni adânci pentru o serie de state rămase captive în sfera de influență sovietică, pentru simplul fapt că regimul comunist de tip sovietic a supraviețuit regimului nazist cu aproape o jumătate de veac. Pentru că microbul comunismului mai există încă, atât în Est, cât și în Vest, este nevoie de o istoriografie terapeutică pentru desființarea vechilor versiuni ale istoriei dictate de propaganda comunistă și scrierea altora noi. Încheierea Războiului Rece a produs schimbări în structura Europei de Est. Statele foste comuniste au fost transformate în democrații. Elitele intelectuale și mai ales noile generații de istorici, debarasați de propaganda comunistă, fac eforturi pentru a depăși rivalitățile istorice și condiția de state prinse în trecut.

BIBLIOGRAFIE

1. Studiu publicat în Marius Mureșan, Marina Trufan (coord.) *Anul 1940 în istoria Europei, Între expansiune și declin*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2020, pp. 30-57.
2. Grigore Gafencu, *Preliminariile războiului din răsărit. De la Acordul de la Moscova(21 august 1939) până la ostilitățile cu Rusia(22 iunie 1941)*, ediție în limba română de Laurențiu Constantiniu, Editura Curtea Veche, București, 2011, p. 330, p. 331, p. 346, p.354, p. 356, p. 567.
3. Florin Constantiniu, *9 mai 1945: Nimic de sărbătorit!*, în revista „Istorie și civilizație”, Anul II, nr. 8/mai 2010, p.3.
4. *Nazi-Soviet Relations, 1939-1941*, Washington D.C., 1948.
5. Florin Constantiniu, *1941. Hitler, Stalin și România*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002, p. 56.
6. Ion Șișcanu, *Basarabia în contextul relațiilor sovieto-române. 1940*, Editura Civitas, Chișinău, 2007, p. 11 (fiind citată lucrarea A.M. Lazarev, *Moldovscaia sovetscaia gosudarstvennosti i bessarabschii vopros*, Chișhinev, 1974 și articolul lui A.M. Lazarev, *Pact Molotova-Ribbentropa i Bassarabia*, publicat în „Sovetscaia Moldavia”, la 8 iunie 1991).
7. Ingeborg Fleischauer, *Der deutch-sowjetische Grenzund Freundschaftsvertrag vom 28 September 1939. Die deutsche Aufzeichnungen über die Verhandlungen zwischen Stalin, Molotov und Ribbentrop in Moskau*, „Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte”, 39, 1991, 3 Heft, pp. 447-470.
8. Florin Constantiniu, *Între Hitler și Stalin. România și Pactul Ribbentrop-Molotov*, Editura Danubius, București, 1991, p. 117-118 (este publicat integral textul Tratatului germano-sovietic de frontieră și prietenie), p. 110,
9. Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Ediția a IV-a, Univers Enciclopedic Gold, București, 2010, p. 355.
10. Andreas von Mettenheim, *De pe pământ german poate emana doar pacea*, în Magazin Istoric, nr. 1(514), ianuarie 2010, p. 6-7.
11. Vasile Buga, *Poziția Cominternului și Pactul Ribbentrop-Molotov*, în Arhivele Totalitarismului, editată de Academia Română – Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, nr. 3-4/2010, p. 167.
12. Ion Calafeteanu, *Revizionismul ungar și România*, Editura Enciclopedică, București, 1995, p. 229.
13. Larry L. Watts, *Ferește-mă, Doamne, de prieteni ...Războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România*, Editura Rao, București, 2011, p. 38-39, p. 121
14. Vitalie Văratice, *Șase zile din istoria Bucovinei (28 iunie-3 iulie 1940). Invasia și anexarea nordului Bucovinei de către URSS*, Editura Institutului Bucovina-asarabia, Rădăuți-Bucovina, 2001, p. 33, p. 34, doc. nr. 2, p. 180-181 (preluat din *Akten zur Deutschen Auswärtigen Politik 1918-1945*, serie D, Band X, P. Keppler Verlag K G. Frankfurt am Main, 1963, p. 3-4), doc. nr. 4, p. 183-185, doc. 8, p. 195-196, doc. 56, p. 253-254
15. *Relațiile româno-sovietice.Documente*, vol. II (1935-1941), Editura Fundației Culturale Române, 2003, București, doc. 160, p. 314-319, doc. 161, p. 320-323, doc. 163, p. 324-331, doc. 164, p. 331-332, doc. 173, p. 348-349, doc. 209, p. 410
16. Cornel Grad, *Al doilea Arbitraj de la Viena*, Institutul European, Iași, 1998, p. 27, p. 30, p. 42-43, p. 52-53.
17. AMAE, Fond 71/1939. E.9.XII (*Conferința româno-maghiară de la Turnu Severin pentru stabilirea noii frontiere între cele 2 țări*), vol. 218, p. 247-253 (Procesul verbal al ședinței din 16 august 1940), p. 271-276 (Procesul verbal al ședinței din 19 august 1940) și p. 302-315 (Protocolul ședinței din 24 august 1940). Fond 71/ 1920-1944. *Transilvania*, vol. 12, f. 42-43. Fond 71/URSS 1940, vol. 93, p. 517-518, p. 468, p. 470-471. Fond Protocol, vol. 29, Dosar Comisia Dunării, Raport Regimul Dunării, p. 9, nota 2 subsol. Problema 23, dosar 8.U.3 *Administrația Fluvială a Dunării de Jos. Convenția despre regimul navigației pe Dunăre.*, p. 19, p. 22.
18. Ottmar Trașcă, *Relațiile politice și militare româno-germane, septembrie 1940*, p. 312-313
19. Mihail Manoilescu, *Dictatul de la Viena*, p. 211-212. p. 224.
20. Vasile Pușcaș, *Pulsul istoriei în Europa Centrală*, Editura Sincron, Cluj-Napoca, 1998, p. 105.

21. T.M. Islamov, T.A. Pokivailova (coord.), *Transilvanschii vopros. Vengero-Rumînskii teritorialnîi spor i SSSR – 1940-1946. Documentî (Cheștiunea Transilvaniei. Litigiul teritorial ungaro-român și URSS – 1940-1946. Documente)*, Editura Rosspen, Moscova, 2000, doc. 22, p. 76-78, doc. 25, p. 83-87 / traducere Vasile Oroian.
22. Arthur Viorel Tuluș, *Dunărea maritimă între Aranjamentul de la Sinaia și Acordul de la Belgrad (1938-1948)*, Galați University Press, 2008, p. 162-163, p. 169.
23. Nicolae Popa, *Dunărea, axă sau falie geopolitică?*, în revista „GeoPolitica”, editată de Asociația de geopolitică „Ion Conea”, București, 2006, Anul IV, nr. 19, pag. 44.
24. “The Economist”, Londra, martie 2010, *Sfârșitul istoriei, revizuit* (articol de opinie).

SPIRITUL LUI AVRAM IANCU ÎNCĂ NU ARE TIHNĂ LA 200 DE ANI DE LA NAȘTEREA SA

Col. (rtr.) dr. Cristache GHEORGHE

În anul 1824 la „vremea cireșelor”, în satul Vidra de Sus, pe valea îngustă a Arieșului, în inima munților Apuseni, s-a născut cel care avea să fie „craiu munților” sau, așa cum îl vor numi, în anii viforoși ai revoluției, buciumanele Apusenilor, „crașorul nostru”, revoluționarul înflăcărat, apărătorul dârz și slujitorul devotat al națiunii sale. Avram Iancu, a cărui viață a căpătat o aureolă de legendă încă din timpul Revoluției de la 1848, a fost, cum remarca un biograf contemporan al său „cel dintâi om învățat ieșit din opincă, ridicat dintre moți prin învățătură, dar înțelegându-le profund durerile și năzuințele, refuzând vreodată a-i părăsi și dedicându-și până la sfârșit viața viitorului lor”.

Fiul lui Alexandru Iancu, jude sătesc și paznic al pădurilor fiscalului și al Mariei Gligor și cel ce se considera nepot al marelui Horea, antemergătorul său din 1784 în lumea moșilor și-a dovedit din tinerețe atașamentul pentru ideile înnoitoare și ura față de sistemul rânduielilor feudale, față de asuprirea națiunii sale. „Tată! – spunea el lui Alexandru Iancu – nu-i bună rânduiala de acum! Trebuie schimbată! Unii să moară de flămânzi, iar alții să crape de sătui?” Tot el, asistând la dezbaterile Dietei de la Cluj și constatând lipsa oricărei perspective de îmbunătățire a situației țărănimii transilvănene, a rostit cuvintele memorabile care aveau să-i devină un adevărat îndreptar: „Nu cu argumente filosofice și umanitare vei putea convinge pe acei tirani, ci cu lancea, ca Horea!”. După terminarea studiilor în drept și filosofie, Avram Iancu, alături de alți tineri juriști români și-a desăvârșit practica de avocat printre „canceliștii” Tabulei Regești (Curtea de Apel) din Târgu Mureș. Acolo a desfășurat o intensă activitate politică, dezbătând îndelung cu colegii români și maghiari problemele în fața cărora se găsea Transilvania, îndeosebi după ce flăcările revoluției burgheze izbucniseră în Franța și Italia. În a doua jumătate a lunii martie 1848, perioadă de plină efervescență revoluționară, Iancu, deși a semnat memoriul revoluționarilor întocmit de colegii săi de la Curtea de Apel de la Târgu Mureș, dar cerând răspicat „desființarea robotelor, fără despăgubire sau moarte”. Refuzul recunoașterii drepturilor naționale ale românilor

transilvăneni și intenția de a se trece la înfăptuirea unei uniuni forțate a Transilvaniei cu Ungaria au complicat raporturile „canceliștilor” români din Târgu Mureș cu colegii lor maghiari. Iancu a plecat în Apuseni, fiind apoi prezent la începutul lunii aprilie la Blaj, unde a avut loc prima consfătuire a frunțașilor revoluționari români. Tânărul de 24 de ani se bucura de popularitate în rândul compatrioților săi, pe care-i îndemna ca, odată cu lupta pentru înlăturarea rânduieilor feudale, să aibă „curajul întru apărarea cauzei naționale”. A cutreierat neobosit Munții Apuseni, pregătind Adunarea de la Blaj din 30 aprilie, la care a participat împreună cu Ioan Buteanu. În fruntea câtorva zeci de mii de moți, s-a reîntors la Blaj, la marea adunare din 2-4/14-16 mai. Iancu era acum binecunoscut, se bucura de autoritate în rândul mulțimii și i-a revenit sarcina de a organiza poporul în cete și prin aceasta de a-i înzeca forțele. „Uitați-vă pe câmp, românilor, scria Alecu Russo, martor moldovean al evenimentului, cuvintele Iancului: suntem mulți ca cucuruzul brazilor, suntem mulți și tari...”. În mod firesc, Iancu a fost ales membru al Comitetului Național Român. „Nici nu se știe din istorie – remarcă un biograf al său – ca un popor sau vreo oaste să fi dăruit pe povățuitorul său cu atâta încredere și cu o așa sinceră alipire cum au dăruit muntenii pe Iancu”. După Adunarea de la Blaj și mai ales după ce dorințele românești au fost nesocotite, Avram Iancu a desfășurat o susținută activitate de pregătire politică a moșilor. El a căutat să obțină din partea autorităților rezolvarea echitabilă a problemelor care se acumulasera de-a lungul anilor și care fuseseră puse din nou la ordinea zilei de către revoluția aflată în plină desfășurare. Repetatele brutalități la adresa țărănimii române și mai ales masacrul de la Mihalț de la începutul lunii iunie 1848 căruia îi cad victime numeroși iobagi români, l-au convins pe Iancu și pe ceilalți frunțași revoluționari că era necesară și pregătirea militară a moșilor. Acestora, tânărul frunțaș revoluționar le-a spus cu prilejul târgului de la Câmpeni: „Să vă faceți lănci și să vă îndreptați coasele!”.

În acea perioadă, așa cum remarcă un reprezentant al autorităților, „Avram Iancu stăpânește deplin poporul din acest ținut, care i se supune orbește”. La chemarea lui a avut loc „o demonstrație generală în munte” și întreaga zonă a Munților Apuseni a început să se transforme într-un uriaș câmp de luptă. Conflictele de ordin social, care au opus pe iobagii români – majoritatea populației Transilvaniei – nobililor maghiari, ca și încercarea conducătorilor revoluției maghiare de a realiza în mod arbitrar unirea Transilvaniei cu Ungaria au sfârșit prin a aduce cele două revoluții, cea română și cea maghiară, într-un tragic conflict, în loc să se sprijine reciproc. Într-o atmosferă de mare încordare politică, s-a desfășurat la Blaj, în septembrie 1848, o nouă adunare, la care participanții au venit înarmați,

întrucât în numeroase localități din Transilvania revoluționarii români fuseseră atacați de reacțiunea feudală, care se împotriva cererilor lor legitime. La aceasta s-a adăugat împrejurarea nefericită că unii fruntași ai revoluției maghiare nu au înțeles că trebuia rezolvată și problema națională, recunoscându-se drepturile românilor din Transilvania. Pentru ei „Unio Trium Nationum” încă le bântuia mintea și spiritul. „Pretențiile noastre sunt sfinte. Noi suntem gata a le apăra cu orice preț” declara Avram Iancu zecilor de mii de oameni adunați pentru a-l asculta și a-l urma.

În situația care se crease, el vedea în înarmarea și lupta mulțimilor calea cea mai sigură pentru obținerea recunoașterii drepturilor națiunii sale. Adunarea românilor transilvăneni a respins uniunea Transilvaniei cu Ungaria și s-a pronunțat pentru înființarea unei gărzii naționale românești și pentru convocarea unei diete pe baza reprezentării proporționale a naționalităților. În luna octombrie s-a trecut la organizarea armată a legiunilor românești pentru apărarea revendicărilor revoluționare ale națiunii. Lui Avram Iancu i-a revenit comanda Legiunii Auraria Gemina, cu centrul la Câmpeni, dar în fapt, autoritatea sa militară s-a întins, în scurt timp, asupra întregii armate populare românești. În concepția organizatorilor săi, această oaste de țărani avea menirea de a contribui ca Transilvania să devină și pe plan politico-administrativ ceea ce era în majoritatea ei pe plan etnic: o țară românească. Ostașii Iancului au fost slab înarmați – cu lănci, furci, coase și doar în mică măsură cu arme de foc și cu tunuri de cireș, ceea ce nu i-a împiedicat însă să se afirme pe câmpul de luptă ca o forță de care trebuia să se țină seama. În paralel cu desfășurarea acțiunilor militare, avea loc în regiunile controlate de legiunile românești constituirea administrației românești pe baze democratice. Respectându-se proporția națională în alegerea dregătorilor prefecturilor din comitatele Zarand, Hunedoara, Alba Inferioară, Cetatea de Baltă, Făgăraș, a fost creată o nouă administrație. Cu ajutorul ei au început să fie puse în aplicare principalele obiective ale revoluției românești, pe care miile de moși erau hotărâți să le apere cu arma în mână. În fruntea oștenilor săi, Avram Iancu a transformat Munții Apuseni într-o puternică cetate, ducând o luptă de rezistență națională și afirmând astfel drepturile legitime ale poporului său.

Departe de a fi un dușman al altor popoare, Iancu nu a urmărit alte scopuri în afara apărării programului revoluționar exprimat limpede în adunările de la Blaj. „... Dorim – spusese el în iunie 1849 în scrisoarea adresată deputatului român Ioan Gozman – ca fiii aceleiași mame să avem același amic și inamic cu maghiarii”. Este evident că o satisfacere a justificatelor revendicări românești ar fi pus capăt luptelor tragice, dar, în pofida vederilor înaintate ale unor conducători revoluționari maghiari,

printre care Tancsics Mihaly ori Teleki Laszlo, acest scop a fost atins cu mare întârziere – în momentul când deznodământul tragic al revoluției nu mai putea fi evitat. Avram Iancu era conștient că vinovații principali pentru situația creată erau „aristocrații conservatori care nu voiesc libertatea practică între națiunile transilvane”. Avram Iancu caracteriza aceeași nobilime drept „vermele care roade și rădăcina, și sapă temelia viitorului propriului lor popor”.

Timp de peste o jumătate de an, sub conducerea lui Avram Iancu, Munții Apuseni au devenit inexpugnabili, ostașii țărani rezistând și respingând înverșunatele atacuri lansate împotriva lor. Nicolae Bălcescu, în impresiile sale din timpul vizitei la Avram Iancu, în cetatea Munților Apuseni scria: „În acea vreme, când inima îmi era zdrobită, căci în toate părțile vedeam naționalitatea română călcată și strivită de dușmanii străini fusei fericit a găsi acolo, pe acele piscuri uriașe, pe deasupra norilor, o naționalitate și o viață românească, înfocată și puternică”.

Principala semnificație a rezistenței din Munții Apuseni constă în faptul că lupta desfășurată sub îndrumarea lui Iancu a devenit simbolul rezistenței unui întreg popor, Iancu însuși înțelegând că el nu reprezenta numai pe românii transilvăneni, ci întreaga națiune română. De aceea, în ianuarie 1849 a avut loc la Zlatna o consfătuire pentru a se dezbate „soarta națiunii române” la care au luat parte exilații revoluționari din Țara Românească, moldoveanul Ionescu de la Brad și, desigur, comandantul oastei moțești. Contactele pe care Avram Iancu le-a avut cu tinerii revoluționari munteni, dintre care unii au luptat alături de el ca tribuni, lungile sale convorbiri din vara anului 1849 cu Nicolae Bălcescu, l-au făcut să înțeleagă mai bine largă perspectivă națională în care se încadra rezistența românilor din Munții Apuseni, precum și necesitatea de a găsi modalități de armonizare a intereselor revoluției române cu cele ale revoluției maghiare și de a acționa cu forțe unite împotriva reacțiunii. În ceea ce-l privea pe Avram Iancu, el fusese partizanul luptei comune cu poporul maghiar pentru libertate, dar neînțelegerea problemei naționale de către guvernul revoluționar maghiar a împiedicat această luptă comună. „Libertate, egalitate, frățietate” – definea el țelurile celor pe care-i conducea. „Principiile acestea sunt deviza noastră, tezaurul cel mai scump și obiectul cel mai sfânt.” El considera – și a scris aceasta la sfârșitul lunii iunie locotenent colonelului Simanffy și deputatului român Gozman – că tragica înfruntare ce avea loc între cele două revoluții era nefirească și totodată inutilă: „între noi și voi – arăta el – armele niciodată nu pot hotărî”. Dându-și seama că „un element gigantic” – intervenția armatelor contrarevoluționare habsburgice și țariste – amenința existența ambelor revoluții, el era sigur, totodată, că „maghiarul de

existență și viitor nu poate vorbi fără român, nici românul fără maghiar”. „Noi suntem oamenii libertății – definea el lui Gozman poziția sa. Pentru asta ne-am revoltat, pentru asta ne-am vărsat și suntem hotărâți a ne vărsa sângele”. Luptând „pentru libertatea noastră cea asuprită” arătând limpede că „răscularea... nu s-a întâmplat prin amăgirea Austriei”, ci având drept pricină „nerecunoașterea naționalității politice, tiraniile și barbariile conservatorilor și aristocraților”, Iancu era gata a opri luptele, oferind „fraților maghiari” prietenia, cerându-le însă „se se garanteze naționalitatea, pe temeiul dreptului egal”. Asumându-și misiunea istorică și revoluționară de a împăca cele două tabere, Nicolae Bălcescu a purtat îndelungi și stăruitoare negocieri cu conducătorii revoluției maghiare. Când Bălcescu și Bolliac au ajuns la sfârșitul acestor negocieri și au încheiat „Proiectul de pacificare” era, din nefericire, prea târziu, armatele imperiilor absolutiste fiind pe punctul de a înăbuși lupta revoluționară. Dar chiar și în aceste împrejurări grele, Iancu și-a dovedit dorința sa de conlucrare, ordonând unităților sale să înceteze orice luptă împotriva armatei revoluționare maghiare și dând acesteia posibilitatea să-și concentreze eforturile în vederea luptei împotriva trupelor intervenționiste. Peste veac răsună îndemnul „Craifului munților” din iunie 1849: „Firea ne-au așezat în una patrie, ca împreună să asudăm cultivând-o și împreună să gustăm și să-i sugem dulceața fructelor ei”. Avram Iancu a privit cu evidentă rezervă victoria armatelor intervenționiste. În anii imediat următori revoluției, el a luat parte la acțiunea revendicativă a fruntașilor români transilvăneni, desfășurând în același timp o bogată activitate pentru apărarea populației Munților Apuseni împotriva numeroaselor abuzuri din partea autorităților imperiale. În Transilvania și la Viena, el s-a considerat și pe mai departe reprezentantul celor mulți, a apărut dreptul moșilor, al „adânc jignitul popor al munților”. Nu a primit onorurile ce i se cuveneau, cerând ca „mai întâi să se decoreze națiunea cu împlinirea promisiunilor” și chiar a avut curajul de a refuza să-l întâlnească pe împărat când acesta a vizitat Apusenii în vara anului 1852. El a și fost arestat, pentru scurt timp, de către autoritățile habsburgice, „prietenul fățarnic” care profitase de izbânzile sale.

Colindând satele Munților Apuseni, dezamăgit și zdruncinat, Iancu se caracteriza acum cu durere: „Eu nu-s Iancu. Eu sunt umbra lui Iancu. Iancu e mort”. Dar omul acesta deosebit, care își concentrase durerea și suferințele în cântecul fluierului său, pe care poporul îl asculta „cu o jale adâncă amestecată cu pietate”, dând impresia, cum îl vedea în 1865 Aron Densușianu, că „sunt figurile din cetatea împietrită din poveste” – deși acum cu mințile zdruncinate, nu și-a pierdut niciodată imaginea dimensiunilor personalității sale. În 1871, doar cu un an înaintea morții, el

semna încă plin de demnitate „avocat și general și prefect al Legiunii Auraria Gemina”.

Dar sfârșitul său se apropia. La 10 septembrie 1872, inima lui Iancu a încetat să bată. Trei zile mai târziu, poporul l-a condus pe ultimul drum, el fiind îngropat sub stejarul lui Horea, la Țebea, cei doi eroi găsindu-se astfel reuniți simbolic peste veac. „Îl plânge Ardealul, scumpa sa patrie și poporul român, pentru al cărui nume, libertate și existență a purtat spada română și a băgat frica și respect în oasele boierilor”. „Națiunea întregă de la mare până la munți este în doliu” scria în acele zile ziarul „Federațiunea”. „Eroul nepătat din 1848”, cum îl numea la moartea sa Iosif Vulcan, păstrat și astăzi în inima și în amintirea națiunii, își are numele înscris în Cartea de aur a națiunii române.

*

Avram Iancu, cunoscut și sub numele de „craiu munților” sau „craișorul nostru”, a fost un revoluționar pasionat și lider al luptei pentru drepturile naționale și sociale ale românilor din Transilvania în timpul Revoluției de la 1848. Născut în 1824 în satul Vidra de Sus din munții Apuseni, Iancu provenea dintr-o familie de moți și a fost influențat de ideile înnoitoare ale vremii și de dorința de a lupta împotriva asupririi naționale și sociale.

După absolvirea studiilor în drept și filosofie, Iancu și-a desfășurat activitatea ca avocat și s-a implicat intens în viața politică a Transilvaniei. El a fost unul dintre liderii revoluției românești din 1848, participând la adunările de la Blaj și la organizarea armatei locale pentru apărarea drepturilor naționale și sociale. Sub conducerea sa, Munții Apuseni au devenit un simbol al rezistenței împotriva autorităților opresive.

Iancu a încercat să promoveze o colaborare între români și maghiari pentru lupta comună pentru libertate și dreptate, dar conflictele dintre cele două naționalități și intervenția armatelor străine au împiedicat realizarea acestei alianțe. Cu toate acestea, Iancu a rămas un apărător dedicat al cauzei naționale și sociale, refuzând să renunțe la luptă chiar și în fața obstacolelor imense.

După înfrângerea revoluției, Iancu a continuat să lupte pentru drepturile românilor din Transilvania și să se opună autorităților habsburgice. El a fost arestat și persecutat, dar nu și-a pierdut demnitatea și hotărârea de a-și apăra poporul și principiile în care credea.

Avram Iancu a murit în 1872, fiind plâns și omagiat de întreaga națiune română pentru sacrificiul său și pentru devotamentul său față de libertate și dreptate. Numele său rămâne înscris în istoria și în inima poporului român, ca unul dintre cei mai mari eroi și lideri ai luptei pentru independență și dreptate socială.

NOUTĂȚI MILITARE

Rubrică îngrijită de Gl. bg. (rtr.) Dan NICULESCU

AVION SPAȚIAL CHINEZ A AMPLASAT ÎN SPAȚIUL EXTRATERESTRU DRONE NEIDENTIFICATE

Recentele misiuni ale vehiculului spațial chinez Shenlong au fost monitorizate îndeaproape de observatori. S-a observat că vehiculul spațial a lansat în spațiu cel puțin șase obiecte necunoscute. Aceste obiecte au fost etichetate A, B, C, D, E și F, iar unele dintre ele au fost înregistrate emitând semnale similare celor emise de obiectele lansate de alt vehiculul spațial chinez într-o misiune anterioară. În urma analizei semnalelor transmise s-a tras concluzia că obiectele D și E emit semnale de „locator” inactiv fără date asociate. De asemenea, dronele lansate de vehiculul spațial chinez s-au îndreptat spre același tip de orbite ca și cele lansate în misiunea anterioară, dar de data aceasta au prezentat un comportament radio diferit.

Observațiile adiționale ale emisiilor radio de la obiectul D și E par a fi noi, dar există și posibilitatea să nu fi fost observate, mai ales dacă au avut un caracter intermitent.

Există posibilitatea ca aceste activități spațiale să fie legate de un alt eveniment, raportat de presa de specialitate în mai 2023. Este vorba de informația potrivit căreia un vehicul spațial miniaturizat chinez, securizat, care ar putea fi destinat sprijinirii operațiunilor militare în spațiu, a trecut cu succes un test important, aterizând pe o pistă nespacificată în deșertul Gobi, după 276 de zile petrecute pe orbită. China a prezentat acest eveniment ca fiind o etapă importantă în programul său spațial. Specialiștii militari chinezi au făcut precizarea că misiunea spațială chineză, a avut o durată mai mică decât cea a vehiculului spațial X-37B al SUA, care a petrecut 908 de zile pe orbită.

Dronele spațiale chinezești au efectuat multiple manevre: au executat zborul în formație, zborul autopropulsat (în două sau trei misiuni de aterizare), manevre de captură (cuplare la naveta spațială mamă).

Un vehicul spațial poate fi privit ca un mijloc eficient ce poate executa mai multe misiuni în spațiu sau care poate fi folosit pentru crearea unor constelații de sateliți care să sprijine operațiile militare. Activitățile spațiale analizate pot fi, de asemenea, interpretate ca o experimentare a tacticii de

folosire a roiiurilor de drone atât în operațiile terestre, cât și în spațiul extraterestru.

În iulie 2023 publicația Global Times a anunțat că Beijingul intenționează să construiască o constelație de 300 de sateliți ce ar urma să fie amplasați pe orbita foarte joasă a Pământului (VLEO) până în 2030, oferind servicii de observare și de comunicații ultra-rapide. Potrivit sursei, construirea acestei noi constelații VLEO se va face în trei faze. Primul satelit a fost lansat în decembrie 2023, iar încă nouă vor fi lansate până la sfârșitul anului 2024, formând o platformă de servicii publice de date satelitare.

Potrivit publicației americane, Washington Post, China percepe constelațiile de sateliți ale SUA, cum ar fi US Starlink și serviciul exclusiv militar Starshield, ca fiind rețele de supraveghere globală și de avertizare timpurie. Starlink și-a dovedit valoarea pe câmpurile de luptă din Ucraina, oferind internet ieftin, portabil și cu viteză mare, acolo unde alte soluții tehnice au eșuat, au transmis informații în timp real către dronele ucrainene, coordonate de tragere pentru artilerie și contactul militarilor cu familiile. O astfel de capacitate ar fi, de asemenea, valoroasă pentru China într-o situație de urgență din Taiwan. În plus, vehiculele spațiale ar putea fi folosite ca sisteme de bombardament orbital fractional (FOBS), deși această utilizare ar putea fi pusă, deocamdată, la îndoială. Analistii occidentali sunt sceptici cu privire la afirmațiile Chinei privind amplasarea sistemelor FOBS pe vehiculele spațiale. Sateliții americani de urmărire a rachetelor spațiale pot detecta lansările de rachete din aproape orice punct de pe Pământ sau de deasupra acestuia.

În prezent, se consideră că SUA beneficiază de cea mai avansată capacitate de urmărire și avertizare asupra amenințărilor ce pot veni din spațiu și consideră că Beijingul are puține șanse de succes în contextul executării unui atac nuclear surprinzător asupra SUA, chiar și cu un FOBS.

BIBLIOGRAFIE

Asia Times, GABRIEL HONRADA, 21.12.2023

TURCIA: AVIONUL DE LUPTĂ KAAN

ANKARA, TURCIA, 1 mai 2023: Președintele Recep Tayyip Erdoğan la ceremonia de prezentare a Avionului de Luptă Național KAAN. Conform declarațiilor președintelui, Avionului de Luptă Național (MMU) sau TF-X „Kaan”, este un pas important în industria aviației și apărării din Turcia. (Foto de Yavuz Ozden/ dia images via Getty Images)

adăuga și Pakistanul. Este interesant faptul că Pakistanul, din punct de vedere al sprijinului financiar nu este un partener de încredere, aflându-se într-o gravă criză financiară, dar probabil sunt rațiuni politice care sunt luate în considerație.

Avionul de luptă „KAAN” a fost prezentat oficial pe data de 01.05.2023 în cadrul unei ceremonii la care a participat și președintele Turciei, Recep Tayyip Erdoğan și se estimează că va putea zbura pentru prima dată în 2024, urmând să devină operațional în 2028. Se intenționează ca avionul „KAAN” să înlocuiască avioanele de tip F-16 Falcon aflate în prezent în dotarea Forțelor Aeriene ale Turciei. Până în anul 2028 este o perioadă cam lungă dacă ținem seama de eliminarea Turciei de pe lista țărilor care pot achiziționa avionul de luptă F-35, ceea ce a lăsat aviația militară turcă cu un deficit de astfel de aparate esențiale pentru apărarea propriului spațiu aerian. Se estimează că pentru a limita acest deficit de mijloace aeriene de luptă, Ankara ar putea fie să încerce achiziționarea de avioane de luptă europene tip „Typhoon” sau, mai puțin probabil, să încerce să netezească suficient lucrurile cu legislatorii americani pentru a putea finaliza achiziția mult doritelor F-16. Altfel, va fi nevoită să grăbească dezvoltarea avionului de luptă național „KAAN”. Odată ce „KAAN” va deveni operațional, Turcia va fi prima țară musulmană din Orientul Mijlociu și Africa de Nord (MENA) care operează un avion de luptă de generația a cincea.

Pentru realizarea acestui program, autoritățile politice și militare ale Turciei au semnat multiple contracte de colaborare cu firme specializate din

lume, printre care cu: Saab AB prin care firma suedeză va asigura design tehnologic, Rostec din Rusia care a oferit cooperare tehnologică, companii de profil din Brazilia, Indonezia și Coreea de Nord.

Poziția Turciei în negocieri a fost aceea că programul TF-X va fi complet național.

În iunie 2021 conducerea aviației Turciei a organizat o conferință de presă în care au prezentat cerințele tehnice minime ale viitorului avion de luptă:

- aerodinamică și propulsie îmbunătățite;
- viteză mare de navigație;
- rază de acțiune suficientă și care să poată fi optimizată;

- senzori multi-spectrali avansați integrați (EW și RF/IR);
- observabilitate redusă (pentru o semnătură radar redusă);
- fuziune de senzori și autonomie;
- capacități îmbunătățite de legătură cu rețelele de date pentru războiul activat de rețea;
- armamente de înaltă precizie (care să permit folosirea munițiilor aflate în înzestrarea armatei turce).

Fuzelajul avionului va fi fabricat din materiale compozite de către o compania autohtonă aparținând de grupul Turkish Air Industry care a proiectat fuzelajul pentru avioanele americane F-35. Se pare că Agenția pentru Industria de Apărare a Turciei a lansat o licitație pentru realizarea unui material compozit din carbon termoplastic, mai ușor.

Echipamentele electronice cerute de partea turcă sunt din cele mai moderne: piloții vor fi conectați prin conexiuni criptate conectate la sistemele de date cu avioanele fără pilot însoțitoare (cel mai probabil TAI Anka), radar pentru războiul electronic, sisteme moderne de navigație (căutarea și urmărirea țintei în infraroșu, sistem electronic de tragere). Avionul va avea variante îmbunătățite ale: radarului de avertizare (RWR); sistemului de avertizare a atacului cu rachete (MWS); sistemului de avertizare laser (LWS); sistemului de gestionare a mijloacelor de bruij activ și pasiv; sistemului de bruij bazat pe memorie digitală a frecvențelor radio (DRFM), etc.

Caracteristicile generale ale avionului de luptă „KAAN” vor fi:

- echipaj: un pilot, dar va fi și o variantă pentru doi piloți;

- lungime: 21 m;
- anvergura aripilor: 14 m;
- înălțime: 6 m;
- greutate maximă la decolare: 27.215 kg;
- propulsia: 2 motoate General Electrics F-110-GE-129 Turbofan, 76,31 kN;
- viteză maximă: 1,8 Mach;
- plafon maxim de zbor: 17.000 m;
- armament: rachete aer-aer; bombe.

Se dorește ca muniția să fie în totalitate asigurată de către companiile turcești.

BIBLIOGRAFIE

1. Asia Times, 22.02.2024;
2. Aviația Magazin, 17.03.2024;
3. Meta Defence, 21.02.2024;
4. Nikkei Asia, 21.02.2024.

BALENA ALBASTRĂ

Compania israeliană IAI a realizat un submarin fără echipaj la bord destinat, cu precădere, pentru acțiuni acoperite de culegere de informații. Acesta este echipat cu sonare pentru a permite detectarea submarinelor atât cu echipaj, cât și fără echipaj și pentru a cartografia

locurile de amplasare a minelor de pe fundul mării. De asemenea, este echipat cu o serie de senzori ce asigură navigația dronei maritime în siguranță atât în imersiune, cât și la suprafața apei.

Drona acvatică are o lungime de 11 m, diametru de aproximativ 1 m, greutatea de 5,5 t și poate fi transportată containerizat de orice platformă maritimă, terestră sau aeriană. Viteza de deplasare în imersiune este de până la 7 noduri, iar dacă folosește energia electrică poate funcționa timp de două până la patru săptămâni, în funcție de misiune. Aria sa de acoperire, la o viteză medie de 7 noduri, timp de 10 zile, poate fi de peste 1.600 de mile nautice. Platforma poate detecta submarine și aduna informații acustice folosind tehnologie radar și electro-optică. Are un catarg similar submarinelor cu echipaj și telescop pentru detectarea țintelor pe mare și pe coastă.

Folosind o antenă de comunicații prin satelit amplasată pe catarg, datele colectate pot fi transferate în timp real către posturile de comandă, oriunde în lume, pe mare sau pe uscat. Detectarea submarinelor și colectarea de informații acustice sunt posibile folosind un sonar de câteva zeci de metri lungime, tractat de Blue Whale, dar și prin sonarele de flanc cu matrice receptoare atașate pe ambele părți ale dronei.

Reprezentanții companiei IAI au menționat că drona Blue Whale a efectuat mii de ore de funcționare autonomă, executând inclusiv misiuni specifice. Concluzia a fost aceea că submarinul fără pilot poate efectua o mare parte a operațiunilor executate și de submarinele cu echipaj la bord, poate opera continuu timp de mai multe săptămâni cu costuri minime și mentenanță redusă.

Blue Whale dispune de un ansamblu de senzori care îi asigură un tranzit sigur sub apă sau în apropierea suprafeței apei.

Se poate observa o preocupare sporită a specialiștilor din industria navală, dar și a comandanților forțelor navale din multe state cu tradiție maritimă pentru găsirea unor soluții de folosire pe scară mai mare a navelor

fără echipaj la bord. Forțele navale ale SUA deja derulează un program în zona Golfului Persic pentru testarea navelor de suprafață fără echipaj la bord.

În anul 2021, Israelul a semnat cu conglomeratul industrial „Edge Group” un acord în baza căruia vor proiecta împreună vase de suprafață fără echipaj uman la bord.

Amenințările subacvatice sunt multiple, dar și riscurile planificării și executării unor astfel de misiuni „discrete” sunt periculoase putând genera conflicte de proporții între state. Un exemplu concret, de dată recentă, este distrugerea conductelor de transport a gazelor „North Stream”, neatribuită încă, dar cu trăsături indiscutabile de sabotaj.

BIBLIOGRAFIE

Defense News, Seth J. Frantzman, 05.05.20

DRONĂ ISRAELIANĂ LA TÂRGUL AERIAN DE LA SINGAPORE

Compania israeliană „ELBIT Systems” a prezentat în cadrul Singapore Airshow o nouă dronă de supraveghere – Hermes 650 Spark.

Din punct de vedere al caracteristicilor tehnico-tactice „Hermes 650 Spark” este poziționată între variantele 450 și 900: poate transporta 260 de kilograme de încărcătură utilă

distribuită în două compartimente, are posibilitatea de a comunica prin satelit, iar raza de acțiune vizuală este de 300 de kilometri, dar poate zbura dincolo de limita vizuală a operatorului și are o autonomie de zbor de până la 24 de ore. Platforma integrează trei caracteristici cheie considerate esențiale de clienți, indiferent de ce alte configurații doresc să achiziționeze: menținerea costurilor de întreținere scăzute; creșterea flexibilității operaționale de a zbura cu viteze diferite, iar decolarea / aterizarea să fie posibilă pe piste scurte (Hermes 650 Spark poate decola de pe piste de până la 200 de metri). Configurația prezentată la expoziție a inclus și senzori de război electronic. Se estimează că „Hermes 650 Spark” poate fi folosit cu precădere pentru misiuni de securitate maritimă și patrulare a frontierelor.

Specialiștii israelieni au precizat pentru forțele aeriene ce au în dotare avioane fără pilot din familia „Hermes” faptul că trecerea de la „Hermes 450” la noul model se poate face după o perioadă de pregătire a operatorilor de câteva săptămâni.

Oficialii companiei, fără a da detalii despre eventualii cumpărători, au declarat că există posibilitatea de a se trece la producția de serie în anul 2025.

BIBLIOGRAFIE

Defense News, 21.02.2024

NOUA ARMĂ NUCLEARĂ A SUA

Administrația Biden a anunțat intenția de a proiecta o nouă bombă nucleară gravitațională, B61-13, care va fi o variantă îmbunătățită a modelului B61-12, prezentată în imaginea alăturată. Se dorește ca această preocupare de modernizare a arsenalului strategic american să fie un răspuns direct la amenințările

venite din partea adversarilor globali ai SUA.

Decizia de a dezvolta o bombă cu un randament mai mare decât cele aflate acum în dotarea Forțelor Armate americane derivă din „Raportul privind postura nucleară a SUA” din anul 2022. În acest raport se face recomandarea ca SUA să aibă opțiuni nucleare suplimentare împotriva anumitor „ținte militare mari și bine protejate”. Într-o declarație privind anunțul B61-13, Secretarul adjunct al Apărării pentru Politica Spațială, John Plumb, a spus că SUA „are responsabilitatea de a continua să evalueze și să desfășoare capacitățile de care avem nevoie pentru a descuraja credibil și, dacă este necesar, pentru a răspunde la atacuri strategice”.

Conform afirmațiilor specialiștilor de la publicația militară „Breaking Defense”, B61-13 va avea o putere distructivă de 360 kilotone, o explozie mult mai mare decât cele 50 kilotone pe care le poate livra B61-12. Noua variantă va avea aceleași elemente de siguranță, securitate și precizie ca și varianta B61-12. Se estimează că SUA, într-o primă fază, până în anul 2025, vor produce în jur de 50 bombe B61-13.

Macheta bombei nucleare B61-7, posibilă bază de design pentru noua B61-13.

Foto: Bradbury Science Museum.

Producția bombei B61-13 nu reprezintă o expansiune a arsenalului nuclear al SUA, deoarece aceasta va utiliza focoasele din bombe mai vechi ce vor fi introduse în carcase noi.

În articolul apărut în Breaking Defense se sugerează că bomba nucleară B61-12 este certificată pentru lansare de către avioanele F-35, F-15, F-16 și B-2, precum și de avioanele europene Tornado. Bomba

nucleară B61-13 va fi restricționată la lansarea de pe bombardiere, și anume B-2 și, în cele din urmă, B-21.

Descriind mediul amenințării nucleare la adresa securității SUA, „Raportul privind posturii nucleare a SUA - 2022” menționează explicit China ca fiind provocarea principală pentru planificarea apărării țării și un factor important în reevaluarea descurajării sale nucleare. Documentul menționează, de asemenea, că arsenalul nuclear modern al Rusiei prezintă o amenințare existențială durabilă pentru SUA, aliații și partenerii săi. Conform raportului, China și Rusia acționează pentru extinderea capacităților lor nucleare, dar și pentru adaptarea strategiilor la noile tipuri de atac non-nuclear, cum ar fi: cibernetic, spațial, informațional și lovituri convenționale cu putere mare de distrugere.

În acest context politico-militar, noua armă nucleară a SUA – B61-13 – se va folosi cu precădere pentru lovirea unor ținte militare specifice, puternic fortificate, de mari dimensiuni. Aceasta ar putea semnala faptul că liderii militari americani își revizuiesc opțiunile de utilizare a armelor nucleare tactice pentru un posibil viitor conflict nuclear. Armele nucleare tactice sunt proiectate pentru lovirea unor obiective militare de valoare tactică aflate în câmpul de luptă, nu pentru descurajare strategică. O concepție doctrinară similară a fost sugerată și de militarii ruși care au amenințat în câteva rânduri posibilitatea de folosire a unor lovituri nucleare tactice împotriva trupelor și obiectivelor militare ucrainene. O bombă nucleară gravitațională, în plus, permite obținerea de avantaje tactice ce nu sunt posibile cu alți vectori, cum ar fi rachetele balistice.

Realitatea este că folosirea într-un conflict militar a armei nucleare, tactice sau strategice, va declanșa automat escaladarea nucleară. Probabil acesta este motivul pentru care unii specialiști în domeniul armelor nucleare consideră că menținerea controlului pozitiv asupra acestora până în momentul detonării este crucială pentru siguranță și flexibilitate în luarea deciziilor. Ei consideră că bombardierele strategice cu echipaj uman la bord, precum B-2 și B-21, sunt platformele ideale pentru realizarea unui control maxim, deoarece pot fi trimise într-o misiune de luptă dar, dacă circumstanțele tactice sau strategice se schimbă brusc, misiunea poate fi anulată și mijloacele de lovire pot fi chemate înapoi.

Dezvoltarea B61-13 poate fi, de asemenea, încercarea SUA de a echilibra un decalaj iminent de descurajare nucleară în raport cu Rusia și China.

BIBLIOGRAFIE

1. Asia Times, Gabriel Honrada, 01.11. 2023;
2. Breaking Defense, 21.10.2023;
3. Popular Mechanics, Kyle Mizokami, 14.05.2021;
4. 2022 Nuclear Posture Review, 27.10.2022.

CHINA: NOUA TEHNOLOGIE DE MASCARE ELECTRONICĂ A RACHETELOR DE CROAZIERĂ

O rachetă balistică în China
Foto: Comandamentul Teatru de Est

Cercetătorii chinezi au dezvăluit recent o rețea de camuflaj invizibilă (stealth) care poate masca amprenta electronică a rachetelor de croazieră lansate pe traiectorie în avioane de pasageri. Noua tehnologie de camuflaj semnifică o potențială schimbare în dinamica războiului modern și a sistemelor de apărare aeriană. China ar putea să o utilizeze într-un atac de

decapitare împotriva Taiwanului.

În decembrie 2023, publicația South China Morning Post (SCMP) a raportat că un vâl de camuflaj placat cu aur proiectat de specialiștii chinezi ar putea schimba fața războiului, făcând ca rachetele de croazieră să arate pe ecranele radar ca fiind avioane de pasageri. Sursa notează că tehnologia a fost dezvoltată de o echipă de cercetare care și-au publicat lucrarea într-o revista de specialitate (Journal of Radio Science).

Realizarea acestui proiect face parte dintr-un efort continuu al Chinei de a dezvolta o gamă largă de moduri de a penetra sistemele de apărare aeriană în primul lanț de apărare organizat de SUA în jurul Chinei. SCMP descrie vâlul ca fiind făcut din fire de metal placate cu aur care formează o rețea cu geometrie complexă pentru a reflecta semnalele radar. Testele de laborator au evidențiat faptul că dispozitivul de camuflaj poate crește semnificativ semnătura radar (radar cross-section) a unei ținte zburătoare făcând-o comparabilă cu cea a unui avion mare atunci când este văzută din anumite unghiuri. Sursa spune că SUA folosește deja reflectoare radar – cum ar fi ADM -160 Miniature Air-Launched Decoy (MALD) – pe unele dintre rachetele sale, pentru a le face să apară pe ecranele radar ca fiind avioane de linie.

Un dispozitiv de vâl pliabil, ușor, cu costuri reduse, poate camufla o rachetă de croazieră pentru a o face să arate ca un Boeing 737 pe ecranele radar.

Foto: Univ. Politehnică din Nord-Vest, China

De asemenea, avioanele militare invizibile, cum fi F-22 și B-2, poartă, de asemenea, reflectoare detașabile cunoscute sub numele de lentile Luneburg. Pentru ca eficiența acestui sistem de camuflaj să fie maximă, fabricarea lui ar trebui să fie în totalitate automatizată. Deocamdată acest lucru este imposibil atunci când se vorbește de producția sa în serie.

Abilitatea rachetelor de croazieră de a zbura la altitudine joasă, cu semnături radar mici și viteze supersonice, poate pune presiune pe sistemele de apărare aeriană și radare, prin creșterea probabilității de a nu fi detectate oportun. În combinație cu rachetele balistice, rachetele de croazieră pot satura apărările aeriene și pot lovi rapid țintele.

Într-un raport RAND din 2016 se estimează că în cazul în care China ar ataca Tiwanul aceasta ar urmări ca în prima fază să anihileze apărarea antiaeriană a insulei cu lovituri masive cu rachete, ce ar viza distrugerea radarelor antirachetă, lansatoarelor de rachete, pistelor de aviație și avioanele aflate la sol. Dacă astfel de lovituri reușesc, în faza a doua ar intra în luptă aviația de bombardament și trupele terestre.

O altă realizare a cercetătorilor chinezi este proiectarea unui un reflector de colț ultra ușor care se poate înscrie în domeniul contramăsurilor radar. Acesta interferează cu acțiunile de detectare ale radarului inamic protejând astfel mijloacele proprii. Reflectorul de colț tradițional este realizat din plăci metalice cu suprafață reflectorizantă. Acesta are o dimensiune mare. Soluția găsită de specialiștii chinezi este folosirea unor bare de fibră de carbon care formează cadrul de susținere și o plasă flexibilă de sârmă ca suprafață reflectorizantă a reflectorului de colț. Structura este proiectată cu funcția de desfășurare și pliere, astfel încât să poată fi schimbată continuu între diferite stări structurale, pentru a rezolva problema reglării pe diferite structuri. Pentru a verifica fezabilitatea și eficacitatea metodei de design, a fost dezvoltat un prototip de rețea cu 12 unități amplasate la o distanță de 1 m unul de altul. După testarea experimentală a rezultat faptul că reflectorul radar ultraușor poate atinge o amplitudine de reglare de peste 10 dBsm, poate acoperi benzi de frecvență cuprinse între 2 -20 GHz, și poate depăși 30 dBsm pentru alte câteva benzi de frecvență.

Un reflector radar de colț are o greutate de doar 1,325 kg și își poate ajusta amprenta radar cu ușurință prin schimbarea poziției de desfășurare. Acest model se poate încărcă și transporta cu ușurință pe diferite platforme.

BIBLIOGRAFIE

1. South China Morning Post, 23.12.2024;
2. Gabriel Honrada, Asia Times, 27.12.2023;
3. Stephen Chen, Chinese Journal of Radio Science, 22.11. 2023;
4. Raport RAND din 2016.

PREZENTARE DE CARTE

VIZIUNEA UNUI OM ASUPRA LUMII

de Lee Kuan Yew

Pentru a înțelege mai bine cine a fost Lee Kuan Yew este suficient să menționăm caracterizarea făcută de Henry Kissinger: „am întâlnit numeroși lideri ai lumii timp de o jumătate de secol, dar de la niciunul nu am învățat mai mult decât am învățat de la Lee Kuan Yew. Acesta este un om de o inteligență și profunzime de neegalat”.

Lee Kuan Yew (1923-2015) a fost o personalitate de anvergură globală, a fost chemat de patru ori în China pentru a discuta cu liderii chinezi (de la Mao Zedong până la Xi Jing Ping) căile de dezvoltare a țării, a fost considerat un prieten indispensabil al SUA, unde s-a întâlnit cu președinți americani (George W. Bush, Bill Clinton, Barack Obama), lideri ai guvernului și ai Departamentului de Stat (George Shultz, Madeleine Albright, Hillary Clinton, Zbigniew Brzezinski și alții), a ținut conferințe la cele mai prestigioase organizații și universități americane, s-a bucurat de aprecierea și prietenia unor lideri europeni precum Jacques Chirac (Franța), John Major, Margaret Thatcher (Marea Britanie), Helmut Schmidt (Germania) și din alte zone ale lumii precum Africa de Sud (F.W. de Klerk).

Singapore, inițial, a făcut parte din Myanmar. Ulterior, la inițiativa liderilor din Myanmar, Singapore s-a desprins și a devenit independent. Din acel moment Lee Kuan Yew a devenit prim ministru și a condus țara neîntrerupt timp de 25 de ani în fruntea partidului său, „Acțiunea Poporului”. În acest interval de timp Singapore a reușit să facă un salt enorm de la stadiul de stat al lumii a treia la cel de stat dezvoltat, modern, prosper, în care locuitorii, indiferent de religie, rasă sau naționalitate, trăiesc în siguranță, bunăstare, armonie, au locuri de muncă și beneficiază de sisteme de educație și sănătate de elită. Mai mult, Singapore a devenit un model de dezvoltare pentru statele din sud-estul Asiei, inclusiv pentru China.

Cum a făcut Lee această minune? În primul rând a schimbat viziunea compatrioților săi față de muncă descurajând nemunca prin limitarea

subvențiilor de stat, a eliminat corupția din țară, a luat măsuri de limitare a ostilităților interetnice prin ridicarea nivelului de trai al populației, a normalizat relațiile cu vecinii, nu a schimbat instituțiile coloniale lăsate intacte de britanici (educație, sănătate, securitate, sistemul bancar, etc.) și a păstrat limba engleză ca limbă oficială a țării înțelegând avantajul reprezentat de vorbirea unei limbi cu circulație internațională în relațiile comerciale, politice, etc. Este de remarcat faptul că Lee era chinez și hotărârea de a păstra limba engleză i-a atras critici din partea guvernului de la Beijing. La toate acestea s-au mai adăugat și poziția strategică pe care o are Singapore, ceea ce a contribuit la atragerea investițiilor străine, dar și demersurile guvernului de reglementare a relațiilor dintre stat și companii prin limitarea cupidității acestora și tendințelor lor de control asupra guvernului.

Lee a creat un nou model de guvernare nu prin cheltuirea unor sume mari de bani (cheltuiește aproximativ 20% din PIB pentru guvern), ci prin tratarea cu seriozitate a actului de guvernare a țării.

Analizat în comparație cu sistemul occidental s-ar putea spune că Singapore este un stat autoritar, contrar celui occidental, democratic. Lee a și declarat la un moment dat: „Noi decidem ce este corect, nu contează ce spun oamenii”. Această declarație demonstrează mai curând convingerea lui Lee că între cei ce guvernează și cei ce sunt guvernați trebuie să existe un contract social, fiecare din părți fiind obligată să-și respecte îndatoririle contractuale. Cei ce nu respectă regulile sunt pasibili de sancțiuni, uneori drastice. Acest sistem a funcționat eficient în perioada pandemiei de Covid 19, Singapore fiind relativ puțin afectat de aceasta. Mergând mai departe cu comparația dintre modelul de guvernare introdus de Lee Kuan Yew și cel occidental, am putea spune că Singapore este elitist acolo unde Vestul este democratic, zgârcit acolo unde Vestul este generos, concentrat unde Vestul este prea extins și intervenționist în economie acolo unde Occidentul este nonintervenționist.

Tigrii asiatici au copiat sau adaptat modelul lui Lee Kuan Yew și au investit masiv în educație, cu accent pe concurență și testare, au acționat pentru a aduce oameni de valoare în serviciile civile, guvernamentale și au eliminat corupția.

Rezultatul: Asia se află în progres la toate nivelele, în timp ce Occidentul este în recul. Nu conspirațiile mondiale sunt de vină pentru această situație, ci lipsa voinței Vestului de a se moderniza, de a-și adapta instituțiile la noile realități, de a înțelege necesitatea existenței unui stat puternic, capabil să-și onoreze partea sa de contract: apărarea cetățenilor săi.

În cartea „Viziunea unui om asupra lumii”, autorul analizează provocările din relațiile internaționale, relațiile dintre SUA și China, traseele de dezvoltare ale Indiei, Chinei și ale celorlalte țări din Asia de sud-est, din Orientul Mijlociu, Uniunea Europeană etc. Această carte este mai mult decât o simplă lectură, este o călătorie în profunzimea gândirii unui om care a modelat destinele unei națiuni și a influențat gândirea globală a unor lideri care considerau că mai pot învăța ceva și de la alții.

În continuare voi prezenta sintetic câteva din analizele sale referitoare la unii actori globali pe care îi consider importanți și pentru România.

China

De 5000 de ani chinezii consideră că țara lor este în siguranță numai dacă centrul este puternic. Această concepție a dăinuit peste secole indiferent de forma de organizare politică a țării și probabil că va rămâne mereu. China nu va fi niciodată o democrație în sensul dat de Occident. Transferul de putere nu va fi asigurat pe baza principiului „un om, un vot”, ci un set de lideri va înlocui alt set de lideri, astfel asigurându-se conducerea centralizată a țării și pacea.

China are propriile frământări sociale, mai ales în zona rurală, dar conducerea comunistă a găsit mijloacele ca niciuna dintre aceste frământări să nu escaladeze la nivel național.

Clasa de mijloc, spre deosebire de țărănime, este preocupată de a-și schimba statutul social și a ajunge în vârful societății. Aceste frământări nu sunt de natură să afecteze stabilitatea țării și nici puterea Partidului Comunist Chinez (PCC). Cu toate acestea în următorii 10-20 de ani anumite schimbări vor trebui acceptate, cum ar fi găsirea unor forme mai participative de guvernare. Unele acțiuni în această direcție au fost întreprinse, mai ales la nivelele inferioare, cele de conducere locală. Putem estima că aceste schimbări vor continua, dar într-un ritm lent. Atât timp cât partidul este în control își poate permite să experimenteze. De asemenea, lupta împotriva corupției va continua deși schimbările vor fi lente, cu rezultate mai vizibile la nivelul centrului și estompate către periferia țării. După ce China a implementat unele reforme privind funcționarea pieței, corupția a luat amploare deoarece aplicarea principiilor economiei de piață propuse de Milton Friedman au făcut ca cei bogați să devină mai bogați, iar cei săraci, mai săraci. Deși PCC a declarat lupta împotriva corupției „o problemă de viață și de moarte” este greu de crezut că la nivel local va avea efectul dorit. Corupția nu va distruge sistemul de putere chinez, dar nu-i va permite să funcționeze eficient.

Schimbări ar trebui impuse și la nivelul întregii țări prin stabilirea principiului de conducere pe baza respectării legii și a instituțiilor statului. Acest proces va fi dificil deoarece impune schimbări fundamentale atât la nivel de acceptare guvernamental, cât și la cel al populației. În mentalul chinez funcționează principiul că omul este mai important decât instituția. De exemplu, un președinte de țară care nu a avut și o carieră militară nu se bucură de prestigiu și autoritate.

Din cauza acestor cutume și reminiscențe culturale care au devenit în prezent limitative, China nu va funcționa niciodată la viteza maximă. Chiar dacă conducerea chineză va lua măsuri de modernizare a instituțiilor o va face în stil chinezesc. Dacă vor accepta lărgirea sferei de participare la exercitarea puterii prin vot, cum este posibil să se accepte în viitor, competiția electorală se va desfășura tot între candidații aprobați de PCC. În China nu va funcționa principiul „libertate pentru toți”.

Alternativa la schimbare este menținerea unui centru puternic. Aceasta este o metodă cu adânci rădăcini în istoria Chinei și a funcționat, chiar dacă eficiența a lăsat de dorit. Acest tradiționalism nu exclude ca liderii de la Beijing să analizeze toate celelalte sisteme politice și să aleagă acele idei care îmbogățesc sistemul chinez.

Lee consideră că cea mai spectaculoasă parte a miracolului chinezesc este creșterea economică rapidă, dar problema gravă care probabil va produce efecte nedorite în viitor este aceea că viteza de adaptare a politicului nu a putut ține pasul cu cea a economicului. Încercările de a apropia cele două zone vor fi dificile fiindcă se vor lovi de opoziția liderilor locali care, în mod natural, vor încerca să slăbească centrul pentru a-și crește puterea.

PCC nu mai este ceea ce a fost. Lee spune că „este ca o etichetă veche pusă pe o sticlă veche în care s-a turnat un vin nou”. În ceea ce privește structura de putere a PCC aceasta datează dinaintea comunismului chinez, este cea pe care dinastiile chinezești, de la Confucius până în prezent, și-au întemeiat puterea.

Revenirea Chinei ca putere globală este unul dintre cele mai dramatice evenimente ale istoriei contemporane. Dezvoltarea economică a generat procesul de modernizare a Armatei de Eliberare a Poporului (AEP), iar obiectivul Beijingului este acela ca țara să devină cea mai mare putere a lumii. Acesta nu este un obiectiv nou deoarece întotdeauna China s-a crezut centrul puterii globale, de unde și denumirea de Imperiul de Mijloc.

Liderii chinezi urmează modelul inițiat de Lee Kuan Yew în Singapore, adaptat la specificul său istoric, în sensul de a crea un guvern de valoare

mondială, condus de o clasă de mandarini de elită. Școlile sale urcă rapid în clasamentele valorice internaționale.

SUA

Lee Kuan Yew este conștient că echilibrul global de forțe se schimbă și SUA va avea din ce în ce mai multe probleme în Zona Asia-Pacific. Proximitatea de această regiune este decisivă. China aparține acestei zone geografice și îi va fi mult mai ușor să-și exercite puterea asupra sa; pentru SUA situația este complet diferită deoarece cele 8.000 mile de apă ce stau între cele două puteri, complexitatea logistică, costurile, baza de recrutare (populația Chinei este de 1,3 miliarde locuitori în timp ce SUA are numai 314 milioane locuitori), avantajează China. Menținerea controlului Zonei Asia-Pacific de către Washington este vitală deoarece asigură protejarea unor interese majore ale SUA: piața liberă asigură SUA mari oportunități de investiții, comerț și influență; acces la tehnologii de vârf; menținerea unui climat de pace și securitate; navigație liberă; control și supraveghere asupra țărilor considerate ostile (Coreea de Nord, China etc.). Este greu de presupus că Washington-ul, în actualul climat geopolitic, va reuși să-și conserve actualele avantaje. Totuși, Lee consideră că acest lucru este posibil dacă SUA își va recalibra puterea economică, își va restructura și adapta instituțiile naționale și va reda guvernului autoritatea necesară pentru a-și îndeplini sarcinile ce-i revin din contractul social cu poporul american. Lee consideră că este posibil ca SUA să-și prelungească cu încă 20 de ani controlul asupra Zonei Asia-Pacific. Dacă problemele existente în prezent vor continua și instituțiile țării vor întârzia să se reformeze, declinul geopolitic al SUA va deveni cronic. Celelalte țări din regiune, aliate strategice ale SUA, vor trebui să se adapteze noii situații geopolitice conform principiului enunțat de Tucidide: „cei puternici fac ceea ce pot, iar cei slabi vor suferi ceea ce trebuie”. Nu este o soluție pe care țările mai slabe să o accepte de bună voie și de aceea în perioada următoare vor apărea schimbări în strategia lor de securitate. Creșterea puterii economice și militare a Chinei, ritmul în care SUA își va rezolva problemele economice, politice și sociale, vor accentua sau încetini aceste tendințe.

Lee Kuan Yew consideră că, în final, SUA își va recuceri poziția dominantă și prestigiul anterior și crede că Beijingul nu va reuși să acumuleze atâta putere încât să scoată SUA afară din Zona Asia-Pacific. Singapore, dar și majoritatea țărilor din regiune ar prefera ca SUA să-și mențină poziția actuală deoarece nu au o evaluare clară privind modul în care se va manifesta China în poziția de hegemon. Scopul final al Chinei este cunoscut – să devină cea mai mare putere a lumii – dar modul în care

își va exercita acest rol este greu de anticipat. Liderii de la Beijing sunt conștienți că dacă vor pune presiune prea mare pe țările indecise sau pro americane, cu atât acestea se vor îndrepta mai mult către SUA, fapt pentru care evită, deocamdată, să acționeze decisiv asupra lor.

Lee crede că America nu este în declin. Reputația sa internațională a suferit datorită aventurismului militar din ultimii 30 de ani și a crizelor financiare cu care s-a confruntat. Astfel de situații, unele chiar mai grave, au existat în istoria SUA, dar întotdeauna au fost depășite datorită dinamismului economic, creativității și abilității de a inova lucruri noi. America are șanse să aibă succes și pe viitor deoarece are și alte avantaje importante în comparație cu China: atractivitatea societății americane; numărul mare de centre de excelență răspândite în toată țara; existența unui sistem competitiv funcțional; o cultură care omagiază pe cel ce s-a realizat pe baza propriilor puteri și, nu în ultimul rând, limba engleză, ușor de învățat în comparație cu mandarina.

În cartea „Viziunea unui om asupra lumii” sunt multe alte zone analizate și toate prezintă interes pentru cei interesați de istorie, politică, relații internaționale, de înțelegerea forțelor care modelează lumea noastră, de provocările și amenințările actuale și viitoare. Am ales să prezint succint viziunea autorului asupra Chinei și SUA fiindcă acestea sunt țările care vor da tonul schimbărilor viitoare, schimbări care, într-un fel sau altul, ne vor afecta pe toți.

De asemenea, de un interes aparte sunt caracterizările făcute de autor unor personalități politice care au influențat și continuă să influențeze destinele unor țări și popoare, în bine sau în rău. Acestea, precum și analizele făcute Orientului Mijlociu, Uniunii Europene, Japoniei, Coreei de Nord, Indiei, țărilor din Asia de Sud-Est, economiei globale, energiei, schimbărilor climatice, sunt valoroase atât din punct de vedere analitic, informativ, cultural, cât și al stilului.

Gl. bg. (rtr.) Dan NICULESCU

Tipar digital realizat la Tipografia **pim**
Iași, Șoseaua Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 109, 700497
Tel.: 0730.086.676, 0732.430.407;
Fax: 0332.440.715
E-mail: editura@pimcopy.ro, editura.pim@gmail.com
www.pimcopy.ro